



Universitatea de Stat din Moldova  
Facultatea de Litere  
Departamentul Lingvistică Română și Știință Literară

---

---

**Victoria FONARI**

# **LITERATURA COMPARATĂ**

**Suport de curs**

*Aprobat  
de Consiliul Calității al USM*

Chișinău – 2018

CEP USM

CZU 821(100).09+821.135.1.09(075.8)

F 78

Recomandată pentru publicare de  
Departamentul Lingvistică Română și Știință Literară și de  
Consiliul Facultății de Litere

Recenzent: *Ana GHILAȘ, doctor în filologie, conferențiar universitar*

#### **Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții**

**Fonari, Victoria.**

Literatura comparată: Suport de curs / Victoria Fonari; Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Litere, Departamentul Lingvistică Română și Știință Literară. – Chișinău: CEP USM, 2018. – 136 p.

Bibliogr.: p. 130-136. – Referințe bibliogr. la sfârșitul temelor și în subsol. – 50 ex.

ISBN 978-9975-142-24-3.

821(100).09+821.135.1.09(075.8)

F 78

**ISBN 978-9975-142-24-3**

© V. Fonari, 2018  
© USM, 2018

## CUPRINS

Preliminarii .....	5
<b>Tema 1.</b> Literatura națională – literatura universală – literatura comparată.....	7
<b>Tema 2.</b> Miturile antice și literatura română.....	16
<b>Tema 3.</b> Homer și eposul homeric în poezia românească.....	38
<b>Tema 4.</b> Ulise – actualizarea personajului în literatura română.....	52
<b>Tema 5.</b> Prometeu – de la tragismul piesei lui Eschil la ironia lui A.Busuic.....	80
<b>Tema 6.</b> Imaginea lui Oedip în creația scriitorilor români.....	92
<b>Tema 7.</b> <i>Metamorfozele</i> lui Ovidiu: corespondențe în lirica română (crearea universului, vârstele omenirii, narcisismul, efectul Pygmalion, transformarea Dafnei, Orfeu, Constelația Lirei etc.).....	101
Bibliografie .....	130



## Preliminarii

Cursul *Literatura comparată* reprezintă o simbioză a două discipline: *Literatura universală* și *Istoria literaturii române*. Specialiștii în domeniu relevă particularitățile unei culturi, individualitatea scriitorului, cum influențează o lucrare artistică viziunea generațiilor, care sunt amprentele ei în timp și cum acestea se stratifică în textele autorilor contemporani.

O antologie la acest curs derivă din etapele literaturii universale. Ne-am propus să selectăm textele din literatura română după criteriul tematic și să specificăm definirea cuvintelor-cheie preluate din literatura universală – epoca antică.

**Scopul** materialului didactic rezidă în investigarea paralelă a literaturii române și a celor antice, stabilind influența motivelor mitice în discursul artistic, revitalizarea personajelor, subiectului mitic în contextul culturii române. Suportul de curs relevă importanța culturii universale și rolul personalității creatoare. Totodată, materialul didactic contribuie la dezvoltarea abilităților și competențelor de interpretare a unui text literar revigorat prin adâncimea semantică în timp, la argumentarea și sistematizarea actualizării textului-sursă, ținându-se cont de condițiile ontologice.

**Obiectivele** materialului structurat în prezentul suport de curs vizează consolidarea studierii textelor în plan comparativ pentru a dezvolta capacitatea empirică, sondarea textului artistic și expunerea argumentelor într-un comentariu personalizat.

Structura suportului de curs reflectă etapele de lucru individual al studentului, fiecare temă înregistrând: obiectivele, cuvintele-cheie, reperele exegetice, textele pentru analiză, sarcinile, testele, bibliografia selectivă.

**Finalitatea** cursului *Literatura comparată* constă în formarea unui bun specialist de literatură română și de literatură universală (disciplină ce se predă în clasele liceale, profil umanist). Acest curs aprofundează conexiunea dintre conceptele: *literatură comparată*, *literatură universală* și *literatură română*, ceea ce va permite studentului să estimeze corelațiile dintre literatura română și cea universală, să analizeze și să compare operele diferitor autori care au fost influențați

de motivele antice, relevând originalitatea viziunii artistice a scriitorului. Cursul va contribui la înțelegerea fenomenelor literare în spațiile culturale ale diferitor țări, inclusiv în spațiul cultural românesc; la interpretarea poeziei, ghidată de noțiunile din teoria literară (cum ar fi, din domeniile mitocritică, mitologie, hermeneutică, semiotică etc.), la dezvoltarea capacităților de analiză a discursului artistic, la cultivarea gustului estetic, la perceperea, în cadrul unui text artistic, a dialogului multicultural în spațiul european.

Un principiu esențial îl constituie cerințele paradigmei curriculare ale disciplinelor *Literatura universală* în clasele liceale și *Limba și Literatura română* în învățământul preuniversitar, care implică paralele cu etapele dezvoltării literaturii române.

Disciplina *Literatura comparată* din ciclul universitar este destinată studenților de la anii III și IV, secțiile cu frecvență la zi și cu frecvență redusă.

**Metodologia** se bazează pe analiză, investigație și estimare. Studenții vor avea posibilitatea de a-și verifica lecturile, de a sonda cum *lucrează* subiectele antice în literatura română, de a elabora propriile observații, de a-și structura interpretările comparative în baza aplicării diverselor metodologii propuse de cercetători și de a-și completa registrul și abilitățile de interpretare axiologică.

**Unitățile de conținut** din prezentul suport de curs includ 7 teme din Curriculum la disciplina *Literatura comparată*, concentrate pe tematica preluată din Epoca Antică.

Lucrul individual al studentului include rezolvarea testelor și a sarcinilor de la finalul fiecărei teme. **Activitățile practice** se axează pe verificarea lecturilor ținându-se cont de contextul actualizării motivelor antice în textele din literatura română. Sarcinile abordează aspectul comparativ al activității de învățare: de a investiga influența antică în lirica din literatura română la nivel tematic, al motivelor.

**Evaluarea** cunoștințelor este determinată de evaluarea curentă pe parcursul semestrului, care se realizează prin aprecierea modului de activitate a studentului la seminare (rezolvarea testelor (10 minute), a sarcinilor prin exerciții practice, studii de caz, dezbateri).

Disciplina cuprinde două lucrări de atestare, care vor fi transmise titularului de curs în termenele precizate în calendarul academic. Evaluarea sumativă se face prin susținerea examenului scris la disciplină.

## **Tema 1. Literatura națională – literatura universală – literatura comparată**

### **Obiective:**

- să definească noțiunile: *literatură națională*, *literatură universală* și *literatură comparată*;
- să releve raportul dintre *literatura universală* și *literatura națională*;
- să argumenteze importanța estetică și etică a menținerii valorilor textelor artistice incluse în patrimoniul literaturii universale;
- să demonstreze influența literaturii universale asupra dezvoltării literaturii române.

**Cuvinte-cheie:** literatură națională, literatură universală, cultură universală, literatură comparată, multidisciplinaritate, interdisciplinaritate.

### **Repere exegetice**

O scriere artistică are o hartă determinată de legile proprii, de lecturile scriitorului, de timpul în care a activat, de predispozițiile și preferințele **culturii universale**, de experiența proprie. Frontierele sau vămile realizate într-un text artistic sunt o convenție. Conexiunile dintre culturi sunt evidente. Paralelismul, influențele directe sau indirecte sunt un exercițiu care permite să se identifice tezaurul **literaturii române** din vâlul **literaturii universale** și raportul invers – contribuția literaturii române în cultura universală. Apropierea de antichitate nu este o lipsă a imaginației, ci remarcă individualitatea scriitorului în a se vedea în marea oglindă a textului.

Această corelație imprimă noutatea timpului, diferențele de conpte, jocul de a inversa. Pentru a dezvolta abilitatea interpretativă este

necesar de a cunoaște textul-sursă și de a analiza valențele noi din poezii, observând estimările din aceste scrieri. Coerența dintre noțiunile literaturilor este determinată de René Wellek și Austin Warren: „**Literatura universală și literaturile naționale** se presupun reciproc”.

René Wellek și Austin Warren. *Teoria literaturii*.  
/ Trad. de Rodica Tiniș. București: ELU, 1967, p. 83.

Adrian Marino relevă conexiunea noțională: „**Studiul „comparat” al literaturii naționale** (...) formează **literatura universală**”.

Adrian Marino definește literatura universală astfel: „**Literatura universală** este un concept dinamic al cărui conținut și a cărui semnificație se lărgeste neîncetat; cu punct de plecare în câteva „mari” literaturi occidentale, acest concept ajunge la includerea domeniului „exotic” sau „oriental” în ansamblul său. Literatura europeană, ca să nu vorbim de „literatura occidentală”, nu mai este, nu mai poate fi „literatura universală”. Ea se confundă cu totalitatea literaturilor în integritatea lor. Iar această totalitate trece în mod inevitabil, inexplorabil, prin raportul Est-Vest: de unde o optică literară radical nouă”.

„Într-adevăr când comunitatea literară integral este astfel constituită, ce poate fi mai normal, mai logic, decât să vorbim pur și simplu de „literatură” și să identificăm literatura universală (adică ansamblul tuturor literaturilor) cu „literatura” fără nicio specificare? Nu există decât „o singură poezie, decât o singură literatură, comparabilă în toate epocile”. Iar această literatură, ca fenomen „general”, nu-i decât literatura pur și simplu (just literature itself, all literature), formule devenite adevărate clișee. Este cheia de boltă a teoriei (comparate) a literaturii, conceptul său esențial, ideea sa directoare, „cum în sfârșit în sine și literatura (comparată) se schimbă”, ca să-l parafrazăm pe S.Mallarmé. Ea sfârșește prin a însemna pur și simplu studiul literaturii, dincolo de toate deosebirile lingvistice, plecând de la un concept structural, universal și stabil al literaturii”.

Adrian Marino. *Comparatism și teoria literaturii*.  
Iași: Polirom, 1998, p. 34, 39, 41.



Daniel-Henri Pageaux în monografia *Literatura generală și comparată* specifică modalitățile de lucru:

1. Un îndelung demers pregătitor (din partea profesorului), astfel încât să fie bine verificate reunirea textelor, alegerea definitivă a titlului, ca și inutilitatea altora, reținerea unui text dat, mai bogat în „variante” decât un altul.

2. O muncă (profesor și studenți) care vizează explorarea bibliografiei circumscrise subiectului enunțat de titlu (studii critice despre roman, dacă este vorba despre genul românesc etc.) și observarea modului în care aceste elemente „exterioare” ar putea să explice programul, protejând totodată specificitatea fiecărui text în parte.

3. Confruntate între ele, apoi cu informațiile critice obținute pe baza bibliografiei, lecturile diferitelor texte urmează să sprijine elaborarea problematicii subiectului, care, desemnată prin titlu, amplificată de lecturile anexate și, mai ales, nuanțată de lectura textelor, este ceea ce numim *tertium compationis* în situația comparării a două elemente (texte), a căror confruntare permite producerea unui al treilea termen, *tertiumquit*. Cu alte cuvinte, identificăm aici chiar materia comparației, aceea care ne va permite recitirea și reunirea textelor. A reciti și a reuni sunt, de fapt, cele două practici care definesc abordarea unei programe comparatiste.

4. De aici rezultă fenomenul numit de către Yves Chevrel *lecturi în „du-te-vino”* sau, de Francis Claudon, lecturi „laterale” – acelea care validează și dinamizează comparația, în seria comparațiilor care urmează să se dezvolte pornind de la un text spre altul, furnizând baza sintezei, un ansamblu de direcții, de axe care să permită trecerea între texte. Baza respectivă este cu atât mai bogată, cu cât vor fi (pre)existat o gândire teologică asupra naturii textelor (gândire „poetică”) și lecturilor dirijate care să multiplieze *între texte* „numitorii comuni” și, de asemenea, variantele. Astfel, putem vorbi despre două sinteze, cursurile introductive (predate de profesor) care desemnează subiectul și domeniul, trasând primele lecturi de lectură. Apoi, lecturile propriu-zise, acel „du-te-vino” desăvârșit, care constituie o nouă sinteză.

(...) **Comparatistul** trebuie să justifice relaționările operate, orientările și incursiunile făcute într-una sau alta din literaturile lumii, precum și lecturile noi care, uneori, pot evidenția, prin jocul comparațiilor, aspecte inedite, ignorate. Însă analiza literară nu este, în acest caz, un scop (ca în studiul specializat al unui text), fiind doar un mijloc al cărui principiu nedefinitivat este chiar comparația: mișcarea de „du-te-vino” încetează odată cu ultimul curs”. Stă chiar în natura demersului comparatist nevoia autojustificării, pentru a exista. *Telos-ul comparatistului este propria lui pânză penelopică*”.

Daniel-Henri Pageaux. *Literatura generală și comparată*.  
Iași: Polirom, 2000, p. 24-25.

Corin Braga valorifică interdisciplinaritatea în cadrul **literaturii comparate**: „Astăzi, literatura comparată se deschide în egală măsură către mitologie, teologie și istoria religiilor, filosofie, metafizică și istoria ideilor, psihologie, psihanaliză și psihocritică, sociologie, istorie, ideologie și politologie, studii culturale și istoria mentalităților, arte plastice, muzică, film, media ș.a.m.d. Ea este multidisciplinară, abordând mai multe domenii ale culturii, interdisciplinară, întrucât importă și adaptează în scopul propriilor analize metodice și hermeneutice provenind din toate aceste domenii și transdisciplinară, deoarece adeseori obiectul decantat prin demersul comparatist iese în afara unuia sau altuia dintre domenii, inclusiv în afara literaturii, devenind un invariant cultural autonom, cu funcție de relaționare extraordinar de extinse, ce funcționează ca o adevărată interfață între celelalte domenii”.

Corin Braga. *De la arhetip la anarhetip*.  
Iași: Polirom, 2016, p. 24.

Aliona Grati și Nina Corcinschi se referă la istoricul noțiunilor *literatura națională* și *literatura universală* (prezentându-le în conexiune): „**Literatura națională** constituie ansamblul operelor literare ale unui popor scrise în limba națională a acestuia. Ca expresie a identității unui popor, ea se diferențiază de literaturi străine, acestea fiind ipostazele alterității ei. **Literatura universală** este suma sau to-

talitatea literaturilor naționale, cu care se află în raport dialectic, fiind „Literatura tuturor popoarelor” (Fr. Schiller). Literatura universală include valorile literaturilor naționale, operele celor mai reprezentative pentru fiecare dintre acestea. Termenul de „literatură universală” corespunde celui de *Weltliteratur*, impus de către I.-W. Goethe, care, la 1830, susținea că fenomenul literar nu trebuie să cunoască granițe naționale și că va veni epoca în care toate literaturile se vor contopi în una singură. Goethe înțelegea prin acest concept atât unitatea fundamentală a literaturilor (europene), cât și cooperarea acestora prin diferite căi. În prezent, literatura universală mai este numită și *mondială*, și *generală*, dat fiind faptul că se extinde pe toată planetă. Literatura universală presupune o mare forță de sinteză, constituind patrimoniul comun, reprezentativ și exemplar al umanității. Fiecare națiune vine cu aportul ei specific la îmbogățirea acestui patrimoniu. Prin literatura universală se mai înțelege marele tezaur al clasicilor, de la Homer, Dante, Cervantes, Shakespeare și Goethe, a căror faimă s-a răspândit în întreaga lume și care și-au dovedit valoarea în timp”.

Explicația fenomenului cum literaturile lucrează între ele, se influențează reciproc, continuă în sintetizarea viziunilor mai multor cercetători, făcându-se repere ontologice în definiția noțiunii **literatură comparată** „direcție modernă în cercetare literară, care are drept obiectiv comparația metodică, demersurile istorice, teoretice și de valorizare a faptelor comune diferitelor literaturi naționale. Comparatismul sau literatura comparată presupune studiul relațiilor și influențelor literare, compararea elementelor de același fel (constante) ale literaturilor lumii în materie de surse, *pattern-uri*, teme, motive, simboluri, toposuri, procedee literare, clișee, situații-tip, curente literare etc. Comparatismul presupune încadrarea literaturilor naționale în cea universală, identificarea paralelelor, apropiierilor, aportul lor (...). Termenul a apărut în secolul al XIX-lea, când metoda comparată se practica în diferite domenii umanistice, fiind folosit pentru prima dată de englezul Matthew Arnold (1848). Inițiatorii literaturii comparate, francezii Abel Villemain (*Curs de literatură franceză*, 1828), Jean-Jacques Ampère

și Philarète Chasles și-au propus să arate cum literaturile naționale acționează unele asupra altora. Pe la sfârșitul secolului al XIX-lea, literatura comparată se consacră ca știință care și-a cristalizat concepțiile și instrumentele, iar în secolul al XX-lea își creează colaborări cu celelalte discipline umanistice, cu care desfășoară un schimb neîncetat de idei, grație unui demers subordonat interdisciplinarității. *Literatura generală* este o noțiune specială diferită de „literatura comparată” prin care Paul Van Tieghem numește disciplina ce studiază mișcările și modelele literare care depășesc granițele naționale. Literatura comparată și generală se contopesc în mod inevitabil”.

Aliona Grati, Nina Corcinschi. *Dicționar de teorie literară*. Concepte operaționale și instrumente de analiză a textului literar. Chișinău: ARC, 2017, p. 273, 269-270.

### Texte pentru analiză:

## Sângele nostru

Eugeniu COȘERIU

Din sângele nostru  
s-au hrănit atâtea popoare,  
Din sângele nostru  
s-au născut  
poeți și cărturari ruși,  
Mai ruși decât rușii  
Din sângele nostru  
s-au născut  
voievozi, și regi maghiari,  
hatmani de cazaci,  
frunțași albanezi,  
frunțași sârbi,  
frunțași kirghizi.  
Din sângele nostru s-au născut  
cârmuitori,

eroi și vlădici greci,  
Mai greci decât grecii.  
Dar să nu vă temeți,  
Nu! Nu vă cerem să ni-l dați înapoi –  
Sângele pe care vi l-am dăruit,  
la nord și la sud de Dunăre!  
Vă rugăm numai să nu ni-l cereți  
și pe cel  
pe care îl mai avem.  
Lăsați-ne și nouă  
măcar câteva picături  
ca să ne putem înfățișa cu ele,  
ca noi înșine,  
la judecata de apoi.

## Atque Nos!

(fragment)

George COȘBUC

Din Helada rătăcit-a mitul vechilor eroi  
Și p-o cale-ndreptătită s-a pretins până la noi,  
Pentru ca să mărturească sângele cu grea dovadă.  
Din splendoarea ei cea veche, ne-a păstrat vechea Heladă  
Stol de basme și credință, snop de tipuri, care trăiesc  
Tainic înrădăcinate prin poporul românesc  
Și care numai cu viața deodată-au să se scurgă.  
Poliphemos recunoaște frate bun pe Surga-Murga  
Și se bucură că-și află ochiul ars de Odiseu;  
Pipăruș-Viteaz își află prototipul în Teseu;  
Ăst din urmă războiește cu giganți și minotauri!  
Cel dintâi, pe-aceeași cale, cu zmei negri și balauri.  
Regi eleni din timpul mitic, cu-a lor fapte de mirat,  
Mai trăiesc în basmul nostru pe la Verdele-mpărat;  
Și trăiesc în basmul nostru fantaziile pagâne,  
Căci din grații și zeițe și din nimfe-am facut zâne,  
Iar din Mars, din Zeus, din Venus, din Mercur creat-am noi  
Sfânta Marți și Sfânta Vineri, Sfânta Miercuri, Sfânta Joi!  
Oedip încă mai trăiește cu-al său mit; în infinituri  
Se-ntâlnesc în tradițiune și-n nenumărate mituri  
Harpie și grifi de spaimă; în sălbatecii noștri zmei  
Afli taberi de himere și-un popor de briarei!  
Iat-aci pe Făt-Frumosul, iat-aci pe Cosânzeana:  
Dânsul nu-i decât Apollo, dânsa nu-i decât Diana;  
El un Adonis ce-adoarme Deliae pe brațul său,  
Ea-i Elena cea frumoasă, fiică de-a lui Tyndareu!  
Soarta noastră-i profetică prin eterne urzitoare,  
N-au murit Lachesis, Clotos, Atropos n-a murit oare?...  
Ah, îmi place mult povestea, căci poporul se descrie  
Singur el pe sine însuși în povești și-mi place mie

S-ascult pe popor, că astfel să observ cum s-a descris!  
Ascultându-l, fără voie parcă mă cuprinde-un vis  
Și zăresc poporul nostru, cu zâmbire drăgălașe  
Legănat cu-aceiași leagăn și-nfășat cu-aceleași fașe  
Că și vrednicii războinici de la Tibru și Olimp!  
Atunci ambițiuni curate mă-nfașoară și mă-nghimp;  
Simțesc strâmt atunci pământul pentru dezlipite ramuri,  
Care născutu-s-au din sânul unor domnitoare neamuri;  
Și-mi vine să-mi înalț fruntea și s-o scutur veselos  
Și să strig în lumea largă: „Et in Arcadia nos!”

## **Evoluție**

Aureliu BUSUIOC

Între-o cafea și un coniac îi gust  
înfiorat pe Kafka și Proust.

Părinții mei, e cazul să remarc,  
Îl preferau desigur pe Remarque.

Bunicul însă, cum lua un vin,  
Îl declama, plângând, pe Lamartine.

Doar străbunicul, simplu, cum i-i vița,  
Zicea pre limba lui de Miorița.

### **Sarcini:**

1. *Selectați* 3 criterii pentru a realiza un studiu comparat după viața lui Daniel-Henri Pageaux.
2. *Stabiliți* 3 criterii interdisciplinare posibile pentru o cercetare comparatistă.
3. *Argumentați*, ținând cont de aserțiunile cercetătorilor, corespondențele dintre cultura universală și cultura națională.

4. *Specificați* semnificația numelor proprii din textul lui George Coșbuc și al lui Aureliu Busuioc.
5. *Interpretați* sentimentele eului liric, argumentând în baza secvențelor textuale.
6. *Analizați* rolul onomasticii în textul lui George Coșbuc, ținând cont de terminologia literaturii comparate.
7. *Investigați* similitudinile și deosebirile de interculturalitate propuse de poetul George Coșbuc și de lingvistul Eugen Coșeriu.

### **Bibliografie selectivă:**

1. Braga, Corin. *De la arhetip la anarhetip*. Iași: Polirom, 2016.
2. Grati, Aliona, Corcinschi, Nina. *Dicționar de teorie literară. Concepte operaționale și instrumente de analiză a textului literar*. Chișinău: ARC, 2017.
3. Marino, Adrian. *Comparatism și teoria literaturii* / Trad. de M.Ungurean. Iași: Polirom, 1998.
4. Pageaux, Daniel-Henri. *Literatura generală și comparată*. Iași: Polirom, 2000.
5. Wellek, René, Warren, Austin. *Teoria literaturii* / Trad. de R.Tiniș. București: ELU, 1967.

## **Tema 2. Miturile antice și literatura română**

### **Obiective:**

- să definească noțiunile: *mit*, *mitologie*, *mitizare*, *demitizare*, *remitizare*;
- să identifice zeitățile eline;
- să analizeze textele recomandate din optica influenței mitului antic;
- să estimeze influența miturilor din Grecia Antică în lirica românească;
- să explice importanța cunoașterii miturilor în înțelegerea textelor românești.

**Cuvinte-cheie:** mit, mitologie, mitizare, demitizare, remitizare.

### **Repere exegetice**

#### **Mit și imagine poetică (mit poetic)**

„Relația mit – literatură a constituit, dintotdeauna, una din problemele cele mai interesante care au atras atenția cercetătorilor preocupați de studierea aspectelor conștiinței umane. Plasată în orizont ontologic, ea deschide căi de înțelegere a modalităților prin care omenirea „ființează” și „se manifestă”, nu în planul realității fizice (biologice), ci în acela al „existenței” spirituale, plan definitoriu pentru statutul ontic al omului. În orizont gnoseologic așezată, relația în discuție oferă piste de cunoaștere a mutațiilor de ordin spiritual datorită cărora omenirea a ajuns la conștiința identității de sine, delimitându-se de natură și aventurându-se în fascinanta și dramatica tentativă a cunoașterii de sine prin sine. În fine, din perspectivă axiologică privită, legătura dintre mit și literatură induce modalități umane de manifestare aproape imposibil de disociat, ne indică aspectele care



fundamentează comportarea și activitatea oamenilor, conferindu-le acestora, cum spune Mircea Eliade, semnificație și valoare.

Cuvântul **mit** (din gr. *mythos* „cuvânt, povestire, legendă”) desemnează o realitate spirituală mult mai complexă decât pare a indica etimologia lui, cu sensurile derivate. Substanța acestui cuvânt se află în punctul de incidență al mai multor discipline: filosofie, mitologie, istorie, etnologie, lingvistică, psihologie, estetică ș.a., fapt ce explică multitudinea și diversitatea definițiilor și interpretărilor.

În viziunea lui Schelling „**mitul** nu trebuie considerat ca „o reminiscență din vremurile mitice..., ci ca un eveniment real al acestor vremi”, eveniment cu caracter poetic, dar „adevărat”. El atribuie imaginilor mitice un adevăr potențial: „fiecare sens se află însă în mitologie numai potențial, ca într-un haos... lăsând sensul așa cum se află în ea și bucurându-ne de această infinitate a relațiilor posibile suntem în dispoziția potrivită pentru a înțelege mitologia”.

„Lucian Blaga consideră **mitul** (...) o modalitate de cunoaștere specifică mentalităților elementare. Geneza miturilor este pusă în legătură cu structura spiritului primitiv, cu reacțiile profunde, organice, ale acestuia în prezența unor trăiri intraductibile logic. Blaga vede în mituri creații „clădite din elementele de experiență vitalizată”<sup>1</sup>.

„**Demitizarea și remitzarea** – ca proces remodelator de mituri, care acționează în interiorul mitologiilor, se întâlnește în literatură, mai exact spus, în creația poetică. Urmărind fenomenul în mecanismul intim al acestei creații, constatăm că el își află geneza în aceeași modalitate de a gândi, cea **mitică**. Mitul poetic este rodul gândirii mitice, în înțelesul dat de Blaga acesteia; el este o plăsmuire care încearcă o revelare a misterului. Ca poet, Blaga însuși își recunoștea înclinarea structurală spre născocirea de mituri: „Orice lucru empiric dobândește pentru mine o importanță numai ca reprezentant și purtător al unei

---

<sup>1</sup> L. Blaga. *Trilogia culturii*. București: Editura Fundațiilor, 1944, p. 386.

mitologiei latente. Altfel aş înceta de a fi o *existență creatoare*<sup>2</sup>. Cum remarcă Ștefan Aug. Doinaș, Blaga a tratat mitic, adică proiectând pe un fond ultim de mister universal, multe teme mai vechi sau mai noi, printre care, mai ales, *focul*, care devine veritabil *mit* al demoniei transfiguratoare, „activând deopotrivă în ființe, în natură, în ordinea însăși a universului”<sup>3</sup>. Într-un asemenea caz, putem vorbi despre *demitizare* și, totodată, despre o *remitizare* poetică. În afara acestui aspect legat de structura intimă a gândirii mitice, *remitizarea* se manifestă, în creația literară, și ca operație poetică de convertire a miturilor vechi la noi semnificații, originale, moderne, păstrând ceva din semnificația originară a acestor mituri, ca într-o poezie precum *Leda* de Marin Sorescu”.

Constantin Parfene. *Teorie și analiză literară*.  
București: Știința, 1993, p. 121-122, 123, 124, 131.

### **Mitosfera: mitizare, demitizare, remitizare**

„Tradiția contemporană a exegezei mitului pornește de la un postulat mult timp infirmat: nu există fractură între scenariile semnificative ale mitologiilor antice și înlănțuirea modernă a povestirilor culturale. Primul care formulează clar ipoteza conform căreia povestirile noastre culturale, și în particular romanul modern, sunt reinvestiri mitologice mai mult sau mai puțin recunoscute este Mircea Eliade, iar C.G. Jung descoperă în paralel că anumite personaje mitologice, configurații simbolice și embleme, care sunt un fel de universalii în imagini – arhetipuri și imagini arhetipale – susceptibile de a da seama despre repetarea de către comportamentul istoric a situațiilor și decorurilor din marile mituri și despre universalitatea comportamentelor umane. La această ipoteză a continuității între imaginarul mitic și pozitivitatea istorică epoca modernă a adăugat ipoteza privind visul sau dorința mitică; în opera umană, constată Gilbert Durand, fiecare își recunoaște propriile dorințe și spaime, „chipurile și descifrarea lor ridică la orizontul înțe-

---

<sup>2</sup> Șt. Aug. Doinaș. *Lectura poeziei*. București: Cartea românească, 1980, p. 49.

<sup>3</sup> *Ibidem*, p. 52.

legerii „marile imagini” imemoriale care nu sunt altele decât acelea pe care ni le repetă veșnic povestirile și figurile mitice”, cu alte cuvinte, figurilor mitice le corespund chipurile operei<sup>4</sup>. G.Durand arată cum mitul își extrage încărcătura sa simbolică din imaginar, și, în special, din imaginile-arhetip. G.Durand a făcut o distincție netă între arhetip ca matrice universală, simbol, individualizat și fluctuant, și schemă, generalizare dinamică și afectivă a imaginii.

Lucian Boia, la rândul său, consideră că unitatea fundamentală a spiritului este structurată de arhetipuri, definite „ca o constantă sau o tendință esențială a spiritului uman. Este o schemă de organizare, o matriță, în care materia se schimbă, dar conturile rămân”<sup>5</sup>. El definește istoria imaginarului ca o istorie foarte dinamică tocmai pentru că arhetipurile sunt structuri deschise, care evoluează, se combină între ele și al căror conținut se adaptează continuu unui mediu social schimbător. L. Boia identifică opt ansambluri sau structuri arhetipale susceptibile să acopere esențialul unui imaginar aplicat evoluției istorice: conștiința unei realități transcendente; „dublul”, moartea și viața de apoi; alteritatea; unitatea; actualizarea originilor; descifrarea viitorului; evadarea; lupta (și complementaritatea) contrariilor<sup>6</sup>.

Există o dispută între Antici și Moderni cu privire la mit, relansată în circulație de Chateaubriand. Pe de o parte, se vorbește despre devalorizarea mitului. Pe de altă parte, despre sensibilitatea la forța magică vie a mitului, care continuă să fie actuală. Dacă anticii au preluat motivele vechi, modernii creează și mituri noi, care formează mitologia secundară [v. Gunsdorf, Caillois, Barthes]. Balzac constata în *La vieille fille* că miturile moderne sunt și mai puțin înțelese decât miturile străvechi, deși suntem devorați de mituri. „Fapt e, nota Lucian Blaga, că oricât omul modern a găsit că trebuie să se dezbrace de mituri ca de un balast inutil, el continuă, fără să-și dea seama,

---

<sup>4</sup> G. Durand. *Figuri mitice și chipuri ale operei – de la mitocritică la mitanaliză*. București, 1998, p. 13.

<sup>5</sup> L. Boia. *Pentru o istorie a imaginarului*. București, 2000, p. 15.

<sup>6</sup> Ibidem, p. 29-35.

să trăiască pasionat într-o „permanentă atmosferă mitică”<sup>7</sup>. „În cele din urmă, bătălia contra imaginarului s-a împotmolit. De două secole, miturile și contramiturile se înfruntă. (...) s-a constatat că demitizarea duce direct la cristalizarea unor mituri noi. (...) Imaginarul nu poate fi distrus, poate fi doar dislocat și recompus sub alte forme”<sup>8</sup>, conchide Lucian Boia.

Aruncând o privire asupra stării vieții noastre culturale actuale, E. Cassirer constată două domenii separate printr-un abis: dacă domeniul gândirii raționale se extinde în mod constant, în viața practică și socială omul modern se reîntoarce la stadiile primitive ale culturii umane, capitulând în fața mitului<sup>9</sup>. Monștrii mitici nu au fost definitiv învinși. Ei au fost folosiți la crearea unui nou univers și mai supraviețuiesc încă în această lume<sup>10</sup>.

Mircea Eliade formula problema în felul următor: „dacă mitul nu este o creație puerilă și aberantă a unei umanități „primitive”, ci expresia unui mod de a fi în lume, ce au devenit miturile în societățile moderne?”<sup>11</sup>.

La sfârșitul secolului al XIX-lea Europa se confruntă cu consecințele provocate de „moartea miturilor”. Omul epocii moderne este „deposedat de mituri”, se știe asta încă de la Nietzsche. Tonul demitizării a fost dat încă de filozofii greci ai Antichității. Declinul maxim este atins în „Secolul Luminilor”. (...) Dar, în secolul următor, începe o reabilitare a mitului. În tradiția romantică, între mit și realitate nu este o diferență prea mare, doar cât între poezie și adevăr. (Notă: În centrul operelor romantice este figura Poetului; este mitul care comandă logica textului, tematica sa și îi impune forma: poetul ca figură de subiectivitate imaginară, a cărui ficțiune trimite la mitul latent, la autobiografie, la confesiune). (...).

---

<sup>7</sup> L. Blaga. *Despre mituri*. În: *Trilogia culturii – Geneza metaforei și sensul culturii*. București, 1969, p. 300.

<sup>8</sup> L. Boia. *Pentru o istorie a imaginarului*. București, 2000, p. 38.

<sup>9</sup> E. Cassirer. *Mitul statului*. Iași, 2001, p. 23-24.

<sup>10</sup> *Ibidem*, p. 364.

<sup>11</sup> M. Eliade. *Eseuri. Mitul eternei reînțoarceri. Mituri, vise și mistere*. București, 1991, p.128.

Gillo Dorfles definește sfârșitul secolului al XX-lea ca un timp de „demitizare” (1975). Noi cunoaștem, explică el, o criză a sacrului, o dezintegrare a unei structuri simbolice bogate, instituționalizată în trecut și consumată în prezent. Pierre Brunel numește „demitificare” orice tentativă de a laiciza miturile sau de a crea mituri profane. Cele de azi sunt aproape în totalitate mituri profane<sup>12</sup>.

Din moment ce nu mai are tangențe cu actualitatea, mitul moare ca orice fenomen epuizat. Tocmai de aceea fiecare epocă dă naștere miturilor sale. Fiecare epocă este „obsedată” de mituri mari sau cel puțin de roiuri de imagini, astfel Gilbert Durand analizează miturile intimității în secolul al XIX-lea, obsesiile miturilor hermesiene în secolul al XX-lea etc. Miturile anilor cincizeci invocate de R. Barthes nu mai sunt neapărat cele ale sfârșitului sau începutului secolului XX.

În *Mythologies*, Barthes își face o specialitate din demitificarea miturilor curente, demonstrând că aceste mituri sunt ilustrări ale alienării omului de astăzi, prizonier al imaginilor artificiale create de pretinșă civilizație, cum altădată era victima zeilor săi. Barthes contribuie astfel în mod simțitor la sensul nou și peiorativ al cuvântului „mit”, substituind sensul plin prin sensul vidat al termenului. R. Barthes demitifică câteva mituri ale vieții cotidiene franceze: publicitatea, automobilul, detergenții etc.

S-a afirmat chiar că perturbările și crizele societăților moderne se pot explica prin absența unor mituri proprii. Astfel, Jung, constatând criza după ruptura de creștinism, vedea în crearea noilor mituri o nouă sursă spirituală a lumii moderne.

Neajunsul explicațiilor date mitului, remarcă Dim. Păcurariu, rezidă în faptul că ele se referă, cu precădere, la miturile societăților arhaice, având sacrul ca element definitoriu al noțiunii de mit. Dar în epoca modernă, cum arată Mircea Eliade, elementele sacre, fantastice lipsesc. Miturile din epocile moderne, care au invadat creația literară: mitul lui Napoleon, mitul lui Byron, mitul lui Ștefan cel Mare, mitul lui Eminescu ș.a. n-au nimic miraculos în ele. „Toate

---

<sup>12</sup> *Dictionnaire des mythes d'aujourd'hui*. Sous la direction de Pierre Brunel, Paris, 1999, p. 911.

aceste exemple n-au legături nici cu „timpul primordial” (eroii mitizați sunt localizați istoric), nici cu sacralul, dar funcția lor este aceea a miturilor, de a prezenta „modele exemplare”, ilustrând, adăugăm, maxima afirmare a puterii creatoare a omului, a aspirațiilor acestuia. Atare modele exercită o puternică seducție în opinia publică largă și, de fapt, această exemplaritate, situată la cotele cele mai înalte ale valorilor umane, constituie esența miturilor”<sup>13</sup>.

Lucian Boia arată că odată cu refluxul credințelor și practicilor religioase sacralul în epoca modernă nu dispare, deoarece „omul trebuie să creadă în ceva, într-o „realitate” – indiferent care – de esență superioară, singura în măsură să dea sens lumii și condiției umane. Într-o lume reală care nu poate decât să decepționeze miturile, imaginarul în general joacă un rol compensator, „chemat să compenseze deziluziile, să facă pavăză împotriva temerilor și să inventeze soluții alternative”<sup>14</sup>. Fenomenul nou este sfârșitul monopolului religiilor tradiționale și dispersarea sacralului, chiar proliferarea formelor sale „alterate”. De la o etapă la alta sau de la o ideologie la alta, știința și tehnologia, națiunea, rasa, sexul, „noua societate” și „viitorul luminos” au fost, rând pe rând, sacralizate. De altfel, „desacralizarea”, continuă autorul, n-a schimbat nimic esențial. Acționând principiul contrariilor, ne găsim în fața unei religii inversate. Sacralul se „reconvertește”, dovedind că omul poate transfigura orice în religie. „Sacralul este reinvestit în Știință. Știința devine Religie, responsabilă de buna funcționare a Universului și de mântuirea umanității”<sup>15</sup>.

După cum susține Mircea Eliade, miturile supraviețuiesc propriei lor desacralizări în forme degradate (asumând esențe sociale sau politice) sau se limitează la structura marilor religii, care însă, cel puțin în țările industrializate, sunt adoptate numai de grupuri și nu de întreaga societate. Degradate, laicizate, camuflate, miturile și imaginile mitice se întâlnesc pretutindeni. Literatura critică revine permanent asupra versiunilor moderne ale lui Don Juan, ale Poetului melancolic, ale Cinicului sau Nihilistului și asupra multor altora. Sub forme noi,

<sup>13</sup> Dim. Păcurariu. *Teme, motive, mituri*. București, 1990, p. 27.

<sup>14</sup> L. Boia. *Pentru o istorie a imaginarului*. București, 2000, p. 26.

<sup>15</sup> *Ibidem*, p. 74.

vechile mituri subzistă. Acest proces de **remitizare**, prin care miturile tradiționale capătă semnificații noi, evoluează odată cu istoria societății. Atributul mitului de a revigora mereu marile nedumeriri, atitudini și tradiții spirituale ale omenirii alimentează natura proteică a conceptului de mit, care și-a modificat de nenumărate ori în timp configurația, sensul și conotațiile. Variantele remitzate corespund orizontului fiecărui grup nou de generații și sunt virtuale prelungiri narative. Căpătarea semnificațiilor noi supraviețuiește deseori doar în formă fragmentată și redusă la o funcție utilitară. (...).

Miturile moderne nu mai sunt povestiri fabuloase tradiționale, dar pot să continue același filon al mitului tradițional cu amprenta sacralului, intervenția forțelor supranaturale și a personajelor fabuloase (zei, eroi), ci mai curând locuri comune ale gândirii și sentimentelor aparținând unei societăți, care se prezintă adesea sub forma abstractă a ideilor și a simbolurilor: anumite imagini de oraș (Veneția, Paris, New-York, Sankt-Petersburg, Tombouctou) sau de țară (Atlantida), imagini ale epocii (la Belle Époque, les Années Folles), anumite idealuri (Știința, Progresul, Europa etc.). Ele sunt capabile să exercite o fascinație colectivă comparabilă cu cea a miturilor primitive.

După cum demonstrează Alain Pessin, miturile moderne izbucnesc cu o forță tot mai mare, deoarece „suporturile formale” în care se înscriu ele sunt dislocate în condiții de producție culturală care caracterizează societățile moderne: ele se eschivează ca totalitate explicativă semnificativă, nu mai rămân decât imagini dense instantanee, secvențe din ce în ce mai autonome<sup>16</sup>. Sintezele actuale au arătat că societățile moderne se încarnează în imagini-forțe care cristalizează un fascicul de fantasme și propun o lectură explicativă, dinamică și globală a unei situații problematice: Progresul, Rasa, Mașina, dar, de asemenea, Natura, Revoluția, Poporul, Orașul<sup>17</sup> etc., capabile să exerseze o fascinație colectivă comparabilă cu cea a miturilor primitive. Aceste mituri – progresul, fericirea, poporul etc. – nu sunt

<sup>16</sup> Al. Pessin. *Le mythe du peuple et la société française du XIX siècle*. Paris, 1992, p. 47.

<sup>17</sup> A se vedea: Marie-Catherine Huet-Brichard. *Littérature et mythe*. Paris, 2001, p. 34-38.

mai puțin eficiente decât miturile tradiționale, chiar dacă noul spațiu social le face mai puțin vizibile. Ele se înscriu și se construiesc în toate formele de discurs: politic, istoric, dar și poetic, românesc, cinematografic, publicitar. Ele se manifestă în mod sporadic, dar integrându-se totodată într-un sistem de reprezentare și oferind unui grup social o identitate și un proiect de viitor.

La fel ca și întreg domeniul imaginarului, mitul este căutarea posibilului care însoțește întreaga istorie a culturii, mereu supus inovării, deplasării formelor și valorilor. Omul continuă să trăiască în cuprinsul spiritual al unei mitosfere compacte, determinate de gândirea și afectele lui, mitogeneza fiind o permanență și o realitate vie. „Dar, de fapt, în orice fenomen și în orice eveniment cu răsunet cât de cât larg într-o epocă, putem căuta un mobil mitogeneziac, un izvor mai mult sau mai puțin evident al unui mit”<sup>18</sup>. În linii mari, orice imagine care structurează imaginarul social și susceptibilă de a federa o colectivitate poate fi considerată mit.

Mitul obligă o societate întreagă să trăiască în conformitate cu legile mitocreației. Mitologizarea poate avea consecințe globale”.

Elena Prus. *Mitosfera: mitizare, demitizare, remitizare*.

În: *Metaliteratură*, 2004, nr. 9, p. 13-19.

---

<sup>18</sup> Victor Kernbach. *Dicționar de mitologie generală*. București: Albatros, 1995, p. 83.



### **Scrisoarea a III-a**

(fragment)

Mihai EMINESCU

De-așa vremi se-nvredniciră cronicarii și rapsozii;  
Veacul nostru ni-l umplură saltimbancii și irozii...  
În izvoadele batrâne pe eroi mai pot să caut;  
Au cu lira visătoare ori cu sunete de flaut  
Poți să-ntâmpini patrioții ce-au venit de-atunci încolo?  
Înainte acestora tu ascunde-te, Apolo!  
O, eroi! care-n trecutul de mariri vă adumbriseți,  
Ați ajuns acum de modă de vă scot din letopiseți,  
Și cu voi drapându-și nula, vă citează toți nerozii,  
Mestecând veacul de aur în noroiul greu al prozii.

### **Odă (în metru antic)**

Mihai EMINESCU

Nu credeam să-nvăț a muri vreodată;  
Pururi tânăr, înfășurat în manta-mi,  
Ochii mei nălțam visători la steaua  
Singurătății.

Când deodată tu răsăriși în cale-mi,  
Suferință tu, dureros de dulce...  
Pân-în fund băui voluptatea morții  
Nendurătoare.

Jalnic ard de viu chinuit ca Nessus,  
Ori ca Hercul înveninat de haina-i;  
Focul meu a-l stinge nu pot cu toate  
Apele mării.

De-al meu propriu vis, mistuit mă vaiet,  
Pe-al meu propriu rug, mă topesc în flăcări...  
Pot să mai renviu luminos din el ca  
Pasărea Phoenix?

Piară-mi ochii turburători din cale,  
Vino iar în sân, nepăsare tristă;  
Ca să pot muri liniștit, pe mine  
Mie redă-mă!

### **Amorul fugar**

Gheorghe ASACHI

Cercând Vinerea odată pe Amorul fugător,  
Zicea: „Dacă oarecine întâlnești pe Amor,  
Vagabond acel e fiu-mi, care umblă-n rătăcire,  
Al meu este mic fugarul; cine-mi dă de dânsul știre,  
Va lua o sărutare de la Afrodita-n dar,  
Iar acel ce mi-l aduce, să aștepte și-un alt har.  
Spre-a cunoaște pe rebelul, următoare semne fie  
Ce descopăr a lui formă între alți copii o mie:  
A lui fața nu-i pre albă, ce cam roșă; ochii săi  
Sunt sumeți, străbat departe, varsă rază cu scânteii.  
Mintea-i este șugubeață, vorba-i plină de plăcere,  
Alte-n gând și alte zice, rostu-i curge chiar ca miere.  
Dar îndată ce să mânie și să-nvită-a lui venin,  
De o barbară urgie și-artifiții este plin.  
Niciodată adevărul a lui gură nu răsună,  
De-i și prunc, înșală foarte, câte spune e minciună,  
Și în miezul jucăriei se arată încruzit.  
E balan la par, la aer e măreț și înmândrit,  
Mici sunt degetele sale și mânuța-i delicată,  
Însă-n departare-aruncă și împunge-a lui sageată.

O aruncă-n depărtare, uneori peste Aheron,  
Unde-n sânul se înfige a-ncruzitului Pluton.  
Nici un strai Amorul poartă, dar secretă și ascunsă  
A lui inimă trufașă la toți ochi e nepătrunsă.  
Nesfiit de juni și fete, ca porumb înaripat,  
De la unul către altul zboară-Amorul nencetat.  
Veneticu-acela oaspe foișorul cu văpaie  
Îi aprinde și-l așază în străine măruntaie.  
Un mic arc în mână duce și din micu-acela arc  
Nevăzute la vedere mii săgeți tot se descarc.  
De pe umăr i s-anină, pe cordele aurite,  
Cucura ce este plină de săgeți foart-ascuțite  
De respect lipsit Amorul, de muștrări netemător,  
Chiar pe mine, a lui mamă, mă încruntă multe ori.  
C-un cuvânt, el e sălbatic, purure-i plin de trufie,  
Mai ales spr-altor osândă poartă-n mână o făclie,  
Care-aprinde, arde toate, în bordei și în palat;  
De puteți pe el aprinde, rog aduceți-l legat.  
Nu cumva în a lui spaimă ca să-i dați vreo mângâiere,  
De-ți vedea cu mii suspinuri vărsând lacrimi de durere;  
Feriți cursa lui când râde, trageți-l făr-a-l scăpa,  
Apărați-va de dânsul, de-a voi a săruta;  
Sărutare-i este farmec, plâns-altor e bucurie,  
Venin este a lui gură, ce nu are doctorie.  
De va zice: „Iaca arma, vi o dau cu jurământ!”  
N-o atingeți, aveți teamă de-ndulcitul său cuvânt.  
Vă feriți ca d-un balaur despr-a lui ademenire,  
Foc ascuns a sale daruri s-aduc inimei pieire!”

## Anacreontică

(fragment)

George COȘBUC

Aperi tu cu mâna tare	Las pilotul! Căci din apă
Pe pilotul dus pe mare,	Undele cu timp îl scapă,
Venus tu!	De-i bărbat.
Dar pe-acela ce-ți servește,	Venus! Apără-ți poetul,
Pe-un poet care iubește,	Căci de-l lași se-neacă bietul
Pe el nu!	Pe uscat!

## Eleusis

(sau Olimpia)

Vasile VOICULESCU

Ascuns ca într-o criptă cu-ntreg alaiul sfânt,  
A stat milenii cerul Helladei sub pământ,  
Dar sapele vrăjite ce-odată l-au deschis  
Dezmormântară cerul ce zeii lui de vis.

Din marmora în lespeți cu miezul de amiază,  
Nălucitoare piatră de sine luminează,  
Și-n ziua împietrită frontoanele-animată  
Destăinuiesc azurul din care-au fost tăiate.

Ce far de frumusețe s-aprinde de jos acolo,  
Înconjurat de Joe, de Ares și Apollo?  
E Afrodita, goală, cu nimfele vasale  
În toată fragezimea eternității sale...

Dumbrava de coloane senine s-a mișcat?  
Frunzișul nou al vieții în zbor a fluturat  
Și-n jocul veșniciei sub ochii vremii grei  
Columbe albe umblă pe umeri calzi de zei.

## Hermes

Vasile VOICULESCU

Sunt Hermes psychopomp de trei ori mare  
În cifrele sacre regiuni.  
Port coif vrăjit, toiag cu șerpi lăstare  
Și-naripați pinteni la colțuni.

Zeu iscusit, întind fără-ncetare  
Mreji de scorniri, năvoade de minciuni,  
De la Olimpul albelor altare  
La Hadesul cu negrele genuni.

Deprind pe oameni camăta, negoțul.  
Ascund, înșel: îndemn și apăr hoțul,  
Clădesc pe-nchipuiri o bogăție.

Ațâț destinul, laud lăcomia;  
M-a pus un vechi oracol temelia  
Năucitoarei lumi ce va să vie.

## Scutul Minervei

*lui Ion Pillat*

Vasile VOICULESCU

Îți încordași în suflet senina ta cruzime  
Și vers cu vers ca Hercul luptând să-nvingi, tăcut,  
Poema ca pe-o hidră cu capete de rime,  
Cu gândul și cuvântul eroic te-ai bătut.

Tăiat stă în sonete un vis din înălțime,  
Isprava lapidară în cer a străbătut,

Misteriosul înger păgân, peste mulțime,  
Minerva luminată te-nalță azi pe scut.

Ți-ai stins în piept ecoul de aur al iubirii,  
Pui patimei zăbală și frâu închipuirii  
Cleștarul minții tale zeiței dând în pază.

Și simți cum prin amurgul de lut al tinereții  
Altoi de nemurare pe sterpul trunchi al vieții  
Un zeu se zbate-n tine când ea te-mbrățișează.

## Leda

Marin SORESCU

Leda trece surâzând  
Printre lucruri  
Și se culcă  
Cu fiecare.  
Gardului i-a născut un copil  
Din iederă,  
Soarelui i-a născut  
O floarea-soarelui.  
A făcut dragoste nerușinată

Cu toți boii,  
În frunte cu boul Apis  
Dar, naiba s-o ia,  
Nici nu se cunoaște.  
Mare poamă mai e  
Și Leda asta,  
De aceea lumea rămâne  
Așa de frumoasă.

## Adio, muze!

George MENIUC

Parnas imaginar, alintat de nimfe și muze,  
Cu murmur veșnic de cascade și cu fântâni vrăjite,  
Pentru ultima oară călătorind pe rouă, pe ceață,  
Îmi las umbrele-n iezere, pe limpezișuri de plai.

Adulmec amintirile, cum aş vâna nişte ciute.  
Ele fug speriate, străine, în zări nevăzute.  
Le caut urmele ce s-au şters pe marginea apei.  
Din vuietul toamnei mă strigă vedeniile lor.

Ce vrea Caliope? Isteţ la vorbă n-am fost niciodată.  
Când şi când am drămluit cuvintele, pe gânduri,  
Aşa cum au făcut-o strămoşii pe la vetrele lor sărace,  
Meşterind întâiul jug de frasin, întâiul plug de fier.

O, Melpomena mi-a dat de frică mereu cu măştile ei!  
Nici una n-o găseam potrivită, aidoma vieţii.  
Unghiile secolului douăzeci, bătuit de războaie,  
Mai poate corul antic – să le cânte, să le exprime?

Neprihănită mi-a fost tovărăşia cu Erato.  
Îmi vine azi să mă destăinui... Ce-or spune oamenii oare?  
Se căina şi alde Costache Conachi lăcrămând  
După o dragoste veche, după o dragoste veche...

Parnas imaginar, alintat de nimfe şi muze,  
Cu murmur veşnic de cascade şi cu fântâni vrăjite,  
Chiar şi trupul soarelui îşi coboară muntele-n apus.  
Cobor şi eu. Întunecându-mă? Luminând?

Ca şi Hefaistos, ingenios meşter-faur, şchiop şi gârbov,  
Înduplecat de zei să vină la Olimp, fără zăbavă,  
Ce-a mers călare pe măgar, în sunetul lăutelor şi tobelor,  
Prin forfota menadelor şi a calicilor puzderie,

Mă duc în locuri desfătate, cu ochelarii aburiţi pe nas,  
Ținând în mână făclioara mea încă arzândă:  
Zadarnic mânioasele Erinii s-au năpustit asupra ei,  
N-au să mi-o stingă totuşi... Muzelor, adio!

## Copiii

Aureliu BUSUIOC

Acum e greu să mai știi  
cine pe cine mâncat-a:  
Cronos pe ăia,  
pe copii,  
sau ăia,  
copiii,  
pe tata.  
Un lucru e cert: după festin  
n-a rămas cu nici unul mai puțin:  
huzuresc prin legende!

Cu toate că  
Vremea și azi își înghite sălbatecă  
zilele.

Zilele – orele,  
orele – clipele...

Eu?  
Eu îmi mănânc aripile.  
Sătul să le port cu arendă  
pentru zboruri în vid,  
le ghicesc proprietarul  
avid  
de intrare-n legendă.

## 68

Galina FURDUI

La ce să ne grăbim? Ne zicem Mai e timp.  
De mâine-om fi mai buni, mai e pân la omături.  
Se-nvârtejesc culori. Și-n omenesc răstimp  
Ar reuși să-ți vină însuși Olimpu-alături.

Tu...-n pași mărunți, greșelile despături.  
Le vânturi, le alegi, iar le împături.  
Festina lente, -ți zici, adică, mai e timp,  
Chiar dacă simți pe frunte albe-omături.

Iar între timp lucrează-un contra-timp  
Și-i tot mai greu din spațiu să-l înlături,  
Întră în Hram, în Rugă, -n Supratimp...  
Voi izbuti, șoptești alert, Mai e... termen  
e timp.

Dar s-ar putea(o Cer!) să nu mai fie timp.



## **Pluto**

Gheorghe CUTASEVICI

Eram ajuns în faptul serii,  
Speram din truda-mi să mă-nfrupt,  
Când m-a chemat să-mi dea avere  
Și hăul negru dedesubt.

M-am lăcomit, făcui greșeală,  
Am vrut mașini, palate, bani...  
Pe toate mi le-a dat – momeală,  
Ca să mă blestem peste ani.

Căci după ce intrai în Tartar  
Averea asta s-o ridic,  
Cel Câine îmi închise poarta  
Și toate-au devenit nimic.

Astfel, greșeala ce-mi făcut-o,  
Urmând un gând nesățios,  
M-a dus prizonier la Pluto,  
La zeul cel mai fioros.

### **Punctul terminus**

(continuare)

Andrei ȚURCANU

M-a părăsit și Chiron.

Dormeam sau am văzut totul aievea, nu pot spune.

Mai întâi chipul palid, brăzdat de ridurile adânci, al Centaurului a prins a se netezi și a străluci cu reflexele proaspete ale unui crin abia atins dimineața devreme de primele raze solare.

Metamorfoza părea să nu se mai termine vreodată.

Vedeam deslușit pe Chiron cum ardea într-o vâlvătaie albastră. Erau flăcări ori mai degrabă o boare de nimb, o emanație sacră a trupului său cuprins de fiorii Schimbării la Față.

Tot mai tânăr și tot mai sprintar până când din ciolănosul bătrân în convulsii n-a rămas decât un copil, un mânz hohotind fericit c-un soare în coamă.

– Hei-hei! l-am auzit mai apoi strigând sfidător.

– I-i-i-i! i-a răspuns din înalțuri ecoul.

Și ce a mai fost?...

Un trap mărunț îndreptându-se în goană. Și o fulguire pe zare.

## Oracol

Andrei ȚURCANU

Cântecul cocoșilor  
cade la capătul nopții ca un satâr.

Cu sternul despicat, înnebunită, Casandra  
rătăcește pe ulițele cetății.

Ochi stinși de cenușă.  
Din gură i se scurge neantul.

Zorii bântuiți de coșmaruri prevestesc aceeași  
invariabilă somnambulie a rațiunii atotștiutoare  
și vidul istoriei de peste zi.

## Teorema lui Eros

Steliana GRAMA

Atâtea reguli învățăm la școală  
Și doar iubirea n-are teoremă!  
Cum să-i donezi un pui de crizantemă,  
Uitând congenitală-ți bâlbâială.

N-ai dreptul la eternă zăpăceală!  
Fii gata în orice clipă cu poemă!  
Atâtea reguli învățăm la școală  
Și doar iubirea n-are teoremă!

Cum să păstrezi ființa ideală  
Alături – veritabilă problemă!  
Când ești respins cu mâna glacială  
Recucerești-o! Cat-o stratagemă

Și inventează marea teoremă!

### Sarcini

#### Mitul și textul poetic

1. *Definiți* noțiunile de *mitizare*, *demitizare*, *remitizare*.
2. *Identificați* în poeziile respective motivele mitice din cultura greco-romană.
3. *Relevați* semnificațiile motivelor antice în textele românești.
4. *Argumentați* actualizarea subiectului greco-roman în raport cu contextul poetic.

#### Test

1. *Indicați* litera la care sunt enumerate exclusiv zeități din mitologia greacă:

- a) Venus, Apolo, Artemida
  - b) Marte, Minerva, Mercur
  - c) Hades, Hermes, Helios
2. *Confirmați* valabilitatea sau invalabilitatea acestei afirmații:  
Există tangențe similare între mitul lui Icar și balada *Monastirea Argeșului*.
- a) Adevărat
  - b) Fals
3. *Selectați* răspunsul corect:  
Zeul Hades are
- a) 9 muze
  - b) câine cu 3 capete
  - c) un trident
4. *Continuați* enunțul: După mit, Orfeu cânta la
- a) ceteră
  - b) liră
  - c) fluier
5. *Selectați*: Haina din pielea lui Nessus aparținea lui
- a) Zeus
  - b) Orfeu
  - c) Hercule
6. *Specificați*: Nessus era:
- a) zeu
  - b) titan
  - c) centaur
7. *Precizați*: Leda era mama
- a) Afroditei
  - b) Elenei
  - c) Penelopei
8. *Găsiți* corespondențele simbolice:
- a) Neptun – calul, Dionisos – vița de vie, Hera – păunul
  - b) Atena – bufnița, Artemida – cocoșul, Zeus – vulturul
  - c) Afrodita – vrabia, Hades – păianjenul, Hermes – lăstunul

9. *Selectați*: Gheorghe Asachi preia mitul despre fiul zeiței vânătoării.
  - a) Fals
  - b) Adevărat
10. *Specificați*: *Pluto*, titlul poeziei lui Gheorghe Cutasevici, e preluat din
  - a) mitologia greacă
  - b) mitologia romană

### **Bibliografie selectivă:**

1. Cisteakova, N.A., Vulih, N.V. *Istoria literaturii antice*. Chișinău: Știința, 1991, p. 15-19.
2. Ionescu, Elena, Iordache, Ruxandra. *Epoci și opere. Incursiune în literatura universală*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2007.
3. Kun, N.A. *Legende și miturile Greciei antice* / Trad. din limba rusă de I. Țurcanu, K. Moșanu, S. Pavlicenco. Chișinău: Lumina, 1989.
4. Kernbach, Victor. *Dicționar de mitologie generală*. București: Albatros, 1995.
5. Parfene, Constantin. *Teorie și analiză literară*. București: Știința, 1993.
6. Prus, Elena. *Mitosfera: mitizare, demitizare, remitizare*. În: *Metaliteratură*, 2004, nr. 9.
7. Ruști, Doina. *Dicționar de teme și simboluri din literatura română*. Iași: Polirom, 2009.

### **Tema 3. Homer și eposul homeric în poezia românească**

#### **Obiective:**

- să identifice periodizarea literaturii grecești;
- să definească noțiunile de *epos* și *epopee*;
- să explice în ce constă problema homerică;
- să valorifice simbolul „poetul orb” în lirica românească;
- să compare imaginile zeilor și ale eroilor din *Iliada* și *Odissea* prezente la scriitorii români;
- să analizeze influența poemelor homerice în literatura română.

**Cuvinte-cheie:** epopee, aed, problema homerică.

#### **Repere exegetice**

„**Epopee** – specie epică în versuri, de o mare întindere, povestind evenimente eroice de o deosebită însemnătate pentru viața unui popor și la a căror desfășurare iau parte puteri supranaturale. (...) Epopeile narază întâmplări și fapte petrecute de obicei în vremuri fabuloase sau eroice, în care personajele, adesea legendare, sunt înzestrate cu puteri supranaturale, în acțiunile acestora un loc important ocupându-l miraculosul. Epopeile sunt alcătuite de cele mai multe ori din următoarele părți: *invocația*, prin care poetul cere ajutor zeilor sau muzei; *expozițiunea*, prin care se enunță subiectul; *narațiunea* (povestirea simplă a acțiunii) și *deznodământul*. Epopeile clasice au *unitate* și *întregime*, adică istorisesc o acțiune centrală încheată (în jurul căreia se pot dezvolta însă și o serie de episoade secundare), la care participă un număr mare de eroi, dintre care se desprinde un erou principal”.

Mircea Anghelescu, Emil Boldan, Margareta Iordan... *Dicționar de terminologie literară*. București: Editura Științifică, 1970, p. 121-122.

„Interpreții cântecelor eroice despre faptele vitejești ale zeilor și eroilor erau numiți **aezi** (de la cuvântul grecesc *aoidos* – „cântăreț”). Aidoma meșterilor, aezi constituiau o corporație ce păstra în mare taină secretele profesionale ale artei cântecului. Aedul avea în societate o poziție destul de independentă și venerabilă. (...) Cântecurile, odată interpretate, nu se mai uitau. Ele se transmiteau din generație în generație, servind cea mai veridică mărturie despre trecut”. Demodoh, aedul care cântă din liră lui Ulise, este orb. „Orb este și necunoscutul aed de pe insula Hios, despre care se povestește în imnul către Apollo, legenda ni-l prezintă orb și pe Homer. Aici și-a găsit oglindirea mai curând o realitate istorică: în antichitate oamenii fără vedere și inapți pentru munca fizică, pentru a-și găsi un loc în societate se făceau cântăreți rătăcitori”.

**Problema homerică** cunoaște mai multe curente, cum ar fi teoria compilațiilor și teoria stratificărilor, evoluând în metoda neunitarilor și cea a neoanalizatorilor. Dacă ar fi să rezumăm, pentru grecii antici „problema privind autenticitatea istorică a lui Homer nu trezea îndoieli, n-au păstrat totuși niciun fel de date veridice despre viața lui. Într-o epigramă anonimă erau menționate intențiile zădărnice ale criticilor antici de a stabili, cel puțin, locul nașterii poetului:

Nu încerca să cunoști cine este Homer și unde-i,  
Toate orașele-s mândre că l-au născut pe Homer.  
Spiritu-i esențial, și nu locul: de baștină aedu-i  
Din „Iliada” măreață și a lui Ulise poveste.

(traducere de Vs. Ciornei)

În textul poemelor nu pot fi detectate niciun fel de remarce ale autorului. Istoria vieții lui Homer, alcătuită în baza unor diverse izvoare datând din sec. VI î.e.n., nu prezintă valoare istorică, conținând din ambudență date dintre cele mai neverosimile. Trezește îndoială chiar numele poetului, întrucât în anumita descriere a vieții lui el este numit Homer sau Melisigene.

În sec. III î.e.n. învățații alexandrini încercară să găsească textul original al poemelor, confruntând numeroase materiale manuscrise. Tot atunci a fost stabilită deosebirea dintre cele două poeme și a fost exprimată chiar presupunerea că „Odiseea” a fost compusă de un alt autor”.

N.A. Cisteakova, N.V. Vulih. *Istoria literaturii antice*.  
Chișinău: Știința, 1991, p. 18, 45-46.

### Texte pentru analiză:

#### Icoană și privaz

(fragment)

Mihai EMINESCU

Dar oricâte ar scrie și oricâte ar spune...  
Câmpii, pădure, lanuri fac asta de minune,  
O fac cu mult mai bine de cum o spui în vers.  
Natura-alăturată cu-acel desemn prea șters  
Din lirica modernă e mult, mult mai presus.  
O, tristă meserie, să n-ai nimic de spus  
Decât povești pe care Homer și alți autori  
Le spuseră mai bine de zeci de mii de ori.  
Da, soarele bătrânu-i, bătrân pământu-acuma:  
Pe gândurile noastre, pe suflet s-a prins bruma  
Și tineri numa-n inimi vedem frumusețea vie,  
Dar gândul nostru-n ceață n-o pune pe hârtie...  
Suntem ca flori pripite, citim în colbul școlii  
Pe cărți cu file unse, ce roase sunt de molii.



## Lecția despre cub

Nichita STĂNESCU

Se ia o bucată de piatră,  
se cioplește cu o daltă de sânge,  
se lustruiește cu ochiul lui Homer,  
se răzuiește cu raze  
până cubul iese perfect.  
După aceea se sărută de numărate ori cubul  
cu gura ta, cu gura altora  
și mai ales cu gura infantei.  
După aceea se ia un ciocan  
și brusc se fărâmă un colț de-al cubului.  
Toți, dar absolut toți zice-vor:  
- Ce cub perfect ar fi fost acesta  
de n-ar fi avut un colț sfărâmat!

## Scriitor realist

Adrian PĂUNESCU

După ce-a scris Odiseea,  
Homer, curios,  
A plecat într-o lungă călătorie  
Prin locurile prin care

Auzise că a trecut Ulise  
Și despre care el însuși,  
Ca scriitor realist,  
Scrisese fără să le vadă.

## Ochi

Adrian PĂUNESCU

Toată lumea Greciei  
În ochii

Orbi  
Ai lui Homer.

## Analiză

Adrian PĂUNESCU

Nici dac-aş şti Homer pe dinafară  
tot n-aş putea să fiu vreodată grec,  
nici dacă aş rescrie Odiseea,  
de Dunăre tot n-aş putea să trec.

## Homer

Nicolae DABIJA

Amurgul e ca un drapel  
purtat de sânge.  
Nu aedul lacrima-şi plânge –  
lacrima-l plânge pe el.

Cântă, trist, pe sub ziduri  
viitorul lor de nisip.  
Bătrânul nu are chip –  
el are doar riduri.

Orb, bate-aceleaşi cărării.  
Şi lumea cum – a câta oară?!

nu o găseşte înafară,  
o caută-nlăuntru lui.

E orice rând, pus să cuvânte,  
din veşnicie un fragment.  
Au zeii mai puţin talent –  
şi-l lasă pe Homer să-i cânte.

În faţa filelor gălbui  
mă-ntreb, – cum bolţi sunt zădărate:  
de n-ar fi orb – oare lui  
i-ar fi fost dat să vadă-atâtea?!

## Cuvântul

Vasile ROMANCIUC

Cuvântul ne adaugă vedere –  
Vederea lui Homer era Cuvântul...  
Cuvântul leagă Cerul şi Pământul  
Întru speranţă şi întemeiere.

Cuvântul naște tihna și frământul...  
Cuvântul – suferință, mângâiere,  
Blazon de frumusețe și putere,  
Neaplecă după cum bate vântul.

Ca o lumină-a vechilor icoane,  
Plămada de vocale și consoane  
Te întărește-n drumul spre-mplinire.

Și-auzi o voce – a Dumnezeirii –  
Topindu-ți-se în adâncul firii:  
Cuvântu,-n primul rând, este iubire.

## Ucenicul lui Homer (II)

Arcadie SUCEVEANU

Iată ghilotina,  
zise Profesorul.  
Totul e să poți să-ți ții cu o mână capul,  
și cu cealaltă să acționezi manivela,  
să fi în același timp  
și victimă, și călau.  
Ia aminte, viața depinde  
de cantitatea de sânge  
ce alimentează neclintit ghilotina,  
iar sângele nu poate fi pus în mișcare  
decât de acest sârguincios mecanism,  
e un fel de circuit închis –  
mai multă speranță și curaj,  
curaj și speranță...

La urmă, Profesorul îmi culese  
capul de jos,  
mi-l puse la loc  
și-mi zise:  
„Acum descrie tot ce-ai simțit!!!”.

## Sarcini:

1. *Determinați* similitudinile dintre biografia de legendă a lui Homer și imaginea artistică.
2. *Identificați* viziunea individuală a scriitorilor despre imaginea lui Homer în literatura română din textele prezentate pentru analiză.
3. *Comentați* simbolul preluat din antichitate în textele scriitorilor români în raport cu contextul timpului autorilor.

## Test:

*Selectați* răspunsul corect (10 min.)

1. Afrodita se implică direct în *Iliada* da sau nu
2. Afrodita se implică direct în *Odiseea* da sau nu
3. Scutul lui Ahile a fost realizat de Apollo da sau nu
4. Cauza supărării lui Ahile a fost
  - a) furtul lui Paris
  - b) luarea roabei Briseis
  - c) nemulțumirea lui Apollo
  - d) mărul discordiei
  - e) îmbrăcarea prietenului său Patrocle cu hainele sale
5. Zidurile Troiei au fost construite de Hefaistos da sau nu
6. Elena
  - a) a fost furată de Menelau
  - b) a fost furată de Paris
  - c) este cumnata lui Agamemnon
  - d) este soția lui Odiseu
  - e) este mama lui Ahile
7. Punctul vulnerabil al lui Ahile este călcâiul da sau nu
8. Calul Troian este ideea lui
  - a) Menelau
  - b) Ahile
  - c) Odiseu
  - d) Zeus

- e) Agamemnon
- 9. Regele Priam este personajul din epopeea
  - a) Iliada
  - b) Odiseea
- 10. Eroul troian este
  - a) Hercule
  - b) Hefaistos
  - c) Hector
  - d) Hermes
  - e) Hades

### **Luată-avans o zi de ieri**

Anatol CODRU

Moștenitori pe datorii:  
(Parcă m-aș tine de-o avere)  
Lui Ahile, doamne, cu-n călcâi,  
Și lui Icar cu o cădere.

O, râuri câte-am risipit  
În lume și-n adânc de mare!  
Cum aș puteau să mă achit,  
Să mi le-ntorc acum în țară?!

Luată-avans o zi de ieri,  
Cu ce vecie s-o restitui,  
Pentru comodele tăceri,  
Ce munți să dau de dinamită?

Cât aur pentru-un gând nescris  
Să răsplătesc, și cu dobândă  
Să-mi merit pururea osânda  
Nemorții care m-a învins?!...

### **Ahile cel iute de picior**

Valeriu MATEI

în miezul forței crește slăbiciunea  
din care înălțăm statui de bronz,  
de febra-i stăpâniți ieșim din golul  
ce mărginește lumea în alb-roz  
la care mai visăm din eroare,

călcâiul vulnerabil bate tare  
în pietrele ce-ascund surâsul prim  
țesând cu așchii golul, golul mare  
unde mai speră prins de înstrăinare  
Pigmalionul crezului sublim,

minciuna e un factor al puterii  
care-ar putea în vidul de-nceput  
cu-n gest să-nalțe temple pentru-o clipă,

dar goana-n vid descătușează ere,  
călcâiul slab își face lucru-n pripă  
fiind și temelie, și risipă,

erupe slăbiciunea în tărie,  
călcâiul vulnerabil știe-a fi  
mișcarea însăși,  
fără încetare,  
puterea sumbră ce zidește-altare  
prin care golul trece-n veșnicie

\*\*\*

Victor TELEUCĂ

Războiul Troian continuă și acum. În fața fiecăruia dintre noi  
dimineața stă câte un cal troian lăsat de cu seară de cineva. Rămâne  
doar să-l trecem prin porțile sufletului.

## Calul, fiul Troiei

Adrian PĂUNESCU

În clipa când cetatea nu mai avu putere,  
Iar zidurile sale cântară parcă moi,  
În nobila cetate a părut ideea  
Înfrângerii prin calul-troian, nu prin război.

Soioase și lungi sfaturi ținură luptătorii,  
La mese de ocară bărbați s-au adunat,  
Și steagurile înseși, bătând ca niște fuste,  
Expuseră părerea femeilor din stat.

– Să părăsim cetatea! Să evadăm în mare!  
– Să-nnebunim cu toții! Să ne predăm pe rând!  
Dar nu încuviințară niciuna din aceste  
Opinii, luptătorii ceilalți, negând, negând.

Se ridicară deodată o voce fără gură,  
Un creier fără craniu, un sânge fără corp:  
– Să inventăm noi lucrul cu care să ne-nfrângă,  
Un cal, de pildă rece, un cal, de pildă orb.

Și capetele toate câte au fost acolo  
Cu gură întrebară, cu ochi, cu nas, cu braț,  
Și inventară calul în cea din urmă noapte  
Troienii cei mai aprigi, bărbați lângă bărbați.

Și au trimis și oameni a doua zi afară,  
Care să răspândească ideea între cei  
Ce nu puteau să afle mijlocul de-a învinge  
Teribila cetate, orgoliul, zidul ei.

Și a părut că vine nu de la Troia calul,  
Ci că pătrunde-n Troia, de cei străini adus;  
Dar cum putea să fie învinsă o cetate  
Printr-un naiv miracol și printr-un cal confuz?

Astfel rămase calul cândva în fața Troii,  
Și merșeră troienii să-l ia într-adevăr,  
Ei își duceau ideea înfrângerii în casă,  
Parcă purtând pe umeri pe-un comandant al lor.

Prin lemn simțeam cum suflă de spaimă înăuntru  
Ciudate ființe, în bietul animal,  
Și l-au lăsat în piață și au intrat în turnuri  
Și s-au întins pe pietre, în unghiul ideal.

Iar calul n-a fost tocmai perfect și la o coastă  
Cu nesfârșită jenă un ins a fost văzut,  
Dar nu cumva să știe bine dacă enorma poartă  
N-a fost cumva lăsată deschisă chiar de ei,  
Dar au băut, și-n hohot și-au încheiat viața,  
Căci chefuliau în cinstea ultimei lor idei.

Cu ochi deschiși primiră multașteptata moarte,  
Cum ascultau mișcarea din cal, prin vieți târzii,  
Căci nevoind să piardă decât printr-o minciună,  
Ei avut orgoliul de-a o descoperi.

Și-n clipa când cetatea nu mai avu putere,  
Iar zidurile sale sunară parcă moi,  
Din Troia fu acela care lansă ideea  
Înfrângerii prin calul-troian, nu prin război.



## Audiență la regele Priam

Matei VIȘNIEC

Eram în audiență la Priam bărbatul cu pălărie  
făcu un pas înainte majestate merele sunt  
mult prea scumpe iar în oraș aproape că nu  
se mai găsesc minți strigă Priam sunt sigur  
că mință și de altfel te voi închide în turn  
eu mi-am șters sudoarea de pe ceafă iar bărbatul  
cu baston făcu un pas înainte majestate nu mai  
avem destulă vopsea pentru palisadă  
de acum înainte cu greu o vom putea vopsi  
în fiecare zi minți strigă Priam sunt din ce

în ce mai sigur și de altfel te voi închide  
în turn eu mi-am șters sudoarea de pe ceafă  
și am făcut un pas înainte majestate în oraș  
soldații își fac de cap totul merge de-a-ndoaselea  
cred că povestea asta trebuie terminată cât mai  
repede  
Priam tuși aduse două cafele îmi întinse  
un scaun păi să mai vedem  
păi să mai discutăm

## moarte limpede cu flux de amănunte

Emilian GALAICU-PĂUN

se revarsă-n lucruri urcă-n ochii  
necuvântătoarelor pe limba-mi  
gustul de potop revine-n valuri  
ca-ntr-o Iliadă hexametree.  
niciodată bănuie adâncu-i  
după cercurile alergânde-n

unde – circ roman pe suprafața  
mării – ne absoarbe în natura  
lucrurilor... flux de amănunte...  
și corabia plutește: *Ave*  
*Caesar Imperator, morituri*  
*Te salutant!* – niciodată  
bănuită setea formei de  
sine însăși – ca pe o placentă  
o purtăm în sine spre-a o naște  
când s-or duce apele, cu sânge,  
moartea. Ea e înlăuntrul  
absolut, tonajul nostru intim  
pentru echilibrul *altei*, celei  
revărsate-n lucruri – rău de mare –  
limpede cu flux de amănunte...  
ca un limb de-uscat în larg – pe limba-mi  
gustul de potop revine-n valuri  
ca-ntr-o Iliadă hexametree.  
când și eu mă uit în unda repede  
și mă oglindește *altul*, care  
stând în moarte pân'la gură, moartea  
limpede cu flux de amănunte  
*el* o tulbură și-o bea.

### **Nisipul de pe sandalele lui Ahile**

Victoria FONARI

Grăuntele de nisip  
Devine arcul lui Paris săgetat în Ahile  
Oare apa din Styx e dulce?  
Dacă ar păstra sarea lacrimilor  
Ar fi mare și nu un râu cu direcția fixă  
Marea ar ști să sărute rănilor  
recreând-o pe Afrodita.

## Sarcini:

1. *Comentați* versurile subliniate din
  - a) poezia lui Anatol Codru, făcând referință la eposul homeric;
  - b) textul lui Valeriu Matei, explicând ipostazele trăirilor eroului din creația homerică.
2. *Analizați* simbolul calului troian în textul lui Victor Teleucă.
3. *Interprețați* în plan comparativ motivul lecției lui Homer în lirica lui Nichita Stănescu și a lui Arcadie Suceveanu.
4. *Relevați* trăirile eroului liric în poezia lui Nicolae Dabija, referindu-vă la problema homerică.
5. *Realizați* o caracterizare comparată a regelui Priam din epopeea lui Homer și din textul lui Matei Vișniec.
6. *Explicați* figurile de stil din textul lui Emilian Galaicu-Păun.

## Bibliografie selectivă:

1. Anghelescu, Mircea, Boldan, Emil, Iordan, Margareta și al. *Dicționar de terminologie literară*. București: Editura Științifică, 1970 .
2. Cisteakova, N.A., Vulih, N.V. *Istoria literaturii antice*. Chișinău: Știința, 1991, p. 31-49.
3. Frenkian, Aram M. *Lumea homerică*. București: Herald, 2012.
4. Fonari, Victoria. *Proiecții ale mitului în creația lui Victor Teleucă, Leo Butnaru, Arcadie Suceveanu* / Red. șt.: G. Lateș; pref. de Gheorghe I. Manolache. Chișinău: Foxtrot, 2013.
5. Ionescu, Elena, Iordache, Ruxandra. *Epoci și opere. Incursiune în literatura universală*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2007.
6. Peters, Francis E. *Termenii filozofiei grecești* / Trad. de Dragan Stoianovici. București: Humanitas, 2007.

## **Tema 4. Ulise – actualizarea personajului în literatura română**

### **Obiective:**

- să *identifice* personajele pe care le întâlnește Ulise în călătoria sa;
- să *determine* aniteza dintre Ulise și pețitori, Penelopa și nemuritoare;
- să *ilustreze* importanța eposului „Odiseea” în lirica românească;
- să *investigheze* diferențele dintre erou în viziunea antică și în viziunea scriitorilor români.

**Cuvinte-cheie:** Ulise/Odiseu, călătorie, cunoaștere, sirenă.

### **Repere exegetice**

„**Odiseu=Odysseus. Odysseus** (sau **Ulysses/Ulise**), celebru erou grec care a participat la războiul troian. Odysseus era regele Ithacăi și fiul lui Laertes (după o versiune, după o altă – al lui Sisyphus) și al Anticleei”.

Anca Balaci. *Mic dicționar mitologic greco-roman*.  
București: Mondero, 1997, p. 169.

„Dintre eroii elini, **Odiseu** reprezintă cel mai bine calitățile, virtuțile și, de asemenea, defectele poporului său. El este omul care gândea înainte de a acționa, care punea mai mult preț pe inteligență decât pe forță”.

Maria Cordoneanu, Radu Cordoneanu. *Dicționar de mitologie greco-romană și românească*. București: Paco, 1998, p. 209.

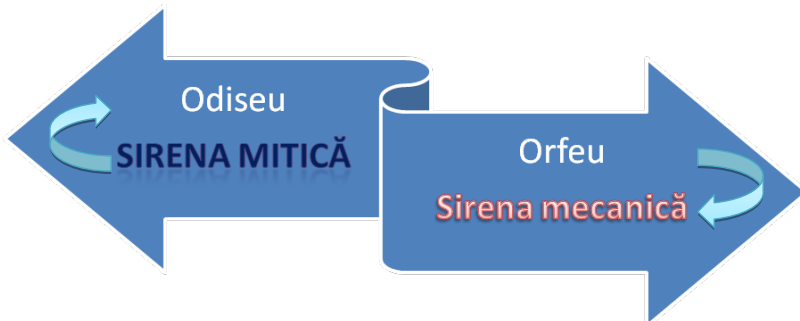
Propunem fragmente de interpretare din monografia *Proiecții ale mitului în creația lui Victor Teleucă*, Leo Butnaru, Arcadie Suceveanu.

## Monada gnoseologică: Odiseu și Orfeu

În acest context maritim e poezia lui Leo Butnaru *În derivă* (care a fost publicată în volumul *Puntea de acces* (Chișinău: Hyperion, 1993), având titlul *În marea derivă*: „(Naivii de noi! / Zadarnic privim adâncuri cerești – / nicio ancoră / nicio ancoră...)” În limba latină adjectivul *altus* însemna concomitent și înălțime, și adâncime. Orizontul este traiectoria de măsură. Acvaticul este o oglindă a cerescului. Apropiindu-se de misterul vieții de dincolo, autorul caută ancore. În toate limbile indo-europene rădăcina consonantică a cuvântului *mare* este identică cu *moarte*. Această echivalență străbate conștiința antropologică a poetului. Punctul prim și punctul final lipsesc în conceptul scriitorului. Lipsa ancorei este continua căutare, continua nemulțumire, continua agitație.

Deși în poemul homeric Odiseu se regăsește în Ithaca, în variantele mitului întâlnim diferite sfârșituri ale eroului. Persoana care s-a străpuns de frământările călătoriei nu mai admite modul sedentar de viață. Lipsa ancorei este decizia de orizontul așteptărilor. Cerul este un spațiu, care nu acceptă cuprinsul în sensul terestru. Este o arie fără limitele permise ancorării. În semnele de suspensie eul liric ar prefera pentru moment să găsească acest punct de odihnă, dar punctul inițiativ ar trebui să-i permită parcursul mai departe.

Dacă aici eul liric este un declanșator al călătoriei, determinat de o eternă căutare, în *Odiseu, Orfeu, sirena mitică și sirena mecanică* scriitorul Leo Butnaru creează o antiteză dintre Odiseu și Orfeu. Poezia permite o analiză grafică:



Axa mitică unește aceste două personaje. Ambii sunt muritori, dar au supraviețuit în timpul civilizației lor prin intermediul memoriei. Mitul nu i-a suprapus, nu i-a intersectat. Autorul, grație imaginației sale, găsește acest punct. *Aurea mediocritatis*, punctul de tangență, este muzica. În mitul eposului homeric sirena simbolizează acel sunet distructiv, pasionant, plin de voluptate, care provoacă uitarea de sine până la autodezicere. În mitul lui Orfeu muzica are proprietăți curative, ea apropie omul de natură, este o exponentă a păcii. Orfeu este inițiatul în arta care generează armonia, având rolul de a înnobilă, de a persevera în cunoașterea lumii și în cunoașterea de sine.

De la valurile zbuciumate ale mării scriitorul Leo Butnaru măsoară toga de aed *răsfoind* notițele *Din calendarul legendelor*. Undele melodice intersectează timpul a două legende ce țin de moartea Euridicai și moartea lui Orfeu. Deși este centrată moartea, se întrevede arta și lupta pentru viață, pentru dragoste. Sublimul îndoielii lui Orfeu apropie imaginea Euridicai de Lenore a lui Edgar Poe.

Pentru Grecia Antică frumusețea înseamnă lumină, viață. Solarul conceptual al zeilor olimpici a fost expus de clasicistul german Walter F. Otto: „Zei sunt de partea vieții. Pentru a-i întâlni, cei ce sunt în viață trebuie să se miște, să avanseze, să fie activi. Atunci zeii îi îmbrățișează cu forța și măreția lor, arătându-le, chiar printr-o revelație neașteptată, chipul lor ceresc. De aceea, cel ce nu mai pășește pe calea vieții nici nu-i poate întâlni. Zeii nu mai au nimic de-a face cu morții a căror existență înseamnă trecut, cu aceste fapte ale trecutului, despărțite de orice prezent”<sup>19</sup>.

Descoperind inconștientul cu laturile sale tenebre, nocturnul avansează în artă în umbrele imaginației. Dar aceasta coordonează creația lui Arcadie Suceveanu. Leo Butnaru nu acceptă decapitarea ca pe o fascinație, așa cum o condensează în mii de metafore Arcadie Suceveanu. Vocea lui Orfeu, „plutind pe apa râului Herbos”<sup>20</sup>, din ultimul leagăn melodic, contravine ultimei priviri a meduzei Gorgona decapitată.

---

<sup>19</sup> Walter F. Otto. *Zei Greciei. Imaginea divinității în spiritualitatea greacă* / Trad. de Ileana Snagoveanu-Spiegelberg. București: Humanitas, 1995, p. 277.

<sup>20</sup> Leo Butnaru. *Puntea de acces*. Chișinău: Hyperion, 1993, p. 183.

Arta, în prezența ei, înseamnă viață. Iată de ce poetul accede la „calendarul legendelor”, valorificând transformarea artei. Euridice devine un logo: „Euridice-veșnic-cea-deplânsă [...], creată ca cetățeană a catastrofal de dulcelui infern al dragostei împătimate, dar neîmplinite”<sup>21</sup>. Orfeu deține misterul artei, cu toate cusururile evidente prin lexemele „greșeală”, „spaimă”, „îndoială”, care reprezintă măiestria cântării, ajungând până la orizontul tăcerii.

Numai în mitul argonauților Orfeu se intersectează cu sirenele. Dar acest tandem muzical lipsește. Poetul Leo Butnaru retușează mitul în propria viziune – Orfeu acordă vocea sirenei (mecanice).

Astfel, sirena este sunetul, dinamica melodică creată din unde – o dinamită ce dezechilibrează. Undele mării și libertatea cerului determină spațiul sirenelor, undele aeriene sunt spațiul secolului industrializat, producător de sirene mecanice.

O antiteză la nivelul sunetelor intervine în titlul *Arfa și motorul Diesel*. Algoritmul omonimiei alimentează ideea de echivalență valorică dintre artă și industrie sau melodie și zgomot, sau antichitate și modernitate.

Poezia, de fapt, antrenează diferența dintre imaginația artistică cu percepția figurativă („Poeților, / voi faceți o greșeală / zicând că sângele s-aprinde, arde”) și structura dinamicii în empirismul tehnicist („pentru-a-invinge / criza, pe vreun ins nu-l duce țeasta / să-alimenteze «Diesel»-ul / cu sânge”). Sângele, cu referințele vitale, aspirații poetice, conține riscul de a fi materie primă în sublimarea actului creativ în favoarea consumismului feroce.

Tentația lui Odiseu de a asculta cântecul sirenei mitice este o modalitate de a accede la ceea ce este interzis, nepermisibil unui muritor. În poezia *Odiseu, Orfeu, sirena mitică și sirena mecanică* Odiseu nu mai este cel care sfidează legile zeilor. Sirenele încearcă să-l seducă, dar indiferența contaminează omul contemporan al epocii globalizării. Sătul de toate, marele călător emană o indiferență, plictis, monotonie. Ceea ce nu era propriu lumii antice, or, omul nu poate trăi singur fiind înconjurat de zei, nimfe, satiri. La Leo Butnaru, Odiseu este persoana care migrează fără simțul de a se mira.

---

<sup>21</sup> Leo Butnaru. *Puntea de acces*. Chișinău: Hyperion, 1993, p. 183.

În perimetrul antitezelor cercetătorul George Lateș analizează confruntarea dintre Orfeu și Homer: „Muzica lui Homer e una războinică prin excelență și de aceea tobe, țimbale și cornuri își impun prezența ca o manifestare a faptei eroice într-o lume extrem de pătimasă; cea a lui Orfeu stă sub semnul lirei heptacorde, de pe strunele căreia se revarsă nu doar armonie sublimă, ci și sens al existenței întrupat în Logosul ce se potențează prin Melos. Gândit ca reacție antihomerică, Orfeu se revelează după mai bine de două milenii ca o alternativă a unei lumi în disoluție, ce-și caută cu disperare o cale de mântuire”<sup>22</sup>.

Această interpretare, cu privire la statutul melodic, se pretează la înțelegerea dezacordului conceptual dintre personajul homeric și Orfeu. Odiseu din versurile lui L. Butnaru este actualizat, autorul plasându-l între versurile eminesciene. Intertextul („de te-ndeamnă, de te cheamă” din *Glossa eminesciană*) adaptat în gândurile lui Odiseu determină un erou liric care își poartă scutul indiferenței: „el își zice: «tu rămâi la toate rece» / și fără eforturi deosebite, / rămâne...” Gândurile geniului sunt sfidate. Versurile lui Eminescu sună antipodal. Indiferența devine un virus al secolului. Permișiunea, care după căderea cenzurii în anii '89-'90, oferă libertatea cunoașterii, nu mai este utilizată. Perioada de înlocuire a interdicției cu acceptarea este sesizată în versurile: „vreun posibil Odiseu poate sta nelegat de catarg / fără ceară în urechi.” Intensitatea dorinței de a cunoaște este înăbușită – „nimic nu-l mai ispitește”. Înțeleptul Odiseu, care a ieșit isteț din orice încercătură, devine cicatrizat de globalizare (doica îi determină identitatea, după douăzeci de ani, observându-i cicatricea de la picior).

În antipod cu Odiseu survine „naivul Orfeu” – simbolul artistului. Orfeu, inițiatul în perfecțiune, se apropie de sirena mecanică. Este Orfeu din secolul XXI, care cunoaște forța singurătății. În fața omului dezamăgit, arta dorește să-l cutremure, să-l impulsioneze, să-i zdruncine din indiferență. Aceasta devine o constantă într-un final *De la începutul secolului XXI*: „Orfeu, nu privi îndărăt... Chiar dacă lira masivă te urmează, levitând, ca fermecată, la firul ierbii... Pentru că de vei întoarce totuși capul, printre coardele ei vei vedea-o pe Euridice – ca

---

<sup>22</sup> George Lateș. *Punctul genezic*. Iași: Junimea. 2002, p. 17.



după gratii... Euridice putând fi dragostea sau chiar viața ta...”<sup>23</sup>. Este un strigăt după culisele timpului, după paginile auctoriale. Actualmente arta aspiră la senzația de mirare fie și printr-o modalitate șocantă. În căutarea noului este și talentatul aed. În această atmosferă insensibilă Orfeu încearcă să dinamizeze prin instrumentarul tehnic care ar diminuea din impasibilitate. Nepăsarea provoacă suferințe omului de artă, de aceea și stridentul ar putea fi artă.

## Sirenele și Ithaca lui Leo Butnaru

Sirenele sunt ființe care apar în mitologia diferitor popoare. În spațiul balcanic ele semnifică provocarea malefică, ispita care duce la autosacrificare. La popoarele nordice sirena este un semn. Ea are conotații stihiale, dar și forță ocrotitoare. În acest sens amintim legenda orașului Varșovia. Capitala Poloniei este patronată de o sireună. În povestea lui Hans Christian Andersen micile sirene îi sunt atribuite emoții omenesti – compătimire, milă – ea este gata de sacrificiu, spre deosebire de cele din eposul homeric, unde sacrificiul este văzut ca un joc, un simplu capriciu.

Leo Butnaru sincopează aceste două concepte. Or, Ulise din poezia *Odiseu, Orfeu, sirena mitică și sirena mecanică* apare în spațiul sirenelor implorânde, autorul pune accentul pe sinceritate, similar celor din miturile scandinave, dar nu pe masca seducției muzicale după varianta elină.

Deși în epopeea lui Homer erau mai multe sirene, autorul volumului *Puntea de acces* optează pentru singular. În suita de sirene din epopeea *Odiseea* a lui Homer, *Dictionnaire de la conversation et de la lecture*<sup>24</sup> identifică numele Parthenope – sirena care nu a suportat refuzul lui Ulise. Aruncând-se în mare, valurile o duc spre țărmul unde actualmente se află Neapole. Această renunțare de sine în valurile mă-

<sup>23</sup> Leo Butnaru. *Puntea de acces*. Chișinău: Hyperion, 1993, p. 197.

<sup>24</sup> *Dictionnaire de la conversation et de la lecture*. Tome XLII. Paris: Belin-Mandar, 1837, p.234. Disponibil: [http://books.google.md/books?id=6yRCAAACAAJ&pg=PA484&lpg=PA484&dq=Pellegrin.+La+mort+d'Ulysse:+tragedie+spectacle&source=bl&ots=FwjsXOb311&sig=0rIY46cGdw\\_wFHGJ2r8kr-wlVg&hl=ro-MD&sa=X&ei=lzcAUdOXDcmC4ASk\\_8o\\_GIAQ&ved=0CEQQ6AEwBA#v=snippet&q=La%20mort%20d'Ulysse&f=false](http://books.google.md/books?id=6yRCAAACAAJ&pg=PA484&lpg=PA484&dq=Pellegrin.+La+mort+d'Ulysse:+tragedie+spectacle&source=bl&ots=FwjsXOb311&sig=0rIY46cGdw_wFHGJ2r8kr-wlVg&hl=ro-MD&sa=X&ei=lzcAUdOXDcmC4ASk_8o_GIAQ&ved=0CEQQ6AEwBA#v=snippet&q=La%20mort%20d'Ulysse&f=false)

rii presupune că sirenele, în epoca eroilor homerici, erau semifemei-semipăsări. Sirena mitică, pe care o alege poetul, are o semnificație aparte. Considerăm că vizualizarea sirenei din optica autorului este una acvatică, observare ce transpare și în alte texte.

În versurile *Anonimatul din culise* imaginea acestor fapte apare astfel: „jumătate grecoalice, jumătate peștoalice” – o reprezentare reluată din horoscopul oriental transpus etnic. Reprezentarea poetică atrage prin modalitatea de valorificare, demitizare, acceptare, deghizare. Motivul de a fi ademenită de jocul interpretativ nu e greu de intuit, eu însămi fiind din zodia peștilor. Înjumătățirea aceasta anticipă o percepere a mai multor spații care nu-și asumă limite, iar orice restricție prestabilă poate fi negată cu grațiozitate, agreând libertatea.

Din punct de vedere mitologic, aceste ființe se asociază cu centauri sau sfincși. Pentru omul antic grec era importantă opțiunea de a-și imagina anumite fenomene, idei, noțiuni. În această ordine sesizăm: sirenele sunt de genul feminin, centaurii – de genul masculin, sfincșii în Elada erau de genul feminin, spre deosebire de cei egipteni.

Perceperea vizuală se armonizează cu cea auditivă. Nuanțele acustice variază: „au cântat”, „ropotul aplauzelor”, „respirația” și „anonimatul culiselor” care sugerează tăcerea scenică. Autorul plasează în culise „adevărate Ithacă a lui Ulise” – unicul căruia i s-a permis să asculte melodia transcendenței fără a se lăsa dus de îndemnuri, provocări, tentații.

În mit sirenele „șed într-o livadă între mormane de oase omenești și cărnuri ce putrezesc”<sup>25</sup>, în poezie se accentuează impresia pe care le-a lăsat Ulise sirenelor. Ele sunt seduse de spațiul celui care nu a cedat – istețul Ulise.

Ithaca nu este insula visului civilizator; spre deosebire de Atena și Sparta, Rodos este un regat modest în dezvoltarea economică, culturală, arhitectonică. Este țara unde regele putea să-și permită să are, să cultive pământul, pentru acestea fiind respectat.

Din perspectiva memoriei, Ithaca nu rezistă prin bogății, dar ea se reține în mit (în versurile investigate: „bântuită de nesiguranța fremătoare a legendelor”) prin țărnelor dorit, patria încadrată în familie care

---

<sup>25</sup> Homer. *Odiseea* / Trad. de Eugen Lovinescu. Chișinău: Litera, 2005, p. 170.

te așteaptă. Anume pentru Ithaca, gând salvator, Ulise rezistă și în fața acestui cântec.

Poetul Leo Butnaru își revede „țărmlul casei sale” identificându-și eul liric cu cel al lui Ulise, care nu mai vine similar cum a plecat – doar sufletul său cunoaște cântecul sirenelor, care conține universul altor spații. Eul liric devine un mesager al unui „cântec-descântec”, dar care reușește să păstreze „rugăciunea” de acasă.

Direcția de retragere a „grecoaicelor-peștoaice” este orientată spre „culisele Ithacai” – spre amintirea celui pe care nu l-au putut obține. După legendă, Ulise este unica jertfă care a reușit să evadeze din cursa sirenelor, care pare să fie mai dificilă decât călătoria în lumea lui Hades, în adâncul pământului. Din pușinii eroi care au reușit să viziteze țărmlul morșilor și să revină în lumea celor vii îi enumerăm pe Orfeu, Hercule, Enea și, bineînțeles, Ulise. Totuși, dacă aici sesizăm o contabilizare acceptabilă, în cazul sirenelor, Ulise rămâne prin unicitate.

În spațiul călătoriilor „Spre Bosfor – Dardanele – Strâmtoarea Mânecii” eul liric se localizează printre filele cărșilor: „vede-se în Ithaca / Ulise și-a curățat casa de logodnici pezevenchi / în Andaluzia maurii nu mai sunt geloși / și Dezdemonele li-s fidele în continuare / în Normandia s-a terminat vede-se / Războiul de o sută de ani.” În poezia *Tur de orizont* eul liric realizează o repriză printre lecturile sale descifrate de malurile presupuse. Finalurile, însumate într-o poezie, creează o respirație a timpurilor trecute, unde tragismul e deja rezolvat.

Prin sintagma „orizontul e destul de senin”, reluată „totuși e prea senin”, claritatea *epilogurilor* degajează o senzație de supraapreciere gradată pe scările epocilor, care în spectrul timpului găsește soluția – „Occidentul a mai trimis ceva ajutoare salvatoare.” Imaginea lui Quasimodo, urâtul din romanul lui Victor Hugo, care a devenit un personaj atât de comercial, este similar cu situația politică a țării noastre. În fața abundenței continue de ajutoare s-a pierdut abilitatea lui Ulise de a reuși să iasă din impas, bazându-se pe propria înțelepciune, pe zeii de pe pământurile natale, pe familie și țară.

Victoria Fonari. *Proiecții ale mitului în creația lui Victor Teleucă, Leo Butnaru, Arcadie Suceveanu*. Chișinău: Foxtrot, 2013, p. 99-105.

## Ulise

Lucian BLAGA

De pe liman pe golfuri  
privirea ți-o rotește.  
E liniște ca-n ziua  
când mă-ntorsei hoțeste  
și ți-am golit de oaspeți  
viața, pragul, tinda.  
Ia seama, Penelope,  
ce netedă-i oglinda.

Se-ntinde marea clară  
pe-un prund de oseminte.  
Nu-i nimenea cu prora  
s-o spargă, s-o frământa.  
Doar șerpilor taie apa  
spre-un țărnic ghicit în zare,  
trecând peste adâncuri  
ca semne de-ntrebare.

Catargul putrezește  
la margine de timp,  
acolo între Hades  
și-acele culmi în nimb.

Nu m-amăgește ceasul  
să număr nestemate,  
nici nu mă cheamă-n urmă  
furtuni și vrăji uitate.

Vezi, orice amintire-i  
doar urma unor răni  
prin țări, prin ani primite,  
pe la răscruci și vămi.  
Nu aștepta pățanii  
să izvodesc, alese.  
Deșartă născocire  
e vorba ce se țese.

Dar pe liman ce bine-i  
să stăm în necuvânt -  
și, fără de-amintire  
și ca de sub pământ,  
s-auzi în ce tăcere,  
cu zumzete de roi,  
frumusețea și cu moartea  
lucrează peste noi.

## Ulisse

Ștefan Aug. DOINAȘ

Tu, cel ce ca Ulisse vii acasă,  
ajuns pe prag, privește-o clipă-n sus:  
Apollo te mai ține-n marea-i plasă,  
Ca pe-un vânat captiv, dar nesupus.  
Ce ochi cumplit! Te-a urmărit pe ape,  
și te-a văzut tinzând spre-acest liman  
același braț ce-a izbutit să scape  
de dulci îmbrățișări și de dușman.  
Cu lănci de foc ți-a măsurat în lume  
distanța dintre inimă și lut.  
Acuma stă deasupra ta, anume,  
ca peste-o urnă care s-a umplut.  
Mereu a fost alături de tine.  
Cu flacăra te-a bântuit mereu.  
Azi simți pe dinăuntru-n scrumuri line  
căzând substanța sufletului tău.  
Din ape, din nisipul sur, din aer  
și din otrava palizilor crini,  
pe umeri ți s-a tors, ca dintr-un caier,  
spinoasă, o povară de lumini.  
Și Penelopa și-a făcut complice  
absența lui, și astfel izbuti  
cu-aceeași mână harnică să strice  
tot ce-a urzit, de teamă, peste zi.  
De-aceea, nu jigni sub stâlpii porții  
nici para, nici funinginile ei.  
N-auzi cum se aruncă singuri sorții  
deasupra ta și-a falnicilor zei?...

## Ulise

Marin SORESCU

Când mă gândesc ce mă așteaptă și acasă,  
Porcii aceia de pețitori  
Beți chiori, slinoși pe armurile din cuier  
Jucând toate ziua table  
Până li se înmoaie și mușchii și zarurile, de-a valma.  
Că numai de însurătoare nu mai sunt buni  
Chiar de-ar cere în căsătorie o babă  
Mai ceva decât Penelopa  
( O fi îmbătrânit, într-adevăr și ea ? )

Și femeia aceea, plângăreța, pe de altă parte,  
Care țese-n neștire, de nervi,  
De zgrițuroaică ce este, să încurce ea toate firele de pe lume !

Parcă văd că mă ia de la poartă-n primire :  
- Unde-ai putut să fii acum ?  
- Am făcut războiul Troii, nu fii scorpie...  
- Bine, bine dar Agamemnon al Clitemnestrei  
Cum de-a scăpat mai devreme, că a și putrezit până acuma.

N-ați avut același război ?  
- Am rătăcit zece ani pe mare, întrucât Neptun...  
- Fără Neptun, te rog, spune clar  
Cu cine ?

Și chiar până acum ?  
Chiar până acum ?  
Ce mare-a fost aia ?

Of, să-mi fac o căsuță  
Aici pe valuri,  
Să-mi ridic un cort în colțișorul ăsta  
Mai ferit  
Între Scyla și Caribda.

## Homer: Chinurile lui Ulise

George TOPÂRCEANU

...Astfel corabia-n fugă plutea cu uşoarele-i pânze  
Doldora pline de vânt, peste noianul de ape.  
Singur pe navă prudentul Ulise privea cu-ntristare,  
Cât ți-i oceanul de larg, zările fără catarguri.  
Căci părăsind pe frumoasa Calipso cea aprigă-n şolduri  
(Pentru că nu-i mai plăcea) și navigând la-ntâmplare  
Trei săptămâni împlinite departe de țărmuri, eroul  
Nu mai zărise de-atunci dulce obraz de femeie...  
Cum, la sfârșit de ospăț, muritorul aruncă la mâțe  
Restul juncanului fript, fără să-i treacă prin minte  
Că mai apoi flămânzind cerceta-va-n zadar să găsească  
O bucățică de zgârci ca să-și astâmpere foamea;  
Astfel eroul simțise de-amor că lehamite-i este  
Cât l-a avut din belșug lângă Calipso, iar astăzi  
Jalnic strigă peste valuri de dorul histericei nimfe  
Care-l ținuse captiv, ca să-l iubească cu sila:  
„Cine m-a pus să te las și să plec pe pustiile ape  
Fără să știu încotro, nici până când rătăci-voi?  
Valul ușor clipotind îmi aduce zadarnic aminte  
Sunetul glasului tău, blondă și dulce Calipso!  
O, ce neghiob am putut într-o clipă să fiu de-a lăsare,  
După himere-alergând, nimfa cea grasă din mână!  
Geaba umblat-am atâtea pământuri și mări depărtate,  
Asta să-mi fie de-acum pentru-nvățare de minte...”  
Deci cam în chipul acesta plângând cu bărbată strigare  
Bietul Ulise gemea, gata să sară în valuri.  
Cel ce cu agera-i minte sub zidul troian născocise  
Gloaba cea mare de lemn care-a pătruns în cetate,  
Nu era-n stare acum, la strâmtoare fiind, să găsească  
Vai! nici un mijloc onest pentru-a scăpa de ispită.

Nobilu-i trup se zbătea, legănat de mișcările navei,  
Pradă destinului orb și nemiloasei Ananghi...  
Dar din lăcașu-i divin de pe vârful Olimpului falnic,  
Fiica mărețului Zeus, Pallas-Atena-nțeleaptă,  
Cea care-i poartă de grijă la orice nevoie, îl vede  
Cum rățăcește pe mări, singur cu mâna pe cârmă...  
Iată-așadar că din valul adânc răsărind fără veste,  
Ca un agil cufundar, fiica lui Cadmus cea mică,  
Ino, cu trupul gingaș s-a ivit scuturându-și în soare  
Părul ei galben și ud learcă de apă amară.  
O, nestatornice fiu al bătrânului rege Laerte!  
Ce curioase idei vin să-ți întunece mintea?  
Oare puține răbdări pân-acum pribegind îndurat-ai,  
Ca să te-arunci în adânc pentru o treabă ca asta?...  
Când mă gândesc ce de nopti a tânjit Penelopa cea castă  
După doritul ei soț, care stă gata să piară,  
Nu pot răbda să te știu la-ndemână, prin apele mele,  
Fără să-ți dau ajutor, mare fiind filantroapă!  
Lucruri expuse pe larg în traducerea dlui Murnu,  
Harnicul nostru tălmaci care-a tradus Iliada,  
Carte ce fu mintenaș premiată cu premiul cel mare,  
Pentru că suntem un stat eminentă agricol...  
Iat-am venit să-ți aduc așadar un colac de salvare,  
Numai atâta mă-ntreb dacă ți-a fi pe măsură...  
Zise și-n chip de pretext îi aruncă o mică eșarfă.  
Iar încercatul erou, făr-a-i întoarce cuvântul,  
Grabnic s-apleacă spre nimfă și cât ai clipi o ridică  
De subțiori din ocean sus pe covertă, trăgând-o...  
Unde zglobii împrejur clipotind se-nălțau curioase,  
Nava plutea ușurel, fără pilot în lumină.  
Valuri fugeau după valuri spre țărm depărtat călătoare,  
Cerul era liniștit marea pustie și verde.



## Mai ții minte, tu, Ulise...

*Iarăși mă-ntorc la tine Ulise –  
mai ții minte cele despre tine  
de mine scrise? (Anatol Ciocanu)*

Alexandru-Horțiu FRIȘCU

Mai ții minte, tu, Ulise  
Cele despre tine scrise –  
Despre-a ta copilărie,  
Despre-a noastră amicitție?

Cum, nici asta nu ții minte,  
Când în bar la Uniune,  
Stam o noapte, cu plăcinte  
Și c-un rachiuș din prune?

Ții minte-am scris despre toloacă,  
Cu hârjoneli prietenești,  
Când tu veneai de la Itaca  
La noi în sat, la Mălăiești?  
Nu ții minte, zici, Ulise?

Poate confirma și Popa –  
Sta și el pe-acolo seara –  
Tu veneai cu Penelopa,  
Eu eram cu Mărioara...  
Nu ții minte, zici, Ulise?

Ții mine, cum în lung repaus  
Visai la miticul Eol,  
Tu îmi vorbeai de Menelaus,  
Eu ție – despre comsomol?

Spui că doar un grec a scris  
Despre fapta lui Ulise...  
Las-o, dragă, mai încet,  
Ți-ai găsit și tu poet.

Tu-ți venerai eroii tăi,  
Ahile și Agamemnon,  
Eu îi aveam în cap pe-ai mei –  
Eroii de la Krasnodon...  
Nu ții minte, zici, Ulise?

Te mândrești tu cu Homer,  
Nu mă supăr, dar îți cer:  
Să ții minte-n veci *pațanu*  
Despre tine-a scis Ciocanu!

## Neogreacă

Efim TARLAPAN

Odiseu, sosit din larg  
Într-un port din Filipine,

Leagă soața de catarg,  
Să nu intre-n magazine.

## Întoarcerea lui Ulise

George MENIUC

Deci, iată-l în Itaca, în sfârșit!  
Ca o săgeată luceafărul de seară  
Străpunge cerul sumbru, ostenit.  
Corabia lui Alcinou se duce  
Spre orizontul fumuriu și mut.  
Foșnesc în preajmă rodii-ntunecate,  
Încolo nici un glas de om pe mal.  
Doar umbre multe și lumini aprinse,  
Și cântece la curțile din deal.

Deodată îl întâmpină un câine  
Ce schelăie, se gudură pe drum.  
„Vai, Argos, ești jigărit ca mine,  
Aproape orb, dulăul meu iubit!”  
Și cade câinele pe iarbă fără viață,  
Îndată bruma morții l-a-nvălit.

Eumeu, porcarul, îl mai știe oare?  
Ce spune lumea despre el? Ori l-a uitat?  
Îi pare că împrejurimea, chiar și cerul,  
Sunt altele, aproape totul s-a schimbat.  
La vatră stă încovoiat bătrânul  
Și-și pregătește cina lui de foc.  
Aruncă o privire ca la oaspe  
Cine vine de departe, flămânzit.

– Mai șezi pe scăunel,  
Am pus mâncarea la încălzit...  
Nici o emoție, nici o mișcare.  
Deasupra flutură amurgul lin.

De-atâția ani mulți nu mai sunt în viață.  
Din vișele de ieri cresc alți voinici.  
L-așteaptă Penelopa, dar cărunță.  
Cum zboară-n larg un stol de rândunici,  
Așa privirea i se pierde-n zări mereu.  
Mai bine Telemac să ieie cărna țării,  
Decât zămaticul de taică-său.  
Eumeu oftează.  
El parcă vede-n negură lumini. –  
– E-n fiecare câte un Ulise,  
Adaugă Eumeu ca un suspin.

Ulise ia toiagul, merge pe cărare.  
Trăiește ca-ntru-n vis de necrezut.  
Eumeu nici n-a ghicit cu cine stă de vorbă.  
Ca pe străin din prag l-a petreut.  
Ce-i trebuie acum cunoaștere, scrutare  
A unor adevăruri efemere, drumul greu  
Ce i-a căzut prin insule ciudate?  
Ah, încercările de bine și de rău!

Aude o fâlfâire de aripe.  
O coșofană drept pe umăr i s-a pus.  
Îl strigă: – Ulise! Ulise! Ulise!  
Ea singura ce numele i-a spus.  
Pribeag se-ntoarce la vatră.  
Ca o epavă neagră, solitară.

## Monologul lui Odiseu

Ion VATAMANU

Sunt Odiseu.  
Aduceți-vă aminte:  
Odiseul lui Homer,  
Întors din zbuciumări de mare,  
Din rădăcini din moarte reînviat  
La patul Penelopei.  
(Legenda acelu Odiseu,  
Nici până azi nu e legendă...  
Un soldat din satul meu  
s-a întors din ultimul război  
Fără prietenii de-apoi  
Și când s-a repezit spre poartă  
Îl aștepta nevasta moartă,  
Iar pe-undeva  
Printre morminte  
Telemacul său cuminte...)  
Sunt Odiseu,  
Aduceți-vă aminte:  
Odiseul lui Homer,  
Acela ispitit în calea  
Blestemată,  
Viteazul,  
Ce nu vrea să se mai bată...  
(O, pământule,  
Pe cei mai buni feciori ai tăi  
A fost să-i cheme Odisei,  
Dar câți din ei nu s-au întors  
La patul Penelopei...  
O, pământule,  
Or nu cumva tu ești la fel un Odiseu  
Și între sabie și scut

Încărunțește chipul tău de lut?)  
Sunt unicul Odiseu rămas  
Rătăcitor fără popas,  
Planetă-Odiseu  
Și trec pe lângă geamul tău...  
Salvează-mă s-ajung  
La patul Penelopei!  
(Salvați, oameni, pe acel Odiseu  
Să-ți vadă Penelopa  
Lângă fiu,  
Până nu-i târziu,  
Salvați-l, oameni!)

### **Deștărarea lui Argos**

*(parabolă homerică)*  
(fragment)

Tudor PALLADI

Întâiul între argieni Ulise  
Pe când era la vatra lui de mit –  
Ithaka – precum Demiurg dorise –  
Crescu un câine ce-Argos l-a numit

La Troia dus odată prin streini  
Unde-l mână a luptei cruntă soartă –  
Să-i umple veșnic pieptul cu venin  
Și dragostea de viață cu-a ei moarte  
(...)

A fost ce-a fost... Și n-o să uite-un neam  
De vrăjmășia ce i-a urgisit  
Cu orice preț să-i sfarme lui Priam  
Cetatea care-n vremi l-a proslăvit

Și pentru că și-aici Întâiu-a fost  
Și pe troieni cumplit i-a violenit  
Prin Calul său troian urzit cu rost  
Ulise însuși mi s-a pedepsit

(...)

Întâiul între argieni Ulise  
Înstrăinat de-al Țării sale cer  
El tot mai mult în sinea-i se găsisse  
Vegheat de-Atena și-ndrumat fidel

Arcaș de seamă-ntre viteji o viață  
El n-a putut în casa lui să stea  
Supus tăcerii închegat de gheață  
Când răzbunarea-i încolțise-n Stea

(...)

Dar și de-aici norocul l-a-nsoțit  
Pe căile ce l-au adus Acasă  
Când Penelopa-n jocuri i-a mințit  
Pe pețitori cu-o pânză norocoasă

(...)

Da: Ea știa, simțea, răbda, credea  
Că El era, trăia, spera mereu  
Că se va-ntoarce pentru că-l iubea  
Pe-Ulise-al ei cu nume demn de zeu

Și nu juca... O! nu juca defel  
Ci metamorfozată într-un Dor  
Ea descuia cu gândul uși de fier  
În care timpul însuși e-un decor

Da: El venise... Uite Ecomeu  
Îi duce arcul spre a-l mânui  
Țintind în lumea cea din antieu  
Și prin răzbunu-i de-a se mântui

Cine-i alături? Cine-l ocrotește?  
Atena e – îngerul lui semeț!...  
Și Poseidon cu toate că-l urăște  
Îi dă speranța mândrei dimineți

Nu l-au trădat nici fiul nici păstorul  
Nici soața și nici zeii Lui de Sus  
Pentru că El la toți le duce Dorul  
Și El le-a fost în toate mai presus  
(...)  
... Cât lupta-n sală s-a desfășurat  
Ulise ajutat de Telemah  
Ecomeu și de căprar cu-adevărat  
E Argos că-uitase-aproape... Ah!...

Estimp ca-n vis dispare-n infinit  
Mi se arată-o insulă și-un zeu  
Sau poate că-n timp m-am rătăcit  
Și nu pot da de mine-n Dumnezeu?...

Pipăi cu ochii țărnelor adormit  
Și văd și-admir tăcut al apei sfor  
Și de Ulise și de al vetrei mit  
Ca niciodată mi se face dor

Și ce mai văd?!... O! văd cu-adevărat  
Ceva ce doar de ceruri e menit:  
Argos... O! da din morți a înviat...  
Sau poate mie mi s-a năzărit?...

Iată-l veghează casa lui Ulise  
Ithaka lui rămase-n așteptare  
Să se-ntoarcă acel ce-l regăsise  
Venind din lumi de dincolo de Soare

Ce-o fi-n trecut? Ce-o fi acolo-n Cer?  
De ce Lumina tace ne-nterupt  
Când bezna e mai neagră decât ieri  
Sau magma n-o închide dedesubt?... (...)

### **Sertarul amintirilor e plin...**

*(acrostih-rondel-segeu-steligramă)*

*Vorbirea este păstrătorul ființei. (M. Heidegger)*

Tudor PALLADI

Sertarul amintirilor e plin  
Tu nu poți pune-n el nicio scânteie  
E liber numai Drumul din Destin  
Largu-i domnit de-a îndurării Zeie  
Idem și-al Clipei sacre de senin  
A suferit o-ntreagă odisee  
Nu mai suportă cupa cu pelin  
Atunci când arsă gura vrea s-o beie...  
Gonaci de-aș fi să pot să mă închin  
Roibul în noapte Calea-ncert să-și ieie  
Aș trece-n zbor pe lângă-al șoaptei chin  
Moirele seama-n sinea lor să-și deie  
Al amintirilor sertar e plin...

22

Galina FURDUI

Justificări pretindem, recompense  
(–Un bine, vezi mata, cere sforțări imense,  
Îmi zici. Și-apoi... să ții ușa închisă –  
Firea deschisă e cea și compromisă).

72



Pe cât se poate teza de concisă –  
Căzută-n prag, stă pasărea ucisă.  
Justificări avem. Și recompense  
(–Un bine, îmi repeți, cere sforțări imense,

Or, starea de alertă în culise  
Cu referință-i numai la Ulise.  
Gestul, al tău, a fi-n culori mai dense  
Fixat. Chiar de-i cu mici ofense...)

Justificări avem. Și recompense.

## **Odiseu, Orfeu, sirena mitică și sirena mecanică**

Leo BUTNARU

Telescopul cu lentile tulburi ale inconștientului  
pare a contura o stare de detestare  
a ceea ce s-a crezut a fi  
marile amurguri zeyești  
eroice sau  
pur și simplu homeriene  
cu sirene ce se zbat ca peștele pe uscat  
urlând-implorând ajutor în loc să cânte  
dulce-dulce  
ademenitor-ademenitor  
și  
vreun posibil Odiseu poate sta ne-immobilizat de catarg  
fără ceară în urechi – nimic nu-l mai ispitește  
nimic nu mai e „de te-ndeamnă, de te cheamă”  
și el își zice: „tu rămâi la toate rece”  
și  
fără eforturi sau efecte speciale  
chiar rămâne...

Iar tu, naivule Orfeu,  
pentru a putea răzbate prin forfota atâtor inși impasibili  
refugiați din uitatele epopei  
ar trebui să porți o sireună cu  
scăpărătoare lumină de semnalizare  
asemeni urgențelor care  
prin menirea lor  
strunesc viermuiala străzilor  
ignorând interdicțiile semafoarelor...  
Ar trebui să porți  
girofarul unei sireune cu lumină agitată  
clocotitoare  
scăpărătoare prin  
ne-eroicele astea amurguri profane...

### **Tur de orizont**

Leo BUTNARU

vede-se în Ithaca  
Ulise și-a curățat casa de logodnici pezevenchi  
în Andaluzia maurii nu mai sunt geloși  
și Dezdemonelile li-s fidele în continuare  
în Normandia s-a terminat vede-se  
Războiul de o sută de ani.

### **Monologul lui Ulise**

Valeriu MATEI

e mai simplu să mori în brațele mării  
apele reci să-ți cuprindă încet  
trupul în chingile somnului negru  
născut din frigul de pești,  
în verdele-brun din alge,

e mai ușor să te lași înghițit  
de cețurile plumburii  
căutându-și refugiu  
în adâncul stâncos al mării,

decât să revii însingurat și uitat,  
frustrat de conștiința păcatelor imaginare  
într-o Itacă asediată mereu de obsesii,  
prădată lașității oarbe,  
mângâiată patern de ochii străini,

ar fi mai bine  
dar povestea are un alt final  
scris pe vârful săgeții.

## **Odysseus în Ithaka**

Andrei ȚURCANU

Eroii nu mai au căutare în Ithaka. Importanți sunt  
doar crescătorii de porci.

Penelope  
paște găștele pe pajiștea cerului din întâmplările Troiei.

Lipsit de o stâncă pe țărm Odysseus contemplă refluxul.

Din tălăzuirea de ape  
îl privește fantoma întunecată a unui bătrân.

Refracțiile însingurării?...

Chipul îi tremură în cețuri șterse, confuze.

*Cel cu multe înfățișări, Polytropos*  
parcă este, dar parcă-i o mască a morții:  
în găurile goale ale ochilor suflă urâtul de acasă.

– Odysseus!... Odysseus!...  
Zeița Kirke prin zbuciumurile valurilor îl caută  
îl cheamă.  
Să uite ar vrea.  
să se facă una cu somnul-piatră  
cu nepotolitele adâncuri ale lui Okeanus.

Să nu mai vadă Ithaka, osânda plictisului ei,  
să nu mai audă această neconținută chemare  
care știe că e doar o iluzie.

## **Arzând în mare**

Victoria FONARI

Sufletele împietrite ard în mare.  
Arșița scârțâie crusta pietrificată,  
Valurile mării se îneacă și ele la auzul acesteia.  
Sirenele s-au legat de catarg  
În locul lui Odiseu înecat.  
Arderea condamnă orice ispită,  
Ea ucide totul în calea ei –  
Chiar și visele la corăbii.  
Marea înnebunește. O doare.  
Sufletele împietrite ard în mare.  
Un fum.  
Marea a fugit, s-a evaporat,  
Nu a rămas nimic  
Doar pietre însuflețite.

**Test:**

Încercuți litera A dacă propoziția este adevărată și litera F dacă este falsă. Argumentați situațiile când propoziția este falsă.

1. Odiseu și Ulise sunt personaje diferite. A F
2. Odiseu suferă din cauza blestemului Atenei. A F
3. Atena este zeița ce ocrotește femeile care țes. A F
4. Circe este soția lui Odiseu. A F
5. În textul lui Ion Vatamanu, Odiseu este inclus în timpul războiului troian. A F
6. Sirenele lui Leo Butnaru păstrează aceeași imagine ca în epopeea lui Homer. A F
7. *Selectați* varianta corectă: Telemah realizează o călătorie în
  - a) Atena
  - b) Sparta
  - c) Theba
  - d) Corint
8. *Identificați* varianta corectă: Nimeni este porecla lui:
  - a) Poseidon
  - b) Polifem
  - c) Eol
  - d) Odiseu
  - e) Calipso
9. *Încercuți* personajele care sunt muritoare:
  - a) Circe
  - b) Nausicaa
  - c) Calipso
  - d) Penelopa
  - e) Atena
10. *Găsiți* cuvântul intrus: Penelopa, Atena, Elena, Circe, Aracne, Calipso.

## **Sarcini:**

### *Odiseu și destinul*

1. *Explicați* conceptul de fatalism în viziunea grecilor antici.
2. *Interpretați* fragmente din texte din literatura română unde atestați motivul sorții.
3. *Validați*, prin argumente, texte din literatura română în care se relevă lupta cu destinul.

### *Revenirea în Ithaca – o temă abordată intens în literatura română*

1. *Enumerați* țărâmurile călătoriilor lui Ulise versus textele autorilor români.
2. *Analizați* sentimentele eului liric în raport cu Ithaca, văzută ca un simbol.
3. *Realizați* un eseu cu tema: *Cuplul Odiseu-Penelopa și transformările în textele românești*, relevând individualitatea artistică.

### *Odiseea lui Homer și frecvența imaginilor preluate de scriitorii români*

1. *Enumerați* imaginile din eposul homeric preluate în literatura română.
2. *Interpretați* raportul tată-fiu în poeziile de mai sus.
3. *Validați* varietatea conotațiilor simbolice ce țin de câmpul lexical: *corabie* în baza a 3 trei texte din literatura română.

## **Bibliografie selectivă:**

1. Balaci, Anca. *Mic dicționar mitologic greco-roman*. București: Mondero, 1997.
2. Cisteakova, N.A., Vulih, N.V. *Istoria literaturii antice*. Chișinău: Știința, 1991, p. 21-30.
3. Cordoneanu, Maria, Cordoneanu, Radu. *Dicționar de mitologie greco-romană și românească*. București: Paco, 1998.
4. Fonari, Victoria. *Proiecții ale mitului în creația lui Victor Teleucă, Leo Butnaru, Arcadie Suceveanu* / Red. șt.: G. Lateș; pref. de Gheorghe I. Manolache. Chișinău: Foxtrot, 2013.

5. Ionescu, Elena, Iordache, Ruxandra. *Epoci și opere. Incursiune în literatura universală*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2007.
6. Kernbach, Victor. *Dicționar de mitologie generală*. București: Albatros, 1995.
7. Lăzărescu, George. *Dicționar de mitologie*. București: Casa Editorială Odeon, 1992.

## **Tema 5. Prometeu – de la tragismul piesei lui Eschil la ironia lui A. Busuioac**

### **Obiective:**

- să identifice problemele prezente în piesa lui Eschil *Prometeu înălțuit*;
- să releve trăsăturile specifice tragediei eline;
- să evidențieze impactul dramaturgiei antice grecești asupra dezvoltării literaturii universale;
- să analizeze imaginea lui Prometeu în literatura română.

**Cuvinte-cheie:** tragedie, cor, catharsis, Prometeu, cutia Pandorei.

„**Tragedia** s-a constituit în Grecia antică, derivând din ditirambi. A avut la origine un scop religios, legat de festivitățile în cinstea lui Dionisos. Termenul decurge din cuvântul „tragos” (țap), care indică înfățișarea zeului și costumația grupului de satiri din convoiul ceremonial. Perioada de înflorire a tragediei antice se situează în sec. al V-lea î.e.n. în Atica, principalii săi reprezentanți fiind Sofocle și Euripide. Tragedia greacă a preluat episoade mitice și a prezentat caractere puternice în lupta cu voința zeilor, doborâte fatal de ovină, ce apasă asupra unei întregi familii în succesiunea generațiilor. **Tragedia** trezește în spectatori sentimente de groază și milă, considerate de Aristotel ca purificatoare (**katharsis**). Măreția personajelor, forța pasiunilor, respectarea regulii celor trei unități (de timp, de loc, de acțiune), prezența în scena corului ca martor și comentator al evenimentelor sunt însușiri distinctive ale tragediei antice”.

DER. Vol.IV, p. 697.



„**Tragedia greacă** păstra o legătură strânsă cu cântecul coral. **Corul** dramei reprezenta un colectiv de oameni de același sex și aceeași vârstă. Capul corului, corifeul, nu se evidenția printre ceilalți coreuți. (...) cântecul, cu care își făcea apariția corul în fața spectatorului, se numea parod, care era precedată de o parte introductivă jucată de actori și numită prolog. Acțiunea dramatică se desfășura în intervalele dintre partițiile corului. Aceste intervale se numeau episoaii, iar cântecele corului, care le cuprindeau – stasime, adică cântece verticale. Cântecul final al corului, cu care acesta ieșea din scenă, se numea exod”.

N.A. Cisteakova, N.V. Vulih. *Istoria literaturii antice*.  
Chișinău: Știința, 1991, p. 94-95.

„**Catharsis** din gr. katharsis – „purificare, iluminare, eliberarea sufletului de ceea ce e presant”. Concept estetic format de Aristotel în lucrarea *Poetica*, însemnând purificarea emotivă a spectatorilor cu ajutorul artei tragediei. Filosoful consideră că, empatizând cu eroii tragici, trăindu-le direct drama acestora, în cele din urmă spectatorii se purifică: „... stârnind milă și frică, (tragedia) săvârșește curățarea acestor patimi”. Cu tensiunea și aspirația ei spre absolut, arta tragediei purifică sufletul omului de orice pasiune, de orice atașament la contingent. Conceptul este împrumutat din limbajul medical, unde desemna operația de eliminare a „tumorilor” organismului, vindecarea prin purgare. Platon este primul care îl aplică la artă relevând, în *Banchetul* și *Phaidros*, valoarea erosului de a genera trăiri estetice și capacitatea suferinței de a se preschimba în bucurie a creației. Teza a fost reluată și dezbătută de-a lungul istoriei de filosofi ca Fr. Schiller, G.E. Lessing, I. Kant...”

Aliona Grati, Nina Corcinschi. *Dicționar de teorie literară*.  
Concepte operaționale și instrumente de analiză a textului literar.  
Chișinău: ARC, 2017, p. 84.

„**Prometheus** (din gr. – previziune, prudență pentru viitor) Titan răzvrătit împotriva lui Zeus, dar prieten al oamenilor cărora le-a dăruit focul și rațiunea și i-a învățat meșteșugurile esențiale”

Victor Kernbach. *Dicționar de mitologie generală*.  
București: Albatros, 1995, p. 515.

„**Prometeu** – fiul lui Iapet și al Asiei în mitologia greacă, este fratele lui Atlas și al lui Epimeteu; după nume, „cel clarvăzător” (...). Prometeu reprezintă forța inteligenței care l-a eliberat pe om de ignoranță și sclavie, ca și impunerea geniului și a semnificației lui sociale, focul fiind folosit de toți fără excepție. Suferințele îndurate de Prometeu, deci de geniul activ, dinamic, temerar, sunt inseparabile de măreția acestuia, care luptă împotriva opresiunii și rejudecărilor de orice fel”.

„**Pandora** – prima femeie în mitologia greacă. A fost creată de Hefaistos la porunca lui Zeus (...). Ea trebuia să fie atât de frumoasă, încât să-i scoată din minți pe muritori și să prooace cele mai mari nenorociri. A fost înzestrată, pentru aceasta, cu toate darurile pentru a cuceri pe oricine (gr. *pandora*, toate darurile). Tot atunci, a primit de la zei un vas plin cu toate relele, pe care trebuia să-l țină închis. Curioasă, l-a deschis și din el s-au răspândit pe pământ tot felul de catastrofe, epidemii și nenorociri. Când a vrut să-l închidă, nu mai rămăsese în el decât speranța”.

George Lăzărescu. *Dicționar de mitologie*.

București: Casa Editorială Odeon, 1992, p. 246-247, 230.

### Texte pentru analiză:

## Prometeu

Emilian BUCOV

Ce vifor din suflet,  
    Ce fulger  
Te-a-mpins în zenit,  
Prometeu!  
Ce doruri ți-ardeau în cuget  
Pe primul  
    cosmic traseu!  
Setos de focul oprit,  
    prin spume  
cerești

vâslea-i cu-aripile-mâini  
De sete fierbinte,  
    aerul umed  
Scrum se făcea  
    În plămâni.  
Cu mâna goală  
    ai zmulș din soare  
vâltoarea de foc –  
și hai pe pământ!  
Gemea de durere

mistuitoare	în ochii cei pământeni
inima,	s-au aprins,
în flăcări arzând	strigat-ai,
Dar gândul la om	Plin de iubire frățească:
îți dădea virtute	„Fericit fie semenul meu!”
Și cerul răzbunător	...Aș vrea ca-n orice piept
nu te-a stins.	Să trăiască
Iar când	măcar o rază
Scânteile necunoscute	de Prometeu.

## Prometeu

Emil LOTEANU

I

Mi-a fost prieten.  
 Sunt sigur, cel mai bun.  
 Pedepsele întotdeauna  
 Le ispășeam în doi.  
 În strai de paparudă treceam aproape goi,  
 Pirați ai rariștei de alun.  
 A dispărut...  
 De-atunci și până azi  
 Nu l-am văzut călcând pe strada noastră.  
 Întâmplător.  
 Într-un oraș, pierdut între păduri, de brazi,  
 i-am întâlnit privirea calmă și albastră.

II

... L-am vizitat. În sala de operație.  
 Alb. Înalt, cu mișcări socotite,  
 Părea un zeu atotputernic și bun.  
 Am văzut cum ține în palmă inima omului  
 Fără pulsație.

Omul care trăiește acum.  
Am văzut cu ochii mei moartea și învierea,  
l-am văzut pe omul în alb devenind Prometeu.  
Am văzut neîncredea multora,  
Batjocura și tăcerea.  
Ei nu puteau înțelege,  
Că omul în alb e un zeu.  
Ei nu știau  
Că după operația făcută  
În pragul sălii, frânt, se prăbuși  
Și că pe frunte, proaspăt, îi apăru o cută  
Și că pe tâmples, proaspăt apăru o cută  
Și că pe tâmples iarna se ivi.  
Omul plătește înmiit naturii  
Pentru dreptul de a pătrunde  
În labirintele ei.  
Prometeu – tovarășul copilăriei mele –  
Ultimul dintre zei.

### III

Omul în alb se va mistui și va arde,  
O dată, de zece, de sute de ori.  
Brațele sale albe ca doi cocori  
Vor pluti calm peste masa de operație.  
Nedomolit, brațul împarte  
Focul izbăvitor de moarte  
Îl puteți întâlni câteodată în crâng.  
Se plimbă singur la ora târzie.  
Prometeu, are trei alunele pe obrazul stâng –  
Le cunosc din copilărie.

## Prin vulturi, Prometeu...

Adrian PĂUNESCU

Genuni despicate de flacără latră,  
Și-acesta e-un semn că e viu și e teafăr,  
E viu Prometeu, gol de spasme de piatră,  
Și-n trup încolțește un tânăr luceafăr.

Și marile păsări spre trupul lui șlepuie.  
Și el cu un gest obosit face semn:  
– Luați-mă-n lume, luați-mă! Trebuie!  
Se tulbură vulturii de-atâta îndemn.

Se tulbură vulturii, țipă tumulturi,  
De el se apropie, rupți din minune,  
Și-l scot din stagnare să-l ducă în lume,  
Și-l duc, însă focul rămâne și-n vulturi.

În zborul lor – zboară. În sângele lor  
El sângeră sângele lui renăscut.  
În carnea lor pură, fibrată de zbor,  
E carnea lui demnă din trup zăvorât.

Și vulturii tineri pe aria vântului  
Planează frumos, cu penetul vâlvoi,  
Pe cel îndrăzneț împărțindu-l pământului,  
Și vulturii – noi suntem. Noi.

Cuib mare de vulturi e pieptul lui, iată!  
Pământul cu viață îl umple mereu.  
E viu Prometeu, sus pe spasme de piatră,  
Prin vulturi se eliberează Prometeu!

**PE URME DE MIT**  
**sau**  
**MONOLOGUL POETULUI, AZI**

Galina FURDUI

Singur, cu fața spre sine, suflete-al meu,  
Te înfiori, te condamni, reiei drumul mereu-  
Spre lume scânteie purtând, către nucleu,

Îndârjit, lanțul ți-l scuturi precum Prometeu!

Tot așa pentru că focu-l duci mândru și nesupus  
Între oameni. Pentru că ai îndrăznit și ai răpus  
Umbra ta – vei fi răstignit decât stânca mai sus.

(Intuirea în văzduh cine-ar fi presupus?)

Vulturul tace în preajmă-o fi că i-i greu.  
Sufletul și el, tace lângă ficatul tău.  
Poruncă-a avut să sfășie. Cu pana în stea

A tot aruncat. Strop de sânge cădea  
Pe aripa lui și în palma ta.  
La fel osândiți – pedeapsa cui e mai grea  
Iubirea în om când e a deștepta?

(Încrâncenat, vulturul mușcă din inima sa!)

Vei fi răstignit, pentru că nu ești ca toți.  
Că nu îngenunchezi. Să umilești pur și simplu nu poți.  
Egală iubirea-ți – pentru răi, pentru buni.

(O, Doamne, vulturul plânge în pumni!)

Spre fruntea țărâniei te-apleci, blagoslovești,  
Sufli abur ușor – grăuntele să-l trezești,  
Dar sec e pământul. Arde puiul în ou!

(Cărunt, vulturul sfâșie sufletul său.)

Și curge izvorul spre omu-nsetat...

O, Doamne, focul și apa e tot ce mai pot?

### **Inscripție pe o stâncă din Caucaz**

Aureliu BUSUIOC

...Și astăzi îi mai sângeră ficatul...

Noi prin povești abia l-am mai oprit,  
Dar zeii uită foarte greu păcatul  
De când cu simplul, practicul chibrit.

Venim aici nepăsători. Și poate  
Sub stânca lui găsim de lume scut,  
Pe când, scâncind, în vreo maternitate  
Se naște-alt Prometeu, necunoscut.

Doar pe-nserate, obosiți de munte,  
Sub bolta unui cer necenzurat,  
Mai stăm la foc, și ne gândim la multe  
Ce-au mai rămas în ceruri de furat...

## Maladie

Aureliu BUSUIOC

Ficatul meu,  
oricât mi l-aș păzi,  
mi-l ciugulește-un vultur zi de zi.  
Mă mir.  
Eu nu sunt Prometeu.  
N-am supărat în viața mea un zeu,  
și n-am furat,  
(de-i pe mărturisite!)  
nici barem o cutie de chibrite.  
Ba chiar mai mult,  
eu știu: ficatul meu  
nici nu e neam cu al lui Prometeu,  
se trage din cu totul alt ficat,  
nesuspectat, neanchetat, necondamnat,  
eu nu mă joc cu focul niciodată,  
la sobă nu mă bag, să dai cu tunul meu,  
iar dacă aflu o țigară aruncată  
dau telefon urgent la „01”.  
Nu ard, nu mă-ncălzesc, nu mă aprind,  
în jocuri fulminante nu mă prind,  
și nu fumez!  
Așa e: nu fumez.  
E un principiu, sau dacă vreți – un crez.

Eu am regim...

Și totuși simt mereu  
un vultur sfâșiind ficatul meu...



## Falșii prometei

Vasile ROMANCIUC

Mit suprapopulat de prometei...  
Azi, focul lor nu luminează țara –  
La focul sfânt ei își aprind țigara...  
Nu-s *prometei*, sunt doar... *preamititei*.

Și, în micimea lor, atât ar vrea –  
Să țină focul numai pentru sine...  
Îi încălzește și le face bine  
Focul luat cu mâna altuia...

Nu-i leagă nimeni, nu, de nicio stâncă...  
Numai ficat de vultur toți mănâncă,  
Sperând s-ajungă sus, pe culmi, să zboare...

Dar, pricepuți numai la tâlhărie,  
*Preamititeii* nu au cum să știe  
Că zborul nu e pentru târâtoare...

### Test

1. *Selectați* varianta corectă: Titanul Prometeu este
  - a) fiul lui Zeus
  - b) prietenul lui Hefaistos
  - c) dușmanul lui Hermes.
2. *Identificați* elementele existente în piesa lui Eshil „Prometeu înălțuit” și în textele scriitorilor români:
  - a) vulcanul, focul, scutul
  - b) stâncă, țigara, cătușele
  - c) vulturul, stâncă, focul
3. *Precizați*: cuvântul „Prometeu”, în textele cu același titlu, este:
  - a) sinecdocă

- b) simbol
  - c) mit
  - d) personaj
4. *Specificați*: particularitatea tragediei antice este prezența corului.
- a) Adevărat
  - b) Fals
5. *Precizați*: Personajul feminin din piesa lui Eshil este:
- a) Hera, soția lui Zeus
  - b) Io, junca neprihănită
  - c) Atena, fiica lui Zeus
6. *Concretizați*: Ironia subiectului mitic îi este proprie scriitorului
- a) Emilian Bucov
  - b) Aureliu Busuioc
  - c) Emil Loteanu
7. *Selectați*: Focul, în viziunea lui Eshil, semnifică:
- a) căldura în antiteză cu frigul
  - b) pedeapsa de a cunoaște
  - c) greutatea de a înțelege fenomenele naturii
  - d) libertatea în cunoaștere
  - e) binecuvântarea zeilor olimpici
  - f) blestemul lui Hades
8. *Continuați*: Durerea lui Prometeu din mit este determinată de:
- a) cătușele montate de Hefaistos
  - b) ficatul sfâșiat de vultur
  - c) gândul că va fi uitat de oameni
  - d) fulgerele lui Zeus
  - e) faptul că nu cunoaște viitorul
9. *Alegeți* din lista dată intrusul:  
 Personajele din Prometeu înlănțuit sunt: Prometeu, Io, Cratos, Corul Okeanidelor, Hermes, Ulise.
10. *Găsiți* din lista dată intrusul:  
 Prometeu a fost vizitat de către: Corul Okeanidelor, Hefaistos, Cratos, Zeus, Hermes.

## **Sarcini:**

*Imaginea lui Prometeu în literatura română.*

1. *Identificați* deosebirile și similitudinile eroului Prometeu în poeziile selectate.
2. *Analizați* de ce (și cum) se actualizează imaginea lui Prometeu în literatura română.
3. *Evaluați* ironia, argumentând motivele utilizării ei în textele de mai sus.

*Poezia scriitorilor români – o viziune socială, preluată din tragedia „Prometeu înălțuit” de Eshil, și mit.*

1. *Identificați* în 3 poezii motivele preluate din piesă.
2. *Analizați* comparativ valorile sociale la acești 3 autori.
3. *Investigați* actualizarea socială în raport cu imaginea titanului versus emoțiile eului / eroului liric.

## **Bibliografie selectivă:**

1. Cisteakova, N.A., Vulih, N.V. *Istoria literaturii antice*. Chișinău: Știința, 1991.
2. Grati, Aliona, Corcinschi, Nina. *Dicționar de teorie literară. Concepte operaționale și instrumente de analiză a textului literar*. Chișinău: ARC, 2017.
3. Fonari, Victoria. *Factorii intelectual și sentimental în opera lui Aureliu Busuioc*. Chișinău: CE USM, 2003.
4. Kernbach, Victor. *Dicționar de mitologie generală*. București: Albatros, 1995.
5. Lăzărescu, George. *Dicționar de mitologie*. București: Casa Editorială Odeon, 1992.

## **Tema 6. Imaginea lui Oedip în creația scriitorilor români**

### **Obiective:**

- să identifice motivele și personajele mitice din tragedia *Oedip-rege* de Sofocle;
- să explice importanța corului în teatrul antic grec;
- să argumenteze tragismul eroului central;
- să compare valențele imaginii lui Oedip în lirica românească;
- să analizeze simbolul sfinxului la L. Blaga și la Șt. Aug. Doinaș.

**Cuvinte-cheie:** tragic, destin, cetățean al polisului, Oedip, sfinx.

### **Repere exegetice**

„**Tragic** – categorie estetică ce se referă la structura fundamentală a conștiinței, legată de experiența ineluctabilului limitei și finitudinii existențiale. Temă de reflecție în literatură, tragicul presupune înlănțuirea fatidică de evenimente ce duc la moarte, sacrificiul unor eroi excepționali, dispariția unor valori umane, confruntările cu forțe potrivnice, obscure. Excluzând posibilitatea unei salvări, el poate da naștere disperării, urii și groazei, astfel fiind opus dramaticului”.

Aliona Grati, Nina Corcinschi. *Dicționar de teorie literară*.

Concepte operaționale și instrumente de analiză a textului literar.

Chișinău: ARC, 2017, p. 477.

„**Oedip** (Edip). Dintre legendele mitologiei grecești niciuna nu are un caracter mai tragic decât cea al cărui protagonist este Oedip, fiul lui Laios și al Iokastei”.

Maria Cordoneanu, Radu Cordoneanu. *Dicționar de mitologie greco-romană și românească*. București: Paco, 1998, p. 209.

„**Complexul lui Oedip**, sentimentul care decurge din atașamentul erotic al copilului față de părintele de sex opus”.

Norbert Sillamy. *Dicționar de psihologie* / Trad. de Leonard Gavrilu. București: Universul Enciclopedic, 2000, p. 73.

„Scriitorul-filosof Lucian Blaga poetizează sentimentele **mitului lui Oedip** printr-o cifrare a misterului eroului tragic în fața sfinxului. Aceasta constituie o dominantă a rostului vieții de a răspunde la întrebările sorții. În poezie se discerne un sentiment deosebit de a evalua întrebarea propriu-zisă, chiar dacă răspunsul nu e cunoscut, întrebarea creează un sens al căutării, al descifrării, al descoperirii:

„Vorbești? – Te doare și pe tine întrebarea?  
C-un freamăt te mai stingherește-o clipă marea,  
dar aripa ți-o potrivești spre-a mă curma.”

*(Oedip în fața Sfinxului)*

Forma de sonet, aleasă pentru acest conținut, arborează (conține) cheia mesajului. Teza, antiteza și sinteza, care sunt înscrise în structura poeziei, relevă evoluția atitudinii eului liric față de întrebare. Meta-morfoza devine o proprietate și a întrebării. Triunghiul îndrăgostiților în această poezie constituie: el (Oedip) – ea (Sfinxul) – întrebarea (dorința de a se cunoaște).

Răspunsul, fie corect, fie greșit, va însemna un sfârșit. Răspunsul este în antiteză cu întrebarea – un provocator al morții. Apariția unei noi întrebări în timp va însemna revalorificarea artistică a altui fragment mitic. Atracția misterioasă a mitului este imaginea stratificată, valoarea bine sidefată de timp, de civilizații, de culturi. Poeții sunt într-o relație directă cu mitul, ei se intersectează artistic, printr-o intuiție valorică a depășirii timpului. Mitul, prin puterea sa vitală de secole, emană un dialog continuu în numele creației.

O hermeneutică a întrebării o atestăm la André Jolles. Luând drept punct de referință mitul etiologic, a definit relația dintre întrebare și răspuns – „formă simplă”. Alegerea fiind motivată în modul următor: prin întrebare și răspuns omul își creează lumea. De exemplu, când în

fața unui fenomen, cum ar fi muntele care emană flacăra, soarbe, din frică sau din stupiditate, apare întrebarea despre cauza acesteia. La care vine răspunsul din mit despre zeul care vomită foc. Astfel, omul devine prizonierul abisului, răspunsul său într-o manieră „concludentă” face ca întrebarea însăși să dispară (a se vedea: Jolles, 1980, p. 80). Mitul, fiind un răspuns, are o întrebare în substratul său”.

Victoria Fonari. *Proiecții ale mitului în creația lui Victor Teleucă, Leo Butnaru, Arcadie Suceveanu*. Chișinău: Foxtrot, 2013, p. 25-26.

### Texte pentru analiză:

## Oedip în fața Sfinxului

Lucian BLAGA

Ascult. Adâncul tău ce-amar și ce pustiu,  
cât de fierbinte, dulce trebuie să fie.  
În preajma ta, în larg, se stinge tot ce-i viu,  
doar pajiștea cu osemintele învie.

Aștept aci cu-nspăimântată bucurie  
tăcerea lungă să se rupă între noi,  
cumplit, amarnic sfâșiată ca o ie  
într-un iatac, pe întuneric, între doi.

Și văd mirat cum ghearele din când în când  
îți ies și se retrag în pungi de catifea,  
ca la pisici, în gând și-n prag la pândă stând.

Vorbești? - Te doare și pe tine întrebarea?  
C-un freamăt te mai stingherește-o clipă marea,  
dar aripa ți-o potrivești spre-a mă curma.

## Oedip și Sfinxul

Ștefan Augustin DOINAȘ

### I

Ei se priveau (Sosire-a Celuilalt  
e tot ce-aici numim privire. Mută  
sau anunțată de trompeți și tobe,  
doar marea pompă, aparatul falnic  
sub care se ascunde, fascinează  
pe cel care-ntâlnește-n cale monstrul.)

### II

Nicicând o arătare mai superbă  
nu-l ispitise. Ca o togă albă  
curgea, în cute, graniță de-a lungul  
acelui trup care trona pe stâncă.  
O iarba scundă, fără flori deșarte,  
se lingușea sub gheare, respirându-i  
mireasma leonină, iarba-n tremur  
din care-atingerea cu bărbăția  
făcea un mușchi zeiesc. Fidelă sieși,  
dormea sub el tăcerea pietrei: timpul  
– silit, la noi, să curgă – înghețase.  
Coadă-nflorită-n scarabei de aur  
pulsă; și era singura mișcare:  
o vână – ritmică – de neastâmpăr.  
În larg ocol, necutezând popasul,  
o umbră de vultan cădea pe crupă,  
Și-o dispută-n amiază cu Apollo.  
Odihna fiarei susținea fecioara.  
Dar nu în felu-n care elefanții  
la Ind își poartă regii: nu ca sclavă,  
ci ca stăpâna-n sfera ei de răget.  
Exact la întâlnirea dintre trupuri,

acolo unde – ca-ntr-o deltă-n trestii –  
vuiesc adânc săratul și salciul,  
un greier, care nu știa ce spune,  
spunea că orice graniță-i părere,  
în loc de coamă - bustul: bronz și lapte.  
Din matitatea pielii, două rodii  
întrețineau un vis al zămislirii  
pe lujerul cel tandru. Nicio mână  
nu atinsese-acele sfere: cântec  
erau în jumătatea lor vazută,  
și moarte-n jumătatea cealaltă.  
Iar peste gâtul lebedei, deasupra,  
acolo unde-alcătuirea toată  
primea un chip încoronat cu plete, –  
doar gura lui, doar ochii beți de fulger  
sfidau mereu hazardul, aruncându-și  
văpaia grea, scăzută sub sigilii.

### III

„Eu știu, eu știu, eu știu că îndărătul  
acestor ochi, înlăcrimați de taină  
pe care-o poarta-n ei, așteaptă Zeul.  
El stă; eu vin (căci scris e că divinul  
nemișcător s-atragă în pupilă  
întinderea mototolită – hartă  
cu râuri și cetăți înghesuite –  
și-apoi s-o desfășoare, după iris).  
Eu știu că îndărātu-acestei fețe  
pecetluite, fiara flămânzește  
(nu sângele, ci izul ce se-mbie  
din el, un fel de drojdie a vieții,  
e ceea ce-i întemeiază foamea).  
Dar gura ta – nesăturată?... După  
ce-mi va zvârli cumplită ghicitoare,



ea va rămâne-aprinsă, ca garoafă  
în dorul fluturelui: inocentă  
(cu tot nectarul supt) și carnivoră.  
O dată doar de i-aș deschide gura  
cu limba mea, chiar dacă întrebarea  
din vârful limbii lui mi-ar arde limba!  
O, sâni! Dacă Frumosul nu se poate  
atinge fără sabie, zădarnic  
vă-mbracă vântu-n platoșe de aer:  
topite, ele lasă și mai goală  
această dulce carne, nenuntită.  
O dată doar – pe sâni – să-mi lunec palma  
și micul zeu să scurme orb acolo  
unde, în locul stridiei în flăcări,  
un zeu asemeni stă păzit de gheare!  
Mă-ntreb: să fie oare cu puțință  
ca tocmai scufundarea, de la mijloc,  
a corpului de față într-o sferă  
de leneșă cruzime, chiar această  
împerechere de coșmar – greseală  
în care zeii nu au nicio vină –  
să-mi biciuiască simțurile toate?  
(Ori, poate, toți suntem acolo încă,  
în sfera-aceea roșie, iar capul  
– ieșit din sferă – se ridică-anume  
spre a simți că cineva-l apăsă:  
ochi scos din beznă ca să vadă beznă?...))”

#### IV

„Iscoditorule, tu ești în stare  
să mă dezbraci cu ochii, dacă haina  
enigmei n-ar fi decât goliciunea însăși.  
Privește-mă! Ca orbul ai să umbli  
cu degetul pe-aceste semne clare,

dar n-ai să pipăi ultima lor noimă.  
Tot ce fința mea invălmașită  
întoarce, fără milă, către tine  
din chipul tău, *ascuns* îți va rămâne.  
Mă crezi un prag, dar intri în oglindă.  
Și trebuie s-atingi o altă plasă,  
mult mai adâncă, pentru că din colțul  
ceresc, în care stă pitit, paingul  
să se trezească, să te bage-n seamă.  
Eu știu că nu ți-e frică de-ntrebare:  
răspunsul s-a născut cu tine—odată.  
Dar teme-te de fratele lui geamăn!”

V

Acuma stânca era goală. Iarba  
se ofilea pe piatră, din iubire.  
O umbră de vultan o locuia.  
Iar omul care se-ndrepta spre Teba  
era întâmpinat din depărtare  
de-un sunet vag de trambiță și tobe.

## Umbră vinovată

Florin COSTINESCU

E timp de umbră vinovată  
e vremea gri, ca de nisip,  
ceva stă pururea să cadă,  
ceva își caută alt chip,  
Statornicia plânge-n sine  
în golul dintre amintiri,  
vechi măreții: între ruine,  
scuipați în moarte – sfinți martiri.  
Mă uit în jur: statornic, vântul,

doar el stăpân rămas în scaun,  
actor de circ însuși cuvântul,  
făcând figură de biet claun.  
E timp de vreme vinovată,  
e vreme gri, ca de nisip,  
și-un murmur tremurând văzduhul,  
de parcă-ar blestema Oedip,  
azi spulberând zăpada albă,  
iar mâine măcinând nisip...

## Atitudinea (mea) de nisip

(fragment)

Victor TELEUCĂ

tic-tac,  
din nou  
tic-tac și eu i-ascult făcându-i  
prin forma lui a fi și iar se-ncearcă cercul, și eu,  
cercând, încercu-i  
să-ncerc a nu-l opri; născându-se, se naște pe sine-un  
do-re-mi și-o muzică târzie, cu-alură abisală, se lea-  
gână domoală că-ți sună-n frunte osul – cupolă de ni-  
sip – sub care țipă spaima de-a nu găsi frumosul, ori  
numai îndoiala și iar se-ncearcă cercul cercat de-un  
arhetip, dar nu e dus la capăt, repetă semicercul și-n  
semicercu-acesta enigma e fatală cu-acel puțin adaos  
de vreme siderală ce n-a știut repaos și-n ora mea de  
haos, la care particip, o văd pe Antigona urmându-l pe  
Oedip.

### Test

Încercuiți răspunsul corect (10 min.)

1. Oedip este eroul theban din piesa lui Sofocle. da sau nu
2. Sfinxul este personaj din tragedia *Oedip-rege* de Sofocle. da sau nu
3. Laios este personaj din piesa lui Sofocle. da sau nu
4. Oedip își așteaptă pedeapsa din partea cetățenilor polisului. da sau nu
5. Cauza căsătoriei lui Oedip cu Iocasta a fost
  - a) bogăția polisului Theba
  - b) frumusețea Iocastei
  - c) darul pentru curaj
  - d) zestrea reginei
  - e) frica de singurătate.
6. Blestemul lui Oedip se realizează. da sau nu

7. Tragismul piesei este determinat de
  - a) caracterul lui Oedip
  - b) conflictul social
  - e) destin.
8. Oedip părăsește polisul ținând de mână unul dintre feciorii săi. da sau nu
9. La finalul tragediei Oedip moare. da sau nu
10. Tronul Thebei este moștenit de unul dintre feciorii săi. da sau nu

### **Sarcini:**

1. *Numiți* 3 monștri din mitologia greacă.
2. *Explicați* diferența dintre sfinx și sireună.
3. *Investigați* fragmentarea mitului în tragedia lui Sofocle.
4. *Comparați* subiectul mitului din ciclul theban și mesajul poeziilor scriitorilor români.
5. *Argumentați* semnificația *trâmbițelor și tobelor* din poemul lui Ștefan Augustin Doinaș.
6. *Analizați* viziunea lui V. Teleucă despre rolul căutării din tragedia lui Sofocle.

### **Bibliografie selectivă:**

1. Cisteakova, N.A., Vulih, N.V. *Istoria literaturii antice*. Chișinău: Știința, 1991, p. 112-124.
2. Grati, Aliona, Corcinschi, Nina. *Dicționar de teorie literară. Concepte operaționale și instrumente de analiză a textului literar*. Chișinău: ARC, 2017.
3. Fonari, Victoria. *Proiecții ale mitului în creația lui Victor Teleucă, Leo Butnaru, Arcadie Suceveanu* / Red. șt.: G. Lateș; pref. de Gheorghe I. Manolache. Chișinău: Foxtrot, 2013.
4. Ionescu, Elena, Iordache, Ruxandra. *Epoci și opere. Incursiune în literatura universală*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2007.
5. Norbert Sillamy. *Dicționar de psihologie* / Trad. de Leonard Gavriliu. București: Universul Enciclopedic, 2000.

## **Tema 7. Metamorfozele lui Ovidiu: corespondențe în lirica română (crearea universului, vârstele omenirii, narcisismul, efectul Pygmalion, transformarea Dafnei, Orfeu, Constelația Lirei etc.)**

### **Obiective:**

- să reproducă mitul vârstelor omenirii, mitul lui Orfeu, Narcis, Pygmalion și Galatea etc.
- să evidențieze mitologia latină în raport cu cea greacă în baza *Metamorfozelor* lui Ovidiu;
- să raporteze motivele din *Metamorfoze* în lirica română;
- să identifice relația creator-creație Pygmalion-Galatea în proza lui C.Petrescu și în lirica lui A.Suceveanu.

**Cuvinte-cheie:** metamorfoze, Orfeu, orfism, Narcis, narcisism, Galatea, Pygmalion, efectul pygmalion.

### **Repere exegetice**

„Cu *Metamorphoseon libri (Metamorfozele)*, lung poem în hexametri, Ovidiu pare a se apropia mai mult de spiritul ideologiei vremii. Sunt prelucrate 250 de legende (extrase din Homer, Hesiod, Titus Livius, Vergiliu) despre transformările cunoscute în lume, începând cu creația universului și până la apoteoza lui Caesar”

Horia C. Matei. *Lumea antică. Mic dicționar biografic*.  
Chișinău: Universitas, 1993, p. 184.

„**Orfeu** – mitul lui Orfeu este unul dintre cele mai obscure și cele mai încărcate de simboluri din întreaga mitologie elenă. Atestat din vremuri străvechi, el s-a dezvoltat, până când a devenit o adevărată teologie, în jurul căreia ia naștere o literatură deosebit de abundentă și, în mare măsură, ezoterică. Mitul lui Orfeu a exercitat asupra formării creștinismului primitiv și eroul este atestat în iconografia creștină.

Toate sursele, fără excepție, îl prezintă pe Orfeu ca pe fiul lui Oeagru. Tradițiile diferă însă în privința numelui mamei sale. Cel mai adesea, aceasta ar fi fost Calliope, cea mai importantă ca rang dintre cele nouă Muze. (...) Orfeu era de origine tracă”.

Pierre Grimal. *Dicționar de mitologie greacă și romană*.

/ Trad. din l. fran. de Mihai Popescu. București:  
Saeculum, 2003, p. 370-371.

„Când Euridice, soția lui, a fost mușcată de șarpe, el a coborât în Infern și a înduișat-o pe însăși Persefona, care i-a răpit-o pe Euridice, cu condiția să nu se întoarcă s-o privească, până ajunge pe pământ. Nerăbdarea i-a fost însă mai puternică. În clipa când și-a întors privirea spre ea, Euridice a dispărut pentru totdeauna. Zadarnic a fost după aceea orice încercare de a o dobândi din împărăția morții. Revenit singur pe pământ, a fost sfâșiat de menade, pe muntele Rhodope, furioase că Orfeu nu le acordă nicio atenție. Capul și lira aruncate în mare, spune legenda, ar fi ajuns până în insula Lesbos, devenită de atunci leagănul poeziei. Mitul lui Orfeu simbolizează poezia desăvârșită care transformă natura în cultură; poezia devine astfel un mijloc civilizator, euforic, vital”.

George Lăzărescu. *Dicționar de mitologie*. București:

Casa Editorială Odeon, 1992, p. 224.

„**Orfism** – curent în arta modernă, care se înrudește îndeaproape cu cubismul, preconizând ca și acesta descompunerea formei în elemente geometrice, reasamblate mai mult sau mai puțin arbitrar. Spre deosebire de cubiști, promotorii orfismului – Robert Delaunay și Soni Delaunay-Terk – adoptă un regim cromatic mai bogat, mai simplu,

investind culorile ca și acordurile dintre ele cu funcții specifice sune-  
telor, tabloul constituindu-se, în viziunea orfiștilor, ca un echivalent al  
compoziției muzicale. (...) Cel care a folosit pentru prima oară termenul  
de orfism a fost Apollinaire, în 1913”.

Vasile Florea, Gheorghe Székely. *Dicționar de artă universală*.  
Chișinău: Litera Internațional, 2003, p. 258.

„**Misterele orfice** – ritualuri de inițiere secretă, practicate în  
Hellada (Delphoi) de către orfici (orfism), în numele poetului mitic  
Orpheus și universul total în oul primordial cosmogonic, Noaptea  
(Nyx) născând Cerul (Uranos) și pământul (Gaia) din împreunarea  
cărora se naște (altfel decât după tradiția mitică) Dionysos-Zagreus,  
divinitatea reîncarnată; inițierea urmărea îndeosebi legea existenței ci-  
clice: sufletul omenesc, de origine titanică, este constrâns să se mute  
dintr-un corp în altul, fără sfârșit, exceptându-se sufletele celor care au  
ales calea mântuirii, adică a inițiaților în Misterele orfice”

Victor Kernbach. *Dicționar de mitologie generală*.  
București: Albatros, 1995, p. 366.

„**Narcisism**, iubire de sine excesivă. În psihanaliză se vorbește de  
narcisism în cazul în care întreaga energie a libidoului, primordial in-  
vestită în Eu, apoi în mod normal repartizată între Eu și ceilalți, este  
deturnată de la aceștia în beneficiul exclusiv al subiectului în cauză.  
În ceea ce privește dezvoltarea personalității, stadiul narcisic este un  
stadiu primitiv, în care copilul mic nu s-a diferențiat clar de lumea  
exterioară (*narcisismul primar*). Pentru Freud narcisismul este „com-  
plementul libidinal” al egocentrismului uman”.

Norbert Sillamy. *Dicționar de psihologie* / Trad. de Leonard Gavrilu.  
București: Universul Enciclopedic, 2000, p. 205.

Proza lui Aureliu Busuioc cercetată din optica narcisismului relevă  
următoarele interpretări: „Raportând cunoașterea *eului* la problemele  
psihologiei, este important să reținem atitudinea subiectului față de  
obiectul cercetat: „Distincția conceptului despre sine este, mai ales,

de calitate, el exprimând o formă particulară de evaluare de sine, un fel de sentiment ce străbate conștiința”<sup>26</sup>. Astfel, decepția de sine constituie recunoașterea vinei; stima de sine – fundamentul cinstei; dragostea de sine – o atitudine necesară, de la formele ei normale și absolut necesare până la cele exacerbate de egocentrism; mila de sine demonstrează o personalitate slabă; sila de sine, ne preîntâmpină psihologul, e extrem de periculoasă, ea poate duce la autosuprimare.

Aproape toate aceste atitudini își găsesc locul în spațiul *eului* la Aureliu Busuioc. Totuși, dacă ar fi să trecem un *eu artistic* prin filiera acestor evaluări, vom observa omniprezența dragostei de sine, care e fundalul comportamentului eroului-narator. Pe la jumătatea romanului, odată cu stabilirea unor (să le numim convențional) *reflectări* de oglindă în *eul feminin* al imaginii lui Radu Negrescu sau Emil Aprodu, sau a cățelului Enrique, sau Mihai Olteanu, aceste chipuri, enumerate mai sus, se simt decepționate de sine sau, folosind perspectiva psihologică, își recunosc eșecurile, iar în unele cazuri – își asumă chiar greșelile altora. O stimă de sine apare în special atunci când personajul se opune vehement opiniei comune sau când e neglijat. Dacă cele două atitudini, semnalate anterior, apar sub formă de dialog sau de meditații, ultima atitudine e susținută de faptă, de tăcere, de gest (cazul plecării savantului peste hotare nu se discută, el este doar anunțat de autor în romanul *Lătrând la lună*). Această poziție e etalată, de obicei, spre final, când autorul își permite modificarea – *eurile* sunt convertite.

De regulă, eroii principali ai operelor lui A. Busuioc nu știu ce este mila față de sine însuși. Această milă este contraindicată, deși există ca atitudine a *eului feminin* față de *eul masculin*: fie ca o consolare, fie ca imbold în rezolvarea unor probleme, fie ca indiciu al unor slăbiciuni pur feminine; ea nu se referă la sinele propriu-zis al cutărui sau cutărui personaj, ci reprezintă o părere ce se răsfrânge asupra altei persoane”.

---

<sup>26</sup> Dan Spinoiu. *Cunoașterea de sine și succesul*. București: Albatros, 1980, p. 16.



„Analizate din perspectiva psihologiei particulare, personajele suferă de un vădit narcisism, în special cele masculine. **Narcisismul feminin** (cazul Lidei din romanul *Singur în fața dragostei*) e amoral, e alogic și ucigător/ distrugător pentru cei din jur. **Narcisismul masculin** reprezintă căutarea eului, cunoașterea sinelui, autoironia și autocontemplarea, toate acestea constituind un mijloc eficace de apărare, de transpunere în pielea altora. E o manifestare a nonconformismului. Personajelor feminine, în cazurile de față, li se acordă doar rolul de a le accentua această aură narcisistă, de a le deosebi de celelalte, de a le accepta așa cum sunt, de a le ajuta să devină așa cum și-o doresc eroii principali. Sau, exprimându-ne în termeni mitologici, femeii i se atribuie funcția de oglindă a apei în care se vede personajul, oglindă ce reflectă atitudinea eului ei față de eul lui, o creare de împrejurări necesare pentru a fi provocat... Eul eroinei nu este egocentrist, ci e emotiv și intuitiv, în antiteză cu Eul protagonistului – un eu plin de sine, cerebral. „Rațiunea nu este decât constrângerea în fața necesității evidente sub sancțiunea fizică, actul de a accepta o ordine străină. A găsi forme intermediare și transformatoare ale acestei necesități ține de imaginația creatoare și nu înseamnă decât încercări de a birui dificultățile inițiale raționale”<sup>27</sup>, opinează Camil Petrescu în articolul *Eul în fața existenței (...)*

Romanul *Singur în fața dragostei* examinează lumea interioară a două personaje: Radu Negrescu și Viorica Vrabie. Acestea se completează reciproc. Autorul le dezvăluie din miezul aceluiași eveniment, probleme, aspirații, la fel cum se întâmplă și cu eroii lui Camil Petrescu din romanul *Patul lui Procust*. Deosebirea esențială e că protagoniștii lui A. Busuioc au același concept despre dragoste, în timp ce la Camil Petrescu personajele gândesc în mod diferit.

Reflecția sentențioasă despre iubire a Vioricăi: „Adăugăm mult din noi celui pe care îl iubim, și într-un fel ne iubim pe noi înșine...”<sup>28</sup> se

---

<sup>27</sup> Camil Petrescu. *Doctrina Substanței*. Vol.I. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1988, p. 102.

<sup>28</sup> Aureliu Busuioc. *Singur în fața dragostei*. Chișinău: Literatura artistică, 1989, p. 102.

aseamănă mult cu încercarea lui Ladima de a-i atribui iubitei calități neadecvate, pe care aceasta (Emilia) nu le posedă. Ladima prevede vag faptul că adevărul îl va distruge. Viorica intuiește sufletul oamenilor: drept argument servește alegerea pe care ea o face între Pablo (care, într-un fel, amintește de Emilia prin ușurința de a trai, de a nu-și face probleme, de a fi un... conformist) și Radu Negrescu (care recunoaște: „O iubesc pentru că e mult mai simplă decât mine, deci mai adâncă, și nu voi putea recunoaște niciodată acest lucru. O iubesc pentru că mă iubesc într-însa...”<sup>29</sup>).

Reciprocitatea relațiilor de dragoste, care ar fi putut exista în cuplul doamna T. și Fred Vasilescu din romanul lui Camil Petrescu, reapare și în romanul lui A. Busuioc, unde dragostea e mai puternică, nu atât datorită eroinelor (căci și doamna T. luptă pentru sentimentul ei cu nu mai puțină înverșunare decât Viorica, ambele fiind femei frumoase și inteligente), cât datorită lui Radu Negrescu, care încorporează un Ladima prin suprapunerea propriului *eu* asupra ființei iubite. Lida – la Aureliu Busuioc și Emilia – la Camil Petrescu se maschează sub aureola unor calități inexistente, dând naștere unui dezechilibru atunci când li se întrevede adevărata față. Radu nu se resemnează asemenea lui Fred Vasilescu, care se teme să repete experiența crudă a lui Ladima”.

Victoria Fonari. *Factorii intelectual și sentimental în opera lui Aureliu Busuioc*. Chișinău: CE USM, 2003, p. 38, 32-34.

„Dacă focalizăm cercetarea noastră pe interconexiunea dintre **mitul lui Pygmalion** și versiunea îmblânzirea scorpiei, sesizăm că personajul din *Metamorfozele* lui Ovidiu se refugiază de la realitatea caracterelor feminine în artă. Scorpia lui Shakespeare este simbolul femeii emancipate, libere de orice prejudecăți, dominată numai de propriile concepte. Scorpia din ea se manifestă în sensul că nu corespunde rigorilor standardizate de societatea patriarhală. În acest sens și Julieta poate fi considerată o rebelă scorpie, care nu acceptă dragostea

---

<sup>29</sup> Aureliu Busuioc. *Singur în fața dragostei*, p. 113.

lui Paris, luptând pentru dragostea lui Romeo. În stihia feminină din opera lui Shakespeare libertatea Julietei nu este profanată. Ea rămâne fidelă spiritului său.

În comedie femeia este mutilată prin fenomenul îmblânzirii. Deși mitul lui Pygmalion face parte din frumusețile nesimulacre (după Platon), Scorpia este *sculptată* după stereotipul cerințelor bărbatului. Finalul nu este îngăduitor, anunță această metamorfoză unde libertatea moare, raționamentul este înăbușit și instinctele controlate. O automatizare care afectează stereotipul feminin.

**Galatea** este un produs al imaginației unui sculptor, care nu se știe ce opere a mai realizat sau poate a fost unica. Refugiul îl face să se decică de realitate și să dea viață pietrei. Este imaginația care domină realitatea, care gestionează artisticul în propriile idealuri. Poezia lui Arcadie Suceveanu monumentalizează forța feminină distructivă, dar autorul nu își dorește să o transforme. Reușește să-i ia *măsurile* pentru frontispiciul templului său poetic și să-i plieze conotațiile într-un mod admirativ. Poetul compromite emblema frumosului uzual. Frumusețea imprimă detaliat stihia, dinamicitatea care nu acceptă modificări externe, este zborul walpurgic. În această vizualizare poezia preia cadrul naturii îmbinat cu cel al fobiei secolului nostru.

Descinde din spiritele ielelor care glisează pe parbrizul mașinii poetice. Autorul preia seva renescentistă în lumea sa imaginativă. În acest context lumea, cu adjectivul de sinistru declarat pentru Evul Mediu, devine una insuportabilă, or, misterul, spiritul liber și puritatea se întrevăd în acel *Barul Evului Mediu*. Unde sub semnul inchiziției străpunge un timp al antideclarațiilor, adevărul este unul iscălit cu sângele credinței care nu acceptă contaminarea falsității evocate de majoritatea oamenilor. (...)Parabola frumosului trasează alte distincții – tandrețe, gingășie, admirație. Galatea din *Metamorfozele* lui Ovidiu cunoaște următoarele ipostaze: fildeș – ceară – carne”.

Victoria Fonari. *Proiecții ale mitului în creația lui Victor Teleucă, Leo Butnaru, Arcadie Suceveanu* / Red. șt.: G. Lateș; pref. de Gheorghe I. Manolache. Chișinău: Foxtrot, 2013, p. 119-120, 125.

„Legendarul rege și sculptor **Pygmalion** își va ciopli el însuși idealul feminin, dându-i numele de **Galateea**. Apoi, va adresa rugămintă Afroditei, zeița frumuseții, pentru a-i da o femeie asemenea sculpturii sale. Observându-l îndrăgostit de statuia sa, zeița va da viață pietrei, Pygmalion și Galateea trăind mai departe fericiți.

George Bernard Shaw va lansa în 1912 o piesă de teatru cu titlul *Pygmalion*, piesă în care personajul principal, profesorul de fonetică Henry Higgins, o va „șlefui” pe semi-primitiva florăreasă Eliza, conducând-o către o vorbire impecabilă și sfârșind prin a se îndrăgosti de ea. Piesa va inspira mai cunoscutul muzical *My Fair Lady* și filmul cu același nume.

**Efectul Pygmalion** sau efectul Rosenthal ține de profeția auto-realizatoare, fiind o formă a acesteia. (...) În experimentul lor devenit clasic, Rosenthal și Jacobson le-au spus profesorilor la începutul anului școlar că testele IQ arată că unii dintre elevii lor au un potențial intelectual peste medie. În realitate, aceștia erau selectați aleator din clasa de elevi și profesorii nu știau că informațiile care le fuseseră furnizate erau false, iar elevii nu știau nimic despre experiment sau despre eticheta care li se atașase. Rezultatele au arătat că elevii despre care profesorii credeau că sunt mai inteligenți au prezentat la sfârșitul anului școlar o creștere semnificativă, reală, a nivelului coeficientului de inteligență, în raport cu ceilalți colegi de clasă. Astfel, așteptările profesorilor au devenit realitate”.

Mihai Pascaru. *Efectul Pygmalion*. Sinteze de psihologie socială aplicată. Cluj-Napoca: Eikon, 2012, p. 10-11.

## **Metamorfozele**

Ștefan Augustin DOINAȘ

Sunt cel ce nu sunt. Neîncetat un altul  
și-n veci același. Vietăți diforme  
se bulucesc în mine să-și transforme  
târâșul, zborul, umbletul și saltul.

Cunosc oceanul cu vâltori enorme  
și vipia ce bântuie înaltul.  
Argintul, sgura, sângele, cobaltul  
le-mbrac în tot mai diferite forme.

Plăcerea mea-i de-a-mi da eu însumi mie  
nu numai o frică, ci o mie –  
diverse-n grai, în gest, în răsufare.

Sunt cel ce-și mută limita ființei  
în cercul schimbător al preferinței  
azi om sau pește, mâini zeu sau floare.

## **Metamorfoză**

Emil LOTEANU

Înfiorat,  
Te-am ridicat pe brațe  
Și te-am apropiat de ochii mei,  
Să mă cufund adânc,  
Cu toată fața,  
În albul somn al sânilor tăi grei.

Înfiorat,  
Mi te țineam pe brațe,  
Iar degetele mele culegeau  
Un tremur lin din glezne și din umeri  
Și îmi părea că umerii cântau.  
Iar părul tău  
Se frământa, stârnind  
Un surd și depărtat ecou de strună,  
Ba nu –  
Era ecoul unui vânt  
Încătușat în fund de văgăună.  
Pe brațul meu  
Tu îmi păreai vioară,  
Trezind tulburătoare melodii...  
Eu te-am găsit – femeie și vioară –  
În lumea unei dragoste târzii.  
Mi-s ochii arși de frumusețea ta  
Și în adâncul ambelor orbite,  
Eu chipul ți l-am ferecat pe veci  
Ca în străfundul unei piramide...  
Înfiorat,  
Te legănam pe brațe,  
Iar cugetul meu treaz înțelegea,  
Că prea frumoasă ești, prea pământeană,  
Ca totdeauna să rămâi a mea.  
Am mânuit de aceia  
Cuțitul ceasuri lungi  
Și ți-am cioplit din lemn asemănare,  
Și umeri ți-am făcut,  
Și glas ți-am dat,  
Și din suflarea mea ți-am dat suflare.  
Înfiorat,  
Ridic pe braț vioara  
Și tu apari

Cu pas mărunț și moale,  
Trecută prin păcatele lumești,  
De patimi ostenită  
Și de cale.  
Te speli tăcută-n sunet de vioară  
Și te apropii tânără, curată,  
Ca să adormi din nou pe brațul meu,  
A mea de tot,  
A mea ca niciodată.

## **Apollo îmbrățișând pe Dafne preschimbată în laur**

Ștefan Augustin DOINAȘ

O, Dafne, unde e văpaia ta?  
În locul ei mă bate-o frunză rece,  
și-un geamăt de tulpină crudă trece  
prin tot ce, adorând, nu pot uita.

Mai lasă-ți ramurile să se plece  
pe frunte atingându-mă abia.  
Visând la gura ta care zâmbea,  
amară veșnicie voi petrece.

De ce nu-s om, țărâna să mă-nghită!...  
Cu apele prelinse sub răchită,  
pe rădăcini ți-aș pune-acest sărut.

O, Dafne, părul tău – izvor de aur –  
asemeni razelor jucând sub plaur...  
A fost aievea, sau mi s-a părut?

## Gazel

Mihai EMINESCU

Toamna frunzele colindă,  
Sun-un greier sub oglindă,  
Vântul jalnic bate-n geamuri  
Cu o mână tremurândă

Iară tu la gura sobei  
Stai ca somnul să te prindă.  
Ce tresari din vis deodată?

Tu auzi pășind în tindă -  
E iubitul care vine  
Din mijloc să te cuprindă  
Și în fața ta frumoasă  
O să ție o oglindă,  
Să te vezi pe tine însăși  
Visătoare surăzândă

## Înscripție pe fântâna lui Narcis

Vasile VOICULESCU

Strein alai dospește în carnea ta ocultă,  
Neliniștii sâmburi plăceri făgăduiesc?  
Ești rodul nopții tale, și taina nu te-ascultă,  
Te-mprăștii, pieri în alții ce te făgăduiesc:

Apleacă-te în mine cu râvna lui Narcis,  
Adâncul meu lunatic a limpezit un vis.

Destăinuie oglinda-mi fărâme de mister,  
Din frumusețea noastră nasc îngerii din cer,  
Nepipăita sete să îngenunchi, s-adori,  
De propriile-ți brațe încolăcit cobori  
În inima fântânii rodind singurătați  
Și-n care închegate de dincolo te-arăți,  
Izvor de tine însuși te plăzmuiești din nou,  
Himeră pipăirii și ochilor ecou...  
Când luna urcă miere în crengile cerești  
Și schimbă unduirea în unde sufletești,



Tot ce se iscă-alături părelnic și tăcut  
Nici n-a venit vreodată și nici nu a trecut:  
În slăvi se-ntoarce bolta pe umăru-i rotund,  
Dar neclintit și singur tot tu răσαι din fund.  
Pe frunte cu noiâne de straniu geniu nins  
Străbate din neantul urzit un fraged ins.  
Cum genele visării de sine și-a plecat,  
Pe dulcea-i goliciune nu-i cută de păcat.  
Și cum din vaste ceruri interioare vin,  
Ies mâinile-i ca niște sigilii vii de crin.  
Prin recea alchimie a lunii tristă-n van,  
Destinul mai departe-i și tot mai diafan.  
Prin aripa de trestii a zeilor oculți  
Ca pe-un oracol chipul îți cauți și-l ascuți.

Prin plete mlădioșii luceferi ți-au pătruns,  
Dar fața ta, de-a pururi unică, ți-e de-ajuns.  
Din lumi strălucitoare de pure oglindiri  
Alcătuie-ți genunea de daruri și gândiri.  
Orice miraj te cheamă cu foc în ochii largi,  
Seninul cerc din miezul ursitei să nu-l spargi.  
Statornicul miracol în care te alegi,  
Iubește-ți pururi taina fără s-o înțelegi.  
Prin somnul meu te pipăi prelung ca marii orbi,  
Împătimit de tine minunile să-ți sorbi.  
Neatinse de cutremur și reci ele nu trec,  
Căci visul nefățarnic se-ncheie cu înec.

## **Ecoul**

Vasile VOICULESCU

Nemărginirea mea e-n mine; acel misterios ecou  
Al infinitului Tău Doamne. Din gând în gând, iubit, el crește  
Prin orbul labirint lăuntric tumultul slăvilor sădește  
Și inimii ne-ncăpătoare cu sila-i sparge alt vad nou...

Ascuns în văile de carne eu nu-ncetez de-a-l asculta,  
Din somn mă scoală-n miez de noapte... nici o ureche nu-l aude...  
În toate sunetele lumii el n-are seamăn, n-are rude...  
Nemărginirea mea e-n mine... și e: că nu Te pot uita...

## **Calomniile mitologice**

Octavian PALER

Anticii apelau la mituri pentru a spune cu ajutorul lor cum înțelegeau lumea. Noi avem nevoie de mituri, se pare, într-un sens contrar.

Narcis compromite cunoașterea de sine. El nu și-a luat, ca Ulisse, nicio măsură de prevedere.

Pygmalion știa, desigur, ce se va întâmpla ulterior cu statuia ieșită din mâinile lui când a rugat-o pe Afrodita să dea viața pietrei. El recunoaște însă, implicit, că o fericire trecătoare e mai importantă decât o nemurire pustie.

## **Oglinzi**

Liviu DAMIAN

Maimuța se uită-n oglindă,  
Fierarul se uită-n scânteii,  
Pescarul – la crapul ce-l prinde –  
Și toți se privesc doar pe ei.

La codri mă uit de aramă,  
Iar dânsul la umerii goi,  
Iar altul – la ușa din crămă –  
Și toți ne privim doar pe noi.

Se uită luna în mare,  
Iar vântul se uită-n alei,  
Iar omul – la cal, de-i călare –  
Și toți se privesc doar pe ei.

Mă uit la nebunul ce scrie,  
Iar fata – la tristele ploi,  
Iar șeful – la munți de hârtie –  
Și toți ne privim doar pe noi.

### **Oglindire**

Adrian PĂUNESCU

De n-ar avea  
Și-un pic de cer în ea,

Apa fântânii  
Nu s-ar putea bea.

### **Oglinda**

Vasile ROMANCIUC

De dor, de aducere-aminte, ochii mei  
au slobozit rădăcini în Cer.

Neuitații mei, unde  
v-aș mai putea căuta?

Cerul este singura oglindă care păstrează  
toate chipurile ce s-au uitat vreodată în ea.

### **Mașina ficțiunii**

2

Teo CHIRIAC

Dincolo de pereții umezi coșcoviți roși de lepră  
se deschide natura gândirii abstracte cu peisajele ei  
impresionante prin proporții și măreție  
cu vegetația ei tot mai luxuriantă

cu energiile ei mentale rostogolindu-se  
    în roșii cascade  
cu nervii ei tot mai înalți și mai rămuroși  
cu celulele ei rotunde și moi ca niște fructe exotice  
sau ca niște globuri de ceață și purpură sau ca niște sâni  
fantastici de femeie dormind în ceruri suprapuse  
    și – doamne – tocmai buni  
de potolit foamea bestială a spiritului care  
noapte de noapte se furișă sub tavanul păbușit al capului  
printre vechi sisteme și labirinturi sparte,  
printre țesuturi, cavități și vene putrezite  
devenind un fel de sălbătăciune feroce și surâzătoare  
    un soi de vierme sacru și pervers  
el care deseori se îndrepărta de cadavru  
el care avea conștiința propriei frumuseți  
el care se privea uluit în oglinda din colț până  
    se îndrăgostea de sine, iar când  
dragostea de sine însuși îl copleșea cu desăvârșire,  
el prindea a se devora începând prin  
    a-și înghiți coada.

### **Elegia a XI-a – Orfeu**

Ștefan Augustin DOINAȘ

Despre poeți  
de obicei se spune că trăiesc  
numai prin cântec.  
De-ar fi așa,  
nu meritam eu să te pierd  
de mii de ori,  
mai înainte de-a te pierde-ntr-adevăr, Euridice?

N-am țintuit în văzduhuri  
roata de foc pe care Ixion se pârjolea  
numai prin cântec?  
Nu l-am făcut eu pe Tantal  
să uite  
și de foame, și de sete,  
numai prin cântec?  
Pe Danaidele care turnau  
degeaba apa-intr-un butoi cu găuri,  
și Pontul, ce-și pornise armăsarii,  
nu le-am făcut eu să se domolească,  
numai prin cântec?  
Copacii care mi se închinau  
și fiarele-nfrățindu-se cu oile, –  
acestea toate le-am făcut, fără-ndoială,  
prin cântec.  
De unde-aș fi putut  
să iau eu cele două corzi, și să le-adaug  
celor șapte-ale chitarei?  
De unde – dacă nu din suflet!...

Însă pe tine altfel te-am iubit,  
Eudice!  
Ți-aduci aminte-mbrățișarea noastră  
ca întunericul  
cu pâlpâirea lumânării?  
Ți-aduci aminte cum ne pătrundeam  
unul de celălalt  
ca lenea după-amiezii  
de neastâmpăr frunzișului de plop?  
Ah, unu-n altul adormeam  
cum doarme capul șarpelui în crăpătura  
de mușchi încins  
a pietrei.

Ne ocroteam unul pe altul,  
Și fiecare rămâneam expus  
Îmbrățișării celuilalt  
Ca orzul auriu  
Agresiunii focului.

Așa,  
prin cântecul înfiorat al cărnii  
te-am început și te-am sfârșit,  
Euridice:  
nici rădăcina palmierului, nici uguitul porumbiței,  
nici roua transpirației nu ne-au cruțat.

Și-acum te miri  
și tu  
că m-am întors să te privesc,  
deși simțeam că te voi pierde?  
Tu, Hades negru și perfid!  
Tu, blestemată Proserpina!

Voi doi știți prea bine  
ce știam și eu:  
că întorcându-se de pe Styx  
pe sânii ei avea să-ntârzie  
un iz dulceag;  
că smulsă din tărâmul umbrelor  
ființa ei avea să fie  
pe jumătate infernală  
că mica noastră moarte,  
de mii de ori și-acuma încă-o dată încercată,  
va străluci,  
în fața Morții-adevărate  
doar cât un licurici  
în fața soarelui...  
Dar ce-mi păsa de toate-acestea?!

Eu nu doream decât un singur lucru:  
să văd dacă răpeam tăriei voastre  
chiar trupul ei, să mă conving că e  
chiar carnea ei înmiresmată,  
și s-o posed ultima oară  
acolo,  
pe povârnișul drumului spre lume...

Dar vai! Nu erai tu,  
Euridice.  
Era o plăsmuire hărăzită cântecului  
un rest de suflet  
adăugat prisosului de sunete  
cu care, vai! Se consolează azi  
Destinul meu...

## **Toamna lui Orfeu**

George MENIUC

... Trenul se puse în mișcare, contemplam din cupeu  
Cum aleargă înapoi: halte, poduri, salcâmi.  
Alergam și eu, ca stâlpii de telegraf, înapoi,  
Înapoi spre tine, văzându-te în gară,  
Prin tufișurile aprinse de soarele roșu,  
Prin ploaia ce-și varsă lacrimile pe geam.

... Avionul decolă în azurul grozav  
Și orașul ațipi, ca o turmă lângă ape.

Zbura avionul, dar parcă nu zbura  
Pe deasupra troienelor albe, de calcar,  
Înghețase soarele pe aripile lui,  
De unde tu-mi fluturai cu batista.

... Vaporul ieși în larg, elegant,  
Din ceață se tânguiau pescărușii.

Țărmlul se clătina, alungit,  
Buiiau talazurile negre la proră.  
Nu era nimeni pe mare, dar eu te zăream  
Cu ghiocei în mână pe cheiul pustiu.

... Luna își anina de nuc cosița  
Într-o toamnă brumată și nouă.

Tu erai de mult plecată în lume.  
Greierii amuțiră și ei în grădină.  
În solitudinea nopții vedeam cum răesai:  
Din iarbă, din aer, din valuri.

## Orfeu

Vasile VOICULESCU

Păianjenul îi stete pildă vie,  
Cu sucull lui își toarce și resfiră:  
El inima fâșie cu fâșie  
Și-a sfâșiat-o și-antocmit-o liră.

Ce poate a durerilor secure  
Sau moartea ce-l pândește dintr-o stea  
Când fiecare coardă-i o pădure  
Cu toate corurile codrilor în ea.

La cântecele-i ademenitoare  
Se scoală pietre vechi și-ascultătoare,  
Ies fiare cu menadele în hore,  
În timp ce-aleargă mâinile vrăjite,  
Păianjeni albi, pe mreșile-aurite  
Să prinză lacom prăzile sonore.



## Harpa

Grigore VIERU

Să cânte pot, credeam, chiar șerprii.  
I-am pus ca grave strune harpei  
Alătura de coarda poamei  
Și sfântul fir de păr al mamei.  
Cu harpa stam sub mere coapte.  
Ei blând cântau. Ci-n neagra noapte,  
Trecând prin codru, singuratic,  
Au prins a șuiera sălbatic,  
Săreau să-mi muște mâna, fața,  
Să-i sugă cântecului viața.  
Sunai al mamei păr sub cetini,  
Veniră-n fugă-atunci prieteni.  
Când mă trezisem ca din vise,  
Văzui c-o strună-ncărunțise.

## Patru innuri orfice Innul al patrulea

Leonida LARI

Cine-i acest călător năucit de durere  
Una cu stânca abruptă-a bătrânului Istros?  
Pare închis. Întru tot, fără ochi și urechi,  
Pare răpit de acum pe vecie din lume.  
Îngândurați se apleacă spre dânsul copacii,  
Apele-i saltă spre față în chip de alean.  
Stoluri cocorii, asupra lui fac rotocoale,  
Fiarele codrului, pașnice, mâinile-i ling, –  
Toate în jur vor să-i spulbere-aedului mahna  
Și să le cânte. Și-ncepe atunce Orfeu:

„Plin de durere cum sunt și aceasta în cântec  
Mi se petrece și parcă o văd lămurit  
Cum mă urmase și eu n-am crezut că ea vine.  
Sunt vinovat, trebuia să alung orice teamă.  
Pentru că-n toate se face-o zidire în taină  
Și, necrezând, s-ar putea să strivești fără voie  
Vreo vietate sau floare a gândului nostru.  
Și, necrezând, s-ar putea să înăbuși suflarea  
Vreunei făpturi ce se-ntoarcec uimită în sânge.  
Toți ne zidim și zidim. Așadar tuturor  
Ne aparținem și ne aparține ce este.  
Sunt vinovat. Am pierdut-o și ce să-ți cer, fire,  
Ce îmi poți da, ce poți da tu, naivo, acelui  
Care-ar putea născător ca să-ți fie. Nimic.  
Fulgerul zeului inima mea a străpuns-o!  
Ochii închid și văd gânduri venind înspre frunte,  
Ochii închid și văd gânduri din frunte curgând.  
Calde, lăptoase, unindu-se parcă în ghem  
Care încheagă mereu un veșmânt nevăzut,  
Netrecător. E-o oglindă a sinelui nostru  
Înfățișarea ce-avem, e un semn de tărie  
Sau slăbiciune, precum și răzbate lumina  
Prin aluatul ce-l coacem de zile de ani.  
Tu, ce-mi vorbești, încredute prieten, muțește,  
Căci îndărătul aleselor vorbe ce spui  
Văd alicind a trufiei sălbatică lamă.  
Tu, ce-mi zâmbești dintre ramuri de sălcii, femeie,  
Fugi de privirea-mi, eu văd după zâmbetul tău  
Hăul de poftă căscând cum se cască Erebul.  
Să vă feresc de voi înșivă ar trebui.  
Să vă abat cât mai mult către vântul de spirit.  
Astfel, la ceasul de vamă ce seamă să dau  
Ce-ar mai rămâne, ce poate să rămâne-o vecie?...”  
Decât doar... nu dovezi să sfârșească  
Cântecul său, că o piatră-i zvâcni lângă tâmple

Nu dovedi să sfârșească, – și ploaie de pietre  
L-a potopit, și bacante cu chiote lungi  
S-au repezit înspre el în bucăți sfârtecându-l.  
Gura lui, însă, vorbea, și vorbea, și vorbea  
Stranii cuvinte de-o oraculară putere:  
„Ce-ar mai rămâne, ce poate rămâne-o vecie? –  
Poate doar cântecul acesta de nerepetat  
Care țâșnește în sus dintr-o gură strivită...”

## Orfeu

Nicolae DABIJA

Își laudă sub arborii ninși  
viața – unca-i marfă,  
cu nervii proprii însuși  
în loc de strune pe harfă.

Cum trece – se face, brusc, zi  
În fiecă murmur și șopot –  
Umbra lui care pe zid, și zi-  
dul

se

dă-

râ-

mă

cu zgomot!!!

Când cântă:

o moarte se amână  
și iarba se face mai verde...  
Cuvintele-arar le îngână  
ca și cum, de le-ar spune, le-ar pierde...  
Nemaiștiind în vechi lumine, –  
(o, îndoielei atâte cernu-l!) –  
Etern – din urma-i cine vine:  
Euridice sau Infernul?!

## **Agon**

Andrei ȚURCANU

Monotonie de guri flămânde.

Incantațiile unui cântec de greier într-o bazilică goală  
în rezonanță cu jetul subțire de slavă  
cât un fir de păianjen  
de care se ține corola strălîmpede a unui vis.

Tortură continuă, despletire de tumulturi  
până la extenuare.

Și un Ianus apatic care privește absent  
rânduiala încâlcită a lumii.

## **Peripețiile creației**

### **IV**

(fragment)

Teo CHIRIAC

Îndepărtatele legături între fum și parfum  
Între trupul meu de atunci și trupul meu de acum  
Între capul și lira lui Orfeu plutind pe apa râului spre mare  
Și capul Sfântului Ioan Botezătorul planând în fața frumoasei  
dansatoare...

## Dacă tu ai dispărea

Adrian PĂUNESCU

Dacă tu ai dispărea  
Într-o noapte oarecare,  
Dulcea mea, amara mea,  
Aș pleca nebun pe mare.

Să te fac din țurțuri reci,  
Să te-mbrac în promoroacă  
Și apoi să poți să pleci  
Orișiuunde o să-ți placă.

Cu un sac întreg de lut  
Și-o spinare de nuiiele  
Să te fac de la-nceput  
Cu puterea mâinii mele.

De-ai cădea într-adevăr  
În momentul mării frângeri  
Aș veni la tine-ncet  
Să te recompun din îngerii.

Lucru lung și monoton  
Să te înviez femeie  
Eu, bolnav Pygmalion,  
Hai, și umblă, Galatee.

Și pe urmă voi pleca  
Umilit și iluzoriu  
Unde este casa mea  
O mansardă-n purgatoriu.

Dacă tu ai dispărea,  
Fi-ți-ar moartea numai viață,  
Dulcea mea, amara mea  
Aș pleca în țări de gheață.

Dacă tu ai dispărea  
Și din râsu-mi și din plânsu-mi  
Te-aș găsi în sinea mea,  
Te-aș zidi din mine însumi.

## Totem cu ochi albaștri

Arcadie SUCEVEANU

Prin ce miracol și prin ce putere  
Chemi luntrile din ape să se culce  
În coapsa ta cioplită din lemn dulce  
Și viespile să-ți care-n carne miere?

Ce mări îți dorm sub unghii? Ce maree  
Îți dă în leagăn sângele sub lună,

Că nici chiar zeii n-ar putea să spună  
Ce forțe-oculte porți în trup, femeie?

Ești chiar lucrarea ordinii divine,  
Ești curăția care mă-nfioară.  
A cer miroase părul tău și-a vară.

Iar ochii-ți candizi frăgezând lumine,  
Cu-albastrul lor de-origine stelară,  
Sunt un totem al roiului de-albine.

### Test

*Încercuieți* răspunsurile corecte

1. Ovidiu este poet
  - a) grec
  - b) latin
  - c) român
  - d) francez
  - e) etrusc.
2. Ovidiu a scris următoarele lucrări
  - a) *Georgicele și Eneida*
  - b) *Metamorfozele și Epigrame*
  - c) *Narcis și Hyperion*
  - d) *Metamorfozele și Tristiile*
  - e) *Arta iubirii*
3. Vârstele omenirii sunt
  - a) 2
  - b) 3
  - c) 4
  - d) 5
  - e) 7
4. Supraviețuiesc potopului
  - a) Romulus și Remus

- b) Odiseu și Penelopa
  - c) Deucalion și Pyrrha
  - d) Orfeu și Euridice
  - e) Amor și Psyheea
5. Naiul a fost creat din trestie de către
- a) Pan
  - b) Apollo
  - c) Hermes
  - d) muze
  - e) Orfeu
6. Europa este furată de
- a) Zeus transformat în vultur
  - b) Mercur transformat în cal
  - c) Hades care o ademenește cu crini
  - d) Mercur ransformat în delfin
  - e) Zeus transformat în taur
7. Narcis a fost blestemat de
- a) Didona
  - b) Psyheea
  - c) Eco
  - d) Dafnis
  - e) Io
8. Pigmalion a fost ajutat de
- a) Diana
  - b) Minerva
  - c) Venus
  - d) Afrodita
  - e) Persefona
9. Aracne a concurat cu zeița
- a) Minerva pentru că țese mai bine
  - b) Hera că avea copii mai frumoși
  - c) Venus că era mai frumoasă
  - d) Diana că țintea mai bine
  - e) Pandora pentru că știa mai bine să păstreze tainele

10. Cartea *Metamorfozele* se încheie cu transformarea lui
  - a) Zeus în lebedă
  - b) Cezar în constelație
  - c) Marte în ploaie
  - d) Cycnus în lebedă
  - e) Aracne în păianjen

### **Sarcini:**

1. *Numiți* 5 metamorfoze din capodopera lui Ovidiu.
2. *Explicați* conceptul de metamorfoză în viziunea poetului latin.
3. *Elucidați* conotațiile metamorfozelor din poezia lui Emil Loteanu.
4. *Comparați* simbolul lui Narcis din creația lui Ovidiu și în textele poezilor români.
5. *Analizați* metamorfoza Galateei de la creația lui Ovidiu la scriitorii români.
6. *Explicați* funcția lui Ianus în panteonul zeilor latini, făcând o comparație cu perspectiva poetică a lui Andrei Țurcanu.

### **Bibliografie selectivă:**

1. Chevalier, Jean, Gheerbrant, Alain. *Dicționar de simboluri. Mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*. În trei volume. București: Artemis, 1994, 1995.
2. Cizek, Eugen. *Istoria literaturii latine*. Vol. I. Societatea „Adevărul” S.A., 1994, p. 344-358.
3. Florea, Vasile, Székely, Gheorghe. *Dicționar de artă universală*. Chișinău: Litera Internațional, 2003.
4. Fonari, Victoria. *Factorii intelectual și sentimental în opera lui Aureliu Busuioc*. Chișinău: CE USM, 2003.
5. Fonari, Victoria. *Proiecții ale mitului în creația lui Victor Teleucă, Leo Butnaru, Arcadie Suceveanu* / Red. șt.: G. Lateș; pref. de Gheorghe I. Manolache. Chișinău: Foxtrot, 2013.
6. Grimal, Pierre. *Dicționar de mitologie greacă și romană* / Trad. din l. fran. de Mihai Popescu. București: Saeculum, 2003.



7. Kernbach, Victor. *Dicționar de mitologie generală*. București: Albatros, 1995.
8. Lăzărescu, George. *Dicționar de mitologie*. București: Casa Editorială Odeon, 1992.
9. Matei, Horia C. *Lumea antică. Mic dicționar biografic*. Chișinău: Universitas, 1993.
10. Pascaru, Mihai. *Efectul Pygmalion*. Sinteze de psihologie socială aplicată. Cluj-Napoca: Eikon, 2012, p. 10-11.
11. Sillamy, Norbert. *Dicționar de psihologie* / Trad. de Leonard Gavrilu. București: Universul Enciclopedic, 2000.
12. Stoichiță, Victor Ieronim. *Efectul Pygmalion. De la Ovidiu la Hitchcock* / Trad. din engl. de Delia Răzdolescu. București: Humanitas, 2011.

## Bibliografie

1. Anghelescu, Mircea, Boldan, Emil, Iordan, Margareta și al. *Dicționar de terminologie literară*. București: Editura Științifică, 1970.
2. Barthes, Roland. *Mitologii / Trad.*, pref. și note de Maria Car-pov. Iași: Institutul European, 1997.
3. Balaci, Anca. *Mic dicționar mitologic greco-roman*. București: Mondero, 1997.
4. Blaga, Lucian. *Despre mituri*. În: *Trilogia culturii*. București: Humanitas, 2011.
5. Braga, Corin. *De la arhetip la anarhetip*. Iași: Polirom, 2016.
6. Boia, Lucian. *Pentru o istorie a imaginarului*. București: Hu-manitas, 2000.
7. Chevalier, Jean, Gheerbrant, Alain. *Dicționar de simboluri. Mi-turi, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*. În trei volume. București: Artemis, 1994, 1995.
8. Cizek, Eugen. *Istoria literaturii latine*. Vol. I. Societatea „Ade-vărul” S.A., 1994.
9. Cordoneanu, Maria, Cordoneanu, Radu. *Dicționar de mitologie greco-romană și românească*. București: Paco, 1998.
10. *Dictionnaire des mythes d'aujourd'hui*, sous la direction de Pierre Brunel. Paris: Éditions du Rocher, 1999.
11. Dorflès, G. *Mythes et rites d'aujourd'hui*. Paris: Méridiens-Klincksieck, 1975.
12. Durand, G. *Figuri mitice și chipuri ale operei – de la mitocriti-că la mitanaliză*. București: Nemira, 1998.
13. Eaglinton, Terry. *Teoria literară. O introducere / Trad. de Delia Ungureanu*. Iași: Polirom, 2008.
14. Eliade, Mircea. *Eseuri. Mitul eternei reînțoarceri. Mituri, vise și mistere*. București: Editura Științifică, 1991.
15. *Enciclopedie de filosofie și științe umane*. De Agostini / Trad. de L.Cosma, A.Dumitru, F.Frunză etc. București: All Educational, 2004, 2007.

16. Florea, Vasile, Székely, Gheorghe. *Dicționar de artă universală*. Chișinău: Litera Internațional, 2003.
17. Fonari, Victoria. *Factorii intelectual și sentimental în opera lui Aureliu Busuioc*. Chișinău: CE USM, 2003.
18. Fonari, Victoria. *Socializarea mitului în literatura din Republica Moldova*. În: *Zilele studiilor romanice (II)*. Teorii, metode noi și aplicarea lor în lingvistica, literatura, translatologia și didactica ultimilor 20 ani. Bratislava: Univerzita Komenskeho v Bratislave, 2012.
19. Fonari, Victoria. *The Mythical Caryatids from the Poetical Temple of Arcadie Suceveanu*. În: *El hombre y el mito. Omul și mitul. Man and Myth*. / Coord.: C. Costin, L. Seiciuc, L.E. Turcu. Series Academica n. 1, Granada, Spania: Publidisa, 2015.
20. Fonari, Victoria. *Mitul și metoda arhetipologică*. În: *Rezumatele comunicărilor. Științe socioumanistice*. Conferința Științifică Națională cu participare Internațională *Integrare prin cercetare și inovare*. Chișinău: CEP USM, 2016.
21. Frenkian, Aram M. *Lumea homerică*. București: Herald, 2012.
22. Huet-Brichard, Marie-Catherine. *Littérature et mythe*. Paris: Hachette Éducation, 2001.
23. Grati, Aliona, Corcinschi, Nina. *Dicționar de teorie literară. Concepte operaționale și instrumente de analiză a textului literar*. Chișinău: ARC, 2017.
24. Grimal, Pierre. *Dicționar de mitologie greacă și romană* / Trad. din l. fran. de Mihai Popescu. București: Saeculum, 2003.
25. Ionescu, Elena, Iordache, Ruxandra. *Epoci și opere. Incursiune în literatura universală*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2007.
26. Kernbach, Victor. *Dicționar de mitologie generală*. București: Albatros, 1995.
27. Lăzărescu, George. *Dicționar de mitologie*. București: Casa Editorială Odeon, 1992.
28. Marino, Adrian. *Comparatism și teoria literaturii* / Trad. de M.Ungurean. Iași: Polirom, 1998.

29. Pageaux, Daniel-Henri. *Literatura generală și comparată* / Trad. de Lidia Bodea. Iași: Polirom, 2000.
30. Pascaru, Mihai. *Efectul Pygmalion*. Sinteze de psihologie socială aplicată. Cluj-Napoca: Eikon, 2012.
31. Parfene, Constantin. *Teorie și analiză literară*. București: Știința, 1993.
32. Pavlicencu, Sergiu. *Caiet de studii la Istoria literaturii universale*. Vol. I. Chișinău: Litera, 2003.
33. Păcurariu, Dim. *Teme, motive, mituri*. București: Albatros, 1990.
34. Pânzaru, Ioan. *Practici ale interpretării de text*. Iași: Polirom, 1999.
35. Pessin, Al. *Le mythe du peuple et la société française du XIX siècle*. Paris: PUF, 1992.
36. Petroșel, Daniela. *Postumanismul și miturile sale*. În: *Omul și mitul*. Ființa umană și aventura spiritului întru cunoaștere. Dimensiune mitică și demitizare. Suceava: Editura Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava, 2011.
37. Prus, Elena. *Mitosfera: mitizare, demitizare, remitizare*. În: *Metaliteratură*, 2004, vol. 9, (<http://metaliteratura.asm.md/arhiva/2004,%20vol.%209.pdf>).
38. Rocheterie, Jacques de la. *Simbologia viselor*. Vol. II / Trad. de Lucia Postelnicu Pop. București: Artemis, 2006.
39. Ruști, Doina. *Dicționar de teme și simboluri din literatura română*. Iași: Polirom, 2009.
40. Sillamy, Norbert. *Dicționar de psihologie* / Trad. de Leonard Gavrilu. București: Universul Enciclopedic, 2000.
41. Stoichiță, Victor Ieronim. *Efectul Pygmalion. De la Ovidiu la Hitchcock* / Trad. din engl. de Delia Răzdolescu. București: Humanitas, 2011.
42. Tullio-Altan, Carlo. *Soggetto, simbolo e valore: per un'ermeneutica antropologica*. Milano: Feltrinelli, 1992.
43. Oișteanu, Andrei. *Ordine și Haos. Mit și magie în cultura tradițională românească*. Iași: Polirom, 2004.

44. Otto, Walter F. *Zei Greciei. Imaginea divinității în spiritualitatea greacă* / Trad. de Ileana Snagoveanu-Spiegelberg. București: Humanitas, 1995.
45. Wellek, René, Warren, Austin. *Teoria literaturii* / Trad. de Rodica Tiniș. București: ELU, 1967.
46. Зелинский, Фаддей Ф. *История античной культуры*. СПб., 1995. Disponibil: <http://www.bibliotekar.ru/ttD9.htm>.
47. *Мифы народов мира*. Энциклопедия. Том 1. Москва: Советская Энциклопедия, 1991.
48. *Мифы народов мира*. Энциклопедия. Том 2. Москва: Советская Энциклопедия, 1992.

### **Literatura artistică:**

1. Eshil. *Rugatoarele. Persii. Șapte contra Thebei. Prometeu înlănțuit* / Trad. de Alexandru Miran. București: Univers, 1982.
2. Homer. *Iliada* / Trad. de Dan Slușanschi. București: Humanitas, 2012.
3. Homer. *Odiseea* / Trad. de Eugen Lovinescu. Chișinău: Litera, 2005.
4. Ovidiu. *Opere*. Coord.: Andrei Țurcanu. Chișinău: Gunivas, 2001.
5. Sofocle. *Teatru. Aias. Trahinienele. Electra. Filoctet. Oedip rege. Oedip la Colonos. Antigona* / Trad. de George Fotino. București: Editura pentru Literatura Universală, 1969.
6. Asachi, Gheorghe. *Opere*. Vol. 1. Chișinău: Hyperion, 1991.
7. Blaga, Lucian. *În marea trecere*. Chișinău: Litera, 1997.
8. Blaga, Lucian. *Poezii*. București: Albatros, 1980.
9. Bucov, Emilian. *Mi-i dor de țara cu cireși*. Chișinău: Lumina, 2005.
10. Busuioc, Aureliu. *Punct*. Chișinău: Știința, 2007.
11. Butnaru, Leo. *A opta zi: cosmograme*. București: Editura Institutului Cultural Român, 2008.

12. Butnaru, Leo. *Lampa și oglinda*. În: Eseuri, critică literară. Chișinău: Știința; ARC, 2004.
13. Butnaru, Leo. *Ordine de zi, ordine de noapte*. Râmnicu Sărat: Valman, 2009.
14. Butnaru, Leo. *Proze din secolele XX–XXI*. Iași: Tipo Moldova, 2013.
15. Butnaru, Leo. *Puntea de acces*. Chișinău: Hyperion, 1993.
16. Butnaru, Leo. *Șoimul de aur*. Tiraspol: Uniunea Scriitorilor din Moldova, 1991.
17. Chiriac, Teo. *Critica irațiunii pure*. București: Cartea Românească, 1996.
18. Chiriac, Teo. *Monstrul sacru (Scările lui Teo)*. Chișinău: ARC, 2009.
19. Codru, Anatol. *Întâmplarea mirării*. Chișinău: ARC, 1998.
20. Costinescu, Florin. *Imperiul de corali*. București: Eminescu, 1986.
21. Coșbuc, George. *Cântece de vitejie*. Chișinău: Litera, 1998.
22. Coșeriu, Eugeniu. *Sângele nostru*. În: Literatura și arta, 7 iulie 2016, nr. 27 (3696).
23. Dabija, Nicolae. *Fotograful de fulgere*. București: Minerva, 1998.
24. Damian, Liviu. *Sunt verb*. Chișinău: Lumina, 1968.
25. Doinaș, Ștefan Aug. *Poeme*. București: Cartea Românească, 1983.
26. Doinaș, Ștefan Aug. *Aventurile lui Prometeu*. București: Humanitas, 1995.
27. Donaș, Ștefan Aug. *Voluptatea limitelor*. Chișinău: Litera, 1997.
28. Grosu, Lidia. *Poezia lui Gheorghe Cutasevici: Sensul ce-n sens nu încap*. Chișinău: Labirint, 2014.
29. Eminescu, Mihai. *Poezii*. Chișinău: Litera, 1996.
30. Eminescu, Mihai. *Călin (file din poveste)*. Chișinău: Cartea Moldovei, 2001.
31. Fonari, Victoria. *Sarea pasiunii*. Chișinău: Pontos, 2005.

32. Fonari, Victoria. *Fericirea din clepsidă*. Roman: Papirus Media, 2018.
33. Frișcu, Alexandru-Horțiu. *Ignoranța ca virtute*. Chișinău: Tipografia „Reclama”, 2014
34. Furdui, Galina. *101 poeme*. București: Biodova, 2010.
35. Furdui, Galina. *Nihil sine deo*. Chișinău: Cartea Moldovei, 2005.
36. Furdui, Galina. *O sută de rondeluri*. Alba Iulia: Gend Latina, 2010.
37. Galaicu-Păun, Emilian. *Yin Time*. Chișinău: Litera Internațional, 2004.
38. Grama, Steliana. *Pubela din Calea Lactee. (Rondeluri)*. Timișoara: Augusta, 2001.
39. Lari, Leonida. *Anul 1989*. Chișinău: Hyperion, 1990.
40. Loteanu, Emil. *Chemarea stelelor*. Chișinău: Litera, 2003.
41. Loteanu, Emil. *Mi-s ochii arși de frumusețea ta...* Chișinău: ARC, 2011.
42. Topârceanu, George. *Opera poetică*. Vol. I. Chișinău: Cartier, 2002.
43. Matei, Valeriu. *Cruciada balcanică. Opera poetică*. Chișinău: Mesagerul, 2013.
44. Meniuc, George. *Interior cosmic*. Chișinău: Litera Internațional, 2003.
45. Paler, Octavian. *Calomniile mitologice: fărâme din conferințe nerostite*. București: Historia, 2007.
46. Palladi, Tudor. *Talismanul ursitei*. Chișinău: Profesional Service, 2012.
47. Palladi, Tudor. *Unul în patru*. Chișinău: Iustian SRL, 2017.
48. Păunescu, Adrian. *Poezii cu un singur punct*. Antologie realizată de Marius Tucă. București: Curtea veche, 2011.
49. Romanciuc, Vasile. *Lumina glasului lăuntric*. Chișinău: Prut, 2017.
50. Suceveanu, Arcadie. *Corabia de la mansardă*. București • Chișinău: Litera Internațional, 2003.

51. Suceveanu, Arcadie. *Eterna Danemarcă*. București: Eminescu, 1995.
52. Suceveanu, Arcadie. *Personajele lui Erasm*. București: Tracus arte, 2016.
53. Teleucă, Victor. *Ninge la o margine de existență*. Chișinău: Cartea Moldovei, 2002.
54. Țurcanu, Andrei. *Plânsul centaurului. Poeme*. Chișinău: Cartier, 2008.
55. Vatamanu, Ion. *Nimic nu-i zero*. Chișinău: Litera, 2000.
56. Vieru, Grigore. *Acum și în veac*. Chișinău: Litera, 2000.
57. Vișniec, Matei. *Opera poetică*. Vol. I. Chișinău: Cartier, 2011.
58. Voiculescu, Vasile. *Poezii*. Vol. II. București: Minerva, 1983.
59. Voiculescu, Vasile. *Poezii*. București: Semne, 2006.



**Victoria FONARI,**  
*doctor în filologie, conferențiar universitar*

# LITERATURA COMPARATĂ

## Suport de curs

---

Redactare – *Ariadna Srungaru*  
Asistență computerizată – *Maria Bondari*

Bun de tipar 02.08.2018. Formatul 60 x 84 <sup>1/16</sup>  
Coli de tipar 8,5. Coli editoriale 4,0.  
Comanda 18. Tirajul 50 ex.

Centrul Editorial-Poligrafic al USM  
str. Al. Mateevici, 60, Chișinău, MD 2009